

PRAVODAJ

MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH V HRADCI KRÁLOVÉ



# ZPRAVODAJ KMVČ

---

Krajské muzeum východních Čech  
se sídlem v Hradci Králové  
SPOLEČENSKÉ VĚDY

---

Ročník XV

Jiří Kalferst

### Třetí sezóna výzkumu na stavbě k. p. Benzina v Cerekvici nad Bystřicí

Ve dnech 6. července až 3. listopadu 1987 proběhla třetí výzkumná sezóna na staveništi k. p. BENZINA v Cerekvicích nad Bystřicí. Práce se soustředily na sledování skrývek spojených s další výstavbou přístupových komunikací na katastrech obcí Hněvčeves a Sovětice (okr. Hradec Králové) a předstihový výzkum části známého naleziště Hněvčeves 2 (Tab. 1:19), které bylo ohroženo rozšířením železniční stanice v Hněvčevsi. Plocha výzkumu se však ukázala - přes pozitivní povrchový sběr, jako archeologicky sterilní, proto byly další práce zastaveny a pokračovaly až v přímé návaznosti na vlastní stavební skrývky. Výzkum zachytil na staveništi celkem 5 nalezišť.

NALEZIŠTĚ I - pracovně označeno jako naleziště "Pod kostelem" leželo na rozhraní parcel č. 94 a 95 (Tab. 1:17, Tab. 2), kde byl při rozšiřování stávající komunikace mezi Hněvčevsí a stavbou nového nádraží porušen v severním zvýšeném svahu objekt. Jednalo se o hliník zahloubený do sprašového podloží a datovaný keramikou do lengyelského kulturního komplexu. Vzhledem k situaci, kdy hliník ležel na hranici soukromého pozemku a zabíhal zde pod strom, nemohl být jeho výzkum dokončen v plném rozsahu. Terén je v místě nálezů silně poškozen jednak procházející komunikací, jednak i novověkým vyrovnáváním polí, které překrývá původní povrch až 0,8 m vysokou vrstvou navážek. Sběry, prováděné na níže položených pozemcích parc. č. 105 a 109 východně od výzkumu (Tab. 1:18) a částečně i na poli jižně od komunikace (parc. č. 348/50), přinesly pouze středověký materiál. Zjišťovací vrty, provedené západně od naleziště na parc. č. 92 (na Tab. 2 vyznačeny jako řady a, b), byly negativní. Jedná se o nově zjištěné naleziště.

NALEZIŠTĚ II - "Za Skalkou" (Tab. 1:27, Tab. 3) bylo narušeno skrývkou mezi lesem Skalka a státní silnicí Hradec Králové

- Jičín na parc. č. 404/1 (k. ú. Sovětice). Na nevýrazné sprašové ostrožně zakončující levobřežní terasu Bystřice bylo pravěké osídlení zachyceno již staršími sběry (Tab. 1:29, 30. Viz Kalferst - Sigl, 1985 - položka 90), které ho datovaly jako pravěké a lužické nálezy. Nově bylo odkryto 7 objektů, z nichž byly 3 prozkoumány. Získán 1 atypický střepek neolitického charakteru.

NALEZIŠTĚ III - "Skalka" (Tab. 1:26, Tab. 4) bylo zachyceno na parc. č. 475 (k. ú. Sovětice), jenž se rozkládá na dnes již stavbou zničeném vrcholku zalesněné vyvýšeniny Skalka. Tato výrazná dominantní poloha leží nad meandrujícím zde tokem Bystřice a je proti nivě strmě převýšena asi o 25 - 30 m. Výzkum zachytil pozůstatky 8 objektů a snad i sídlištní vrstvy. Objekty, zavedle ní v objektu 24/87 společně se střepy vypíchané kerami hloubené do podloží ze štěrkopísků a přeplavené sprašové hlíny, byly patrné až ve své spodní části, t. j. poté, co byla skryta vrstva zeminy rozrušené těžbou dřeva a dobýváním pařezů. Na nalezišti byla zachycena část výšinné osady kultury slezskoplatěnické a povrchové sběrem získány dva paleolitické artefakty. Na základě zjištěných skutečností nelze dnes rozhodnout, zda by osada opevněna. Boky ostrožny byly při skrývce nejvíce poškozeným místem a lze rovněž předpokládat, že případné opevnění nad strmým svahem nemuselo být tak mohutné. Opevnění proti relativně přístupné východní straně sídliště se nedochovalo. Mohlo však být nivelizováno předchozím zemědělským využíváním polohy. Jedná se o nově zjištěné naleziště.

NALEZIŠTĚ IV - "Pod Skalkou" (Tab. 1:21, 23, 25, Tab. 5-7) je známé polykulturní naleziště, zachycené na počátku sedmdesátých let povrchovémi sběry. Leží na rozhraní katastrů Hněvčevsi a Sovětice v nivě a na mírných terasách pravobřeží Bystřice. Celé naleziště bylo protnuto budovanou komunikací, která ho asi z 10 % zničila. Protože zkoumaný úsek byl delší než 300 m, byl z důvodů snadnější orientace rozdělen na 3 části označené postupně směrem od jihu písmeny A, B, C (pozn. označení částí se shoduje s popisem tabulek 5 - 7). Úsek A (Tab. 1:25), sahající od přemostění Bystřice po polní cestu, leží na parc. č. 452 a 578 (k. ú. Sovětice) a parc. č. 327 (k. ú. Hněvčevsi) v nivě Bystřice. Mimo druhotně uložené střepy předané stavebními dělníky ze

stavby mostu obsahoval jen jediný, skrývkou takřka zničený objekt, který zmizel při začišťování a obsahoval střepek hradištního charakteru. Úsek B (Tab. 1:23) leží na parc. č. 1517/1, 2 (k. ú. Sovětice) na nízké sprašové návěži s příměsí jemného říčního písku. Skrývka komunikace zde byla přístupná pouze ve své východní části, zhruba polovinu celého záboru vyplňovaly haldy skryté zeminy. Na ploše bylo zachyceno 20 sídlištních jam s převážně lineárním materiálem. Mimo lineární keramiku bylo prokázáno i osídlení středním stupněm keramiky vypíchané. Kromě sídlištních objektů byly zachyceny tři neúplné půdorysy chat. Dvě patří kultuře s lineární keramikou, třetí (obj. 23/87) je řazena prozatím jen do neolitu. Zvedle ní v objektu 24/87 společně se střepy vypíchané keramiky byla nalezena plastika vepře (Tab. 9), představující ojedinelý doklad neolitického výtvarného projevu. Plastika je vyrobena z plaveného, kvalitně páleného materiálu šedavé barvy bez patrných makroskopických příměsí. Na obou bocích je zdobena čtyřmi šikmými pásy, které jsou složeny ze dvou linií drobného dvojpřechu a jsou zhruba souběžné. Soška je dutá, s dobře vyznačenými nožkami a odlomeným ocáskem. Na pečlivě modelované hlavě dominuje mohutná široce rozevřená tlama. Oči jsou vyznačeny vpichy a uši, postavené v ose těla, jsou propíchnuty. Soška o rozměrech cca 15 x 6 cm se dochovala relativně celá, pouze v zadní části je mírně přelomená tak, že se nedá určit přesná délka a zakončení zadních nožek. To způsobuje určité poklesnutí figurky a dává jí společně s poněkud ostře formovaným rypákem takřka hlodavčí výraz.

Z objektů zkoumaných na úseku B zaslouží ještě bližší pozornost obj. 34/87 s větší kolekcí štípané industrie a datovaný do středního stupně lineární keramiky. Na úsek B navazuje bez přerušení úsek C (Tab. 1:21), který se svými 9 objekty a rozsáhlým polykulturním hliníkem (lineární, vypíchaná k., ojediněle latén) představuje dozrívání celého sídliště. I když se s výjimkou 1 mesolitické (?) čepelky nepodařilo zachytit další kultury známé z povrchové sběry, lze jejich sídliště předpokládat na výhled od zkoumané plochy, kde se podle našich pozorování kumulují na hraně původní říční terasy.

NALEZIŠTĚ V - "Staveniště" (Tab. 1:19, Tab. 8) je situováno do prostoru nově budovaného nádraží. Zde byla na parc. č. 348/31 skryta plocha předstihového výzkumu. Zachytila jen obj. 2/87 - dvě blíže nedatovatelné kálové jamky. Na protější straně staveniště na parc. č. 348/10 byla průkopem pro elektrický kabel protnuta kruhová zásobní jáma obsahující mimo zvířecí kosti i střep ze silnostěnné zásobnice, datovaný předběžně do lineární kultury. Další skrytá plocha je bez nálezů. Naleziště navazuje na západní straně na parc. č. 348/10 (nezastavěná část), která byla kontrolována povrchovým sběrem v souvislosti s nalezištěm I "Pod kostelem". Jedná se o nově nalezenou lokalitu.

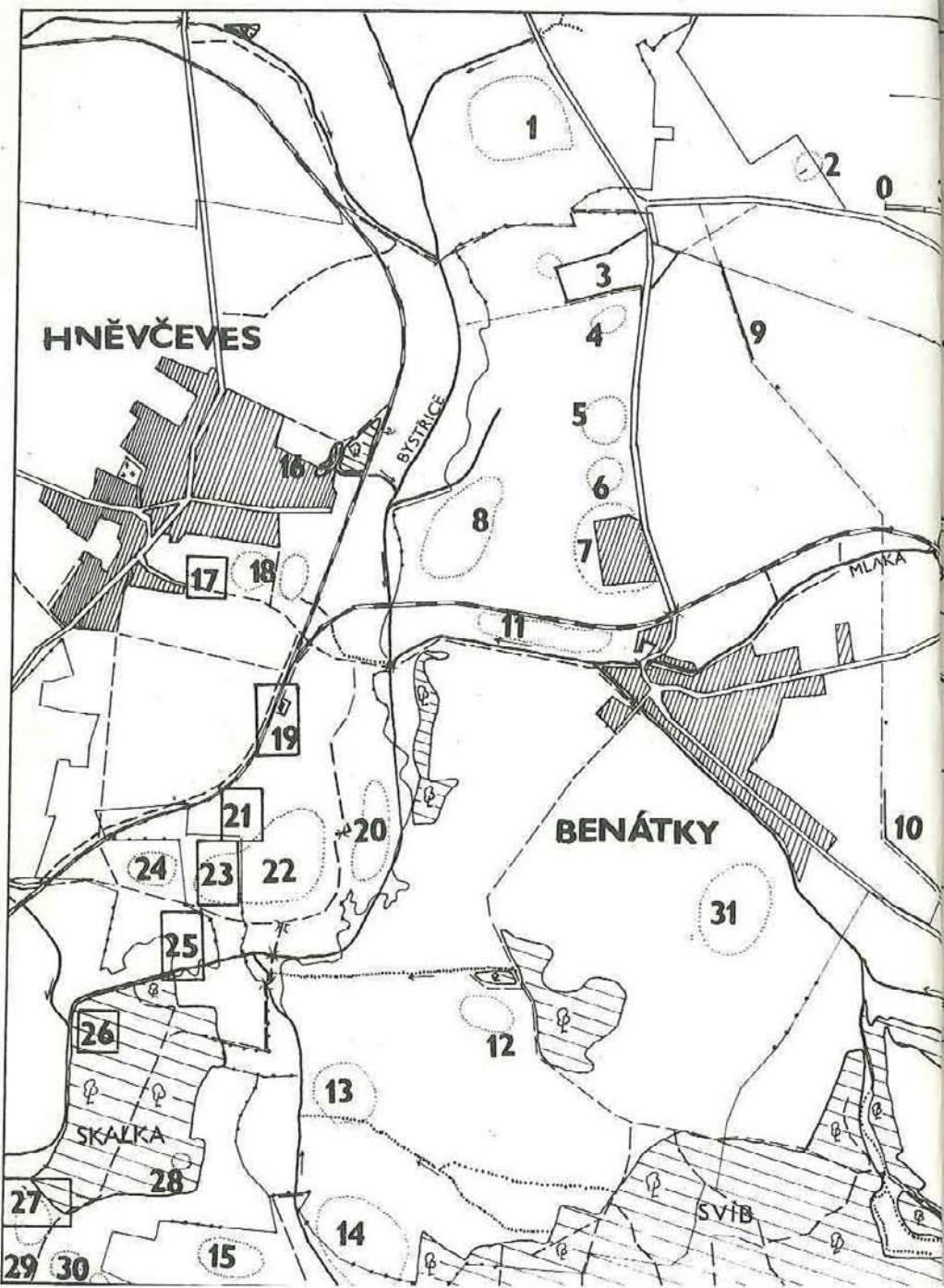
Výzkumnou sezónou 1987 skončila série záchranných akcí na stavbě k. p. Benzina v Cerekvicích nad Bystřicí, které probíhaly od roku 1985. Výzkumem byl získán archeologický materiál ze 7 nalezišť, z nichž některá jsou dnes již takřka celá stavbou zdevastována. Na dalších nalezištích, zachycených předchozími sběry, ověřil, popřípadě rozšířil počet známých kultur, jenž jsou zde zastoupeny. V neposlední řadě umožnila existence přechodné archeologické základny a zvýšená terénní aktivita detailnější průzkum mikroregionu, což se projevilo nálezy nových a přesným terénním dohledáním starých - nepřesně lokalizovaných - nalezišť. Další činnost AO KMVČ zde bude proto zaměřena na sledování průkopů dálkových inženýrských sítí a na dokumentační práce s tím spojené.

#### Literatura

- Cechner, A. 1909: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Novopackém. Praha
- Kalferst, J. 1985: Záchranný výzkum lengyelského sídliště na stavbě k. p. Benzina v Cerekvicích nad Bystřicí, Zpravodaj KMVČ XII/1, 21-35. Hradec Králové
- Kalferst, J. -  
Sigl, J. 1985: Archeologické nálezy v roce 1984, Zpravodaj KMVČ

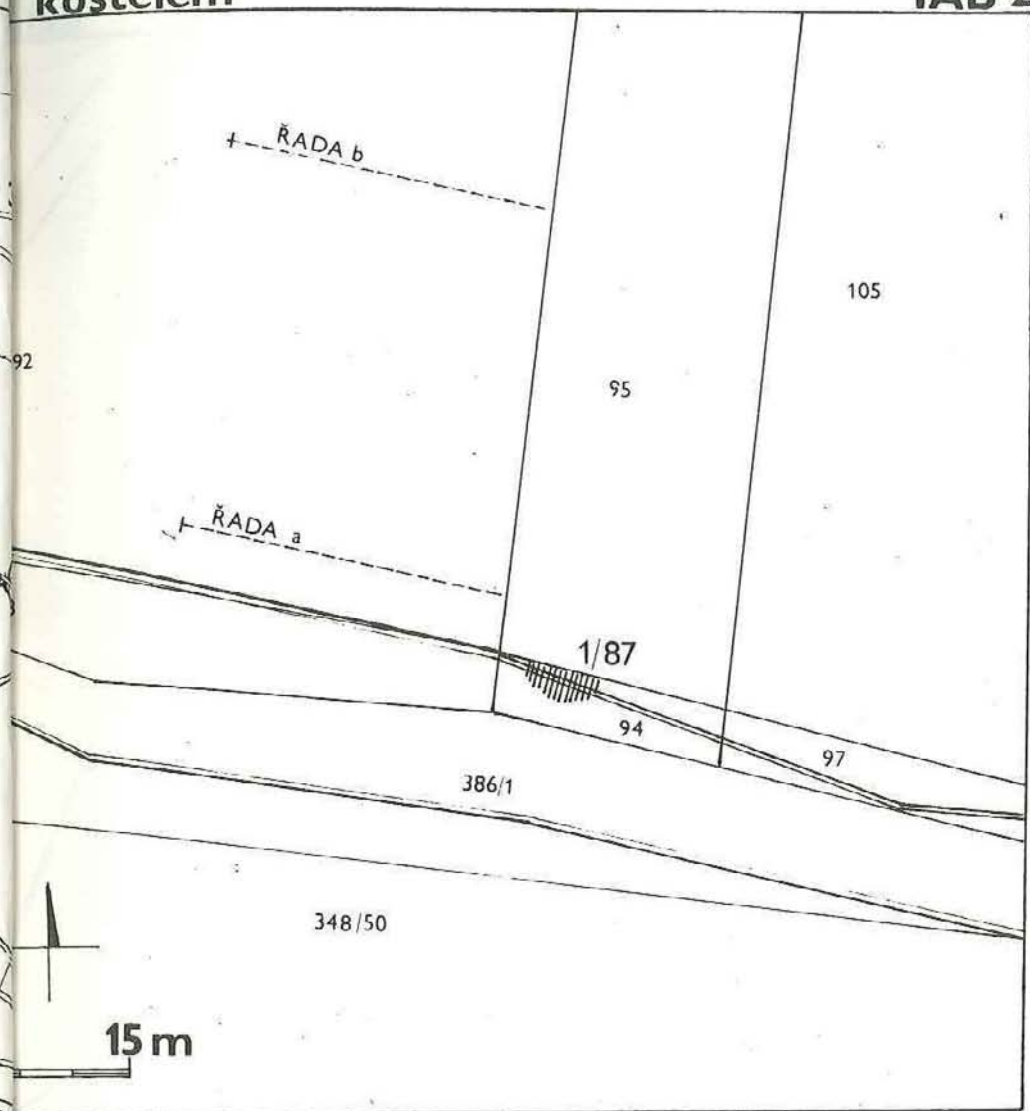
- Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1987: Přírodsky archeologické sbírky KMVČ 1986, Zpravodaj KMVČ XIV.1, 3 - 25. Hradec Králové
- Krámský, R. 1937: Žatva LVII, č. 10, 93 (15.3.)
- Sigl, J. 1984: BZO 1980/81
- Sigl, J. - Vokolek, V. 1976: Záchranné výzkumy a terénní průzkumy 1975, Zpravodaj KMVČ III, 18-25. Hradec Králové
- Sigl, J. - Vokolek, V. 1977: Záchranné výzkumy terénní průzkumy a další akce AO KMVČ v roce 1976, Zpravodaj IV/2, 3 - 11. Hradec Králové
- Sigl, J. - Vokolek, V. 1982: Archeologické nálezy v letech 1980-1981, Zpravodaj KMVČ IX/1, 5-14. Hradec Králové
- Sigl, J. - Vokolek, V. 1986: Archeologické nálezy v roce 1985, Zpravodaj KMVČ XIII/1, 5 - 23. Hradec Králové
- Vencel, S. 1978: Stopy nejstarší lidské práce ve východních Čechách. Hradec Králové
- Vokolek, V. 1973: BZO 1970  
1975: BZO 1972  
1978: BZO 1975  
1981: BZO 1976/77

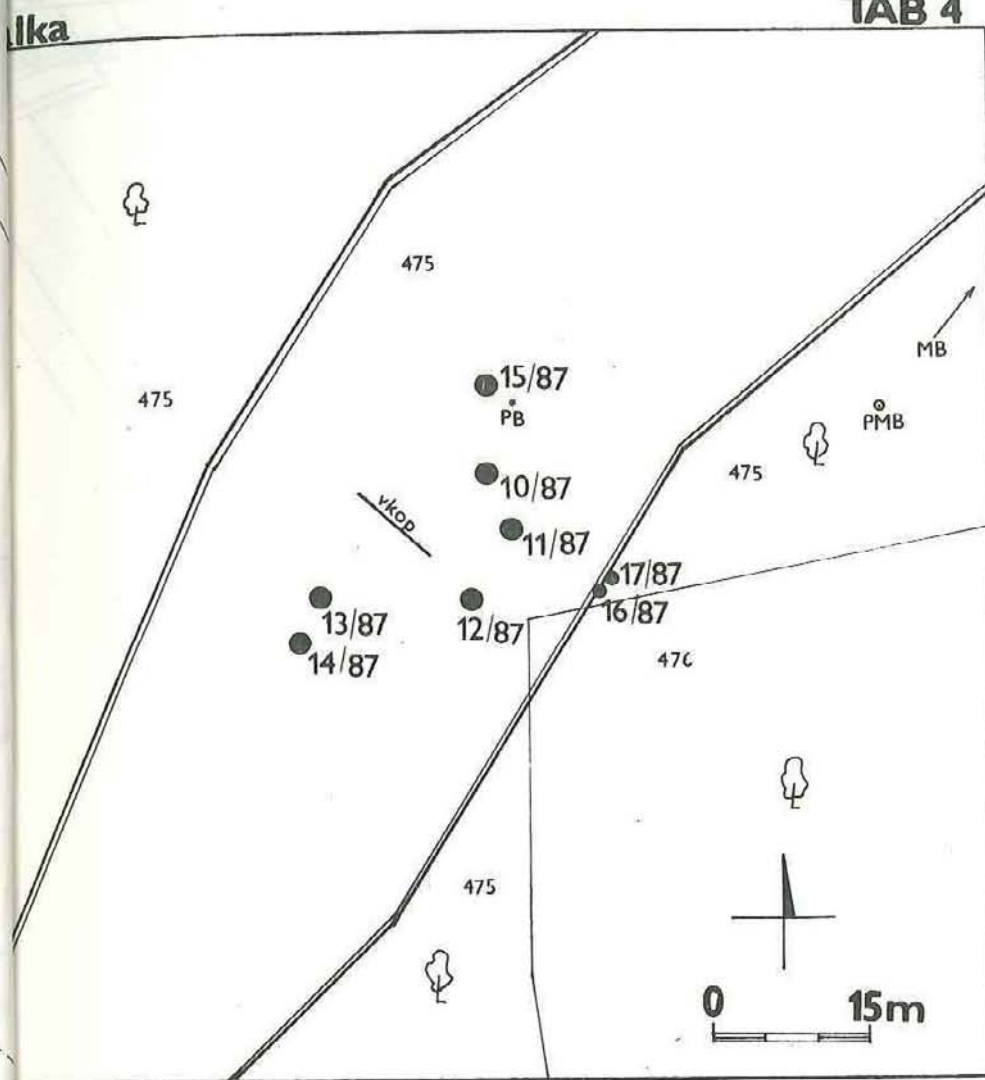
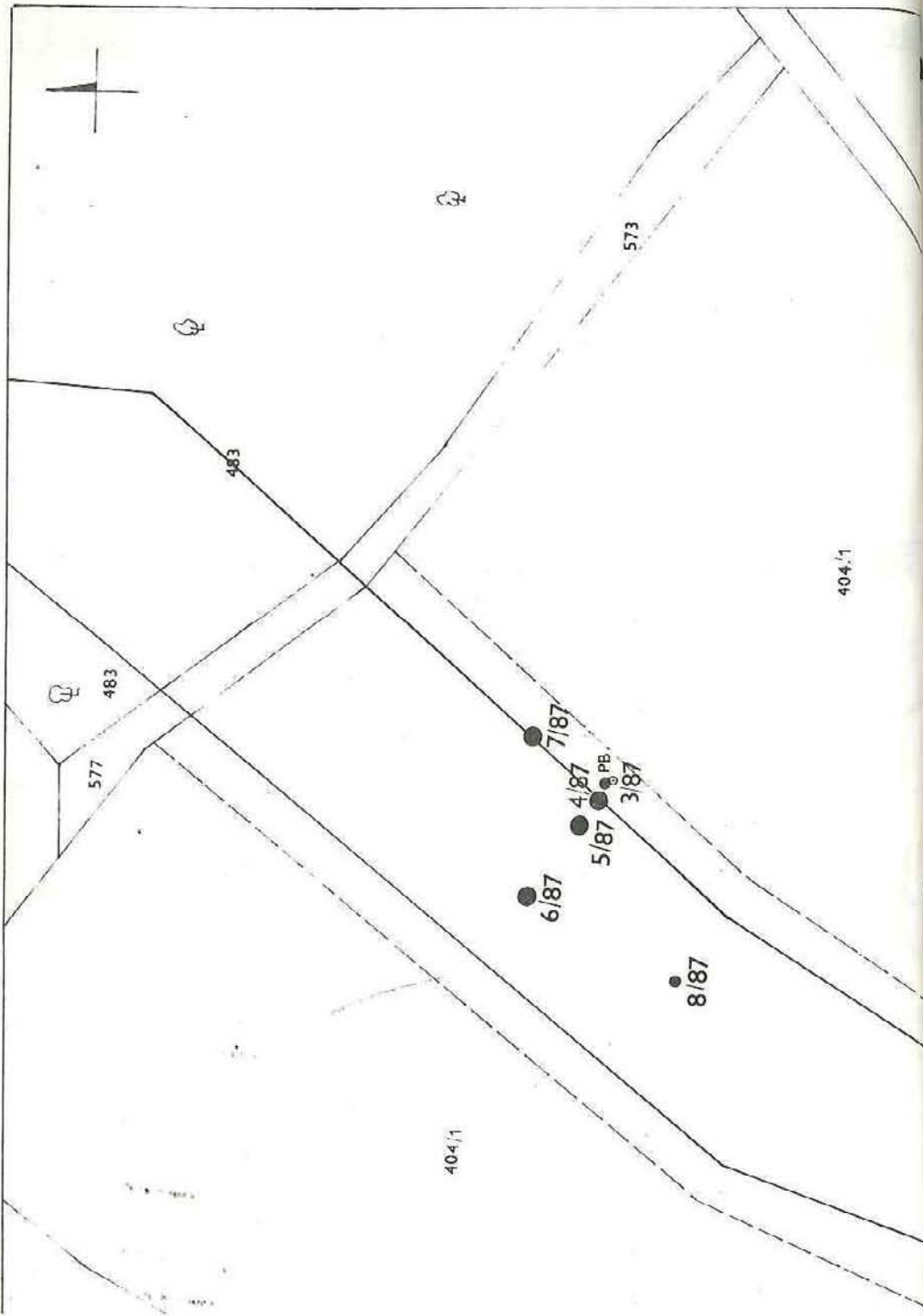




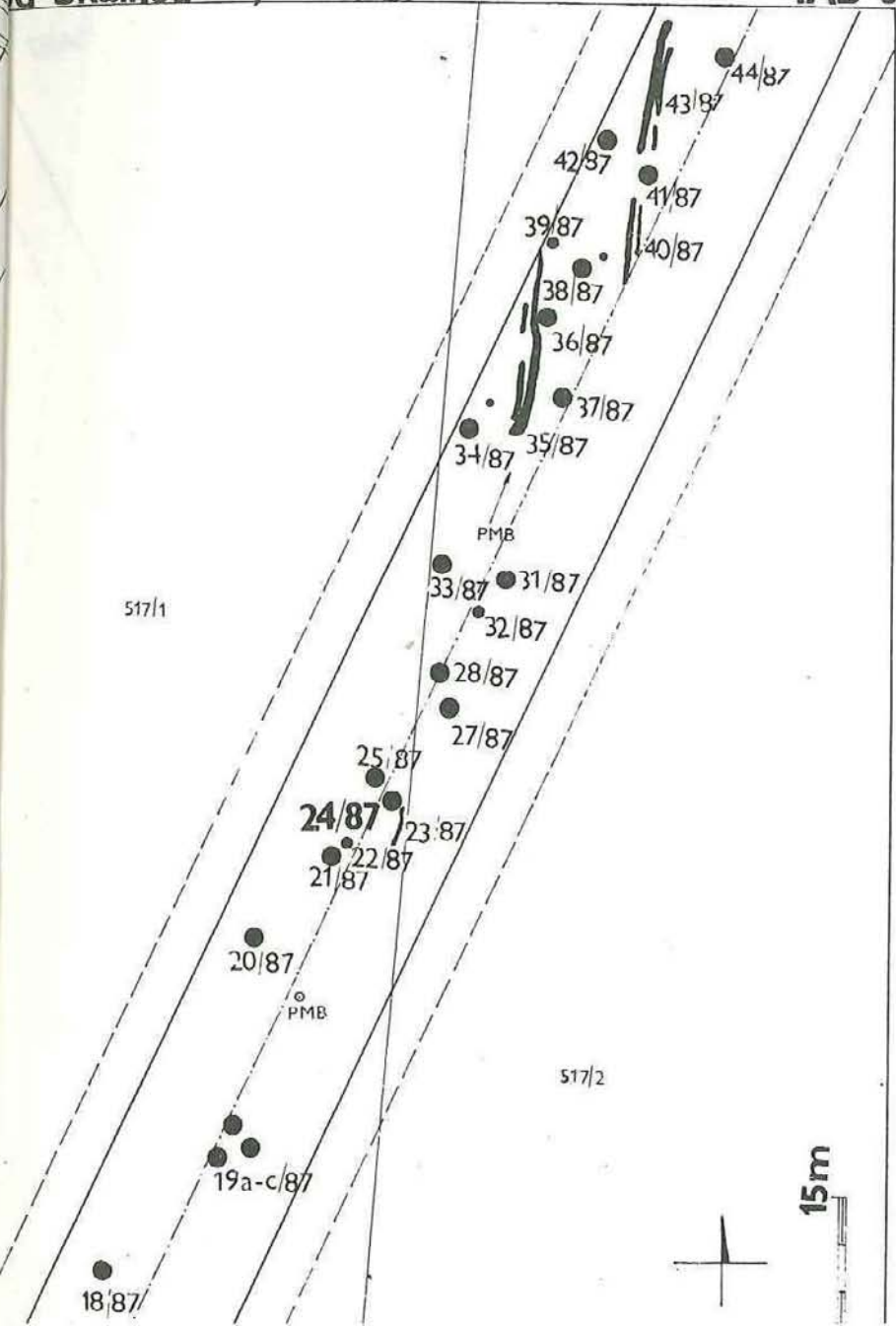
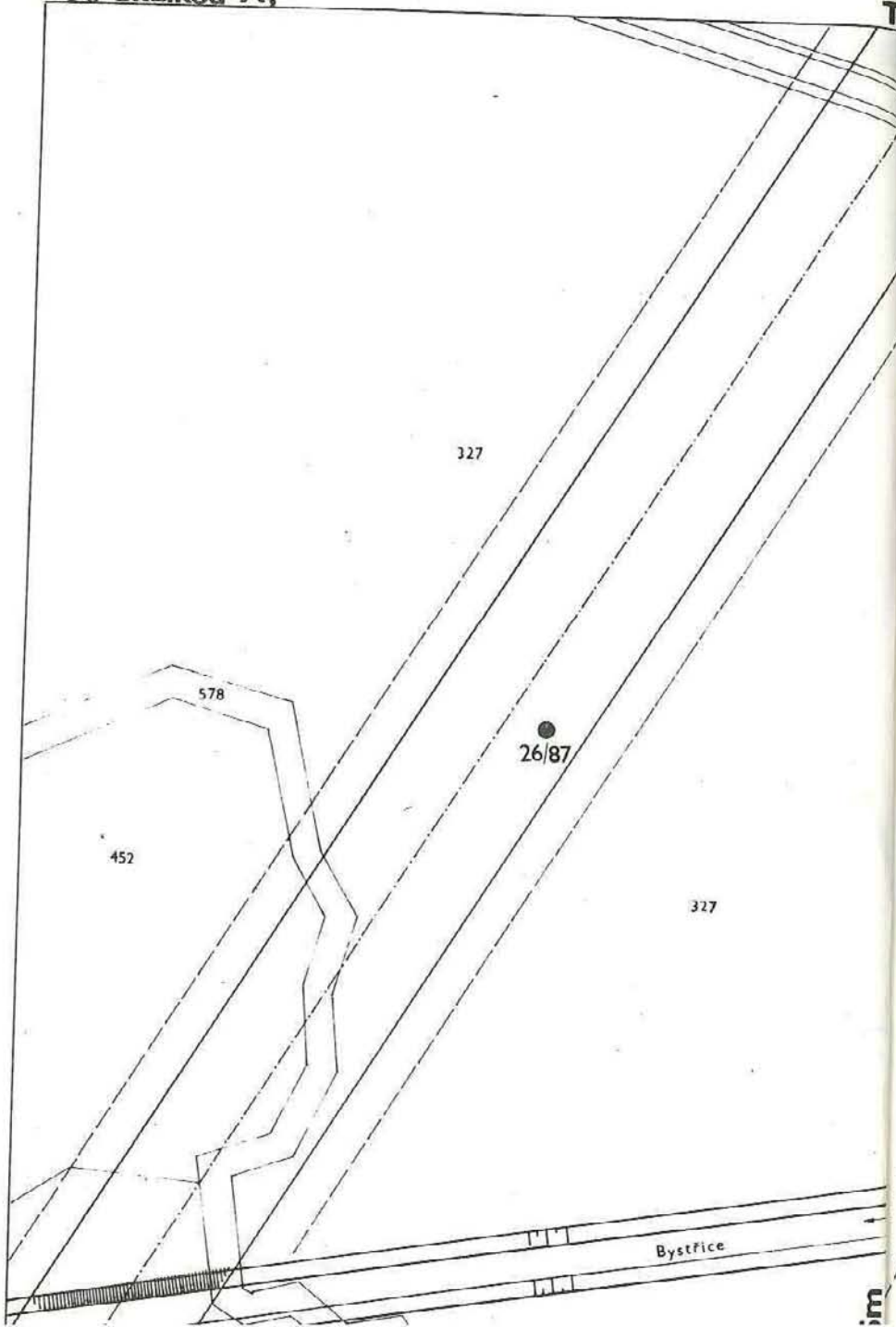
kostelem

TAB 2





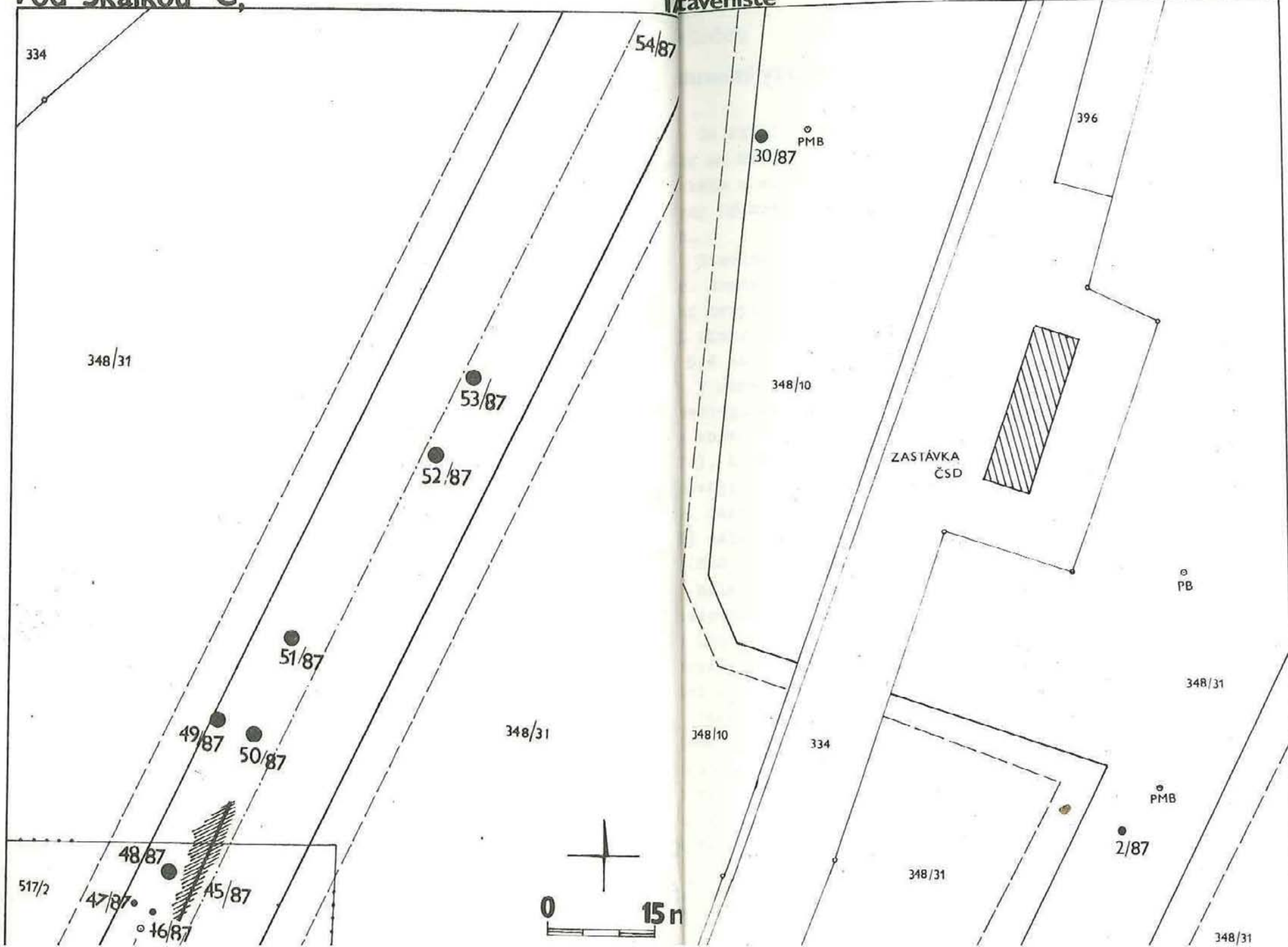




Pod Skalkou 'C,

Třaveniště

TAB 8



TAB. 9



Boček

## hranný výzkum v Holohlavech

Od 28. 11. do 23. 12. 1986 a od 26. 3. do 8. 6. 1987 pro-  
AO KMVČ v Hradci Králové výzkum neolitického, laténského,  
ského a slovanského sídliště na části plochy staveniště te-  
ny Východočeských konzerváren a lihovarů (VČKL) v Černoži-

Staveniště je situováno na kat. území obce Holohlavy  
(Hradec Králové), na parc. č. 245/1 - 29, východně od želez-  
ní trati Pardubice - Liberec a jižně od stávajícího závodu  
(Tab. 2). Staveniště kotelny zabírá plochu 300 x 180 m,  
5,4 ha.

V prostoru staveniště nebyl dosud proveden systematický  
eologický výzkum. První zprávy o záchraně nálezů z naruše-  
objektů zanechal F. Petera - Rohoznický (1859 a Anonym  
4), které převzal J. Duška do svých prací (1898 a 1900).  
ověji prováděli povrchový sběr na parc. č. 245, v její  
í části, V. Vokolek a J. Kalferst (Sigl - Vokolek, 1986).  
í nálezy jsou známy ze záchraných výzkumů na území Černo-  
(BZO 1975, 1981; viz Tab. 1, nal. 9, 10, 11).

Naleziště se nachází na okraji terénní vlny obtékané na  
západě potokem Jordán, jihovýchodní stranu ohraničuje niva  
Labe, severovýchodní okraj vymezuje zaniklá vodoteč. Na  
rozápadní straně navazuje na rozsáhlé terénní plato, rozklá-  
cí se až k Rožnovu a Semonicím (Tab. 1, nal. 1).

Vegetační pokryv naleziště patří do pásma luhů a olšin,  
rně suchým klimatem a převážně mírnou zimou. Průměrná roč-  
eplota je v rozmezí 7 - 8 °C, úhrnný roční průměr srážek  
ohybuje mezi 600 - 650 mm. Pedologicky se řadí do hnědozem-  
středoevropských půd, zde uložených na říčních náplavech  
yška 1968).

V polovině roku 1986 byla polským dodavatelem stavby zahá-  
na severovýchodní části parc. č. 245 skryvka ornice (o moc-

nosti 60 až 90 cm). Crnci buldozer shrnoval na hromadu ve s  
du parcely. Již při této skrývce byly na ploše patrný poruše  
objekty. Tato skutečnost nebyla ani dodavatelem, ani investo  
AO KMVČ hlášena. Archeologický výzkum nemohl být v této době  
hájen, neboť AO bylo plně vázáno probíhajícími plánovitými v  
my na jiných místech kraje.

Archeologický výzkum byl proto zahájen až koncem listopadu  
1986 a probíhal až do druhé poloviny prosince, na ploše cca  
80 x 150 m. V té době skrývka ornice dočasně skončila. Na té  
ploše bylo patrně 21 objektů. Z tohoto počtu byly prozkoumány  
obj. 1, 1 A, 2, 3 a, 3 b, 5, 6, 7, 9, 14, 15, 16, 17, 19, 21.  
Nejzajímavější z nich byly objekty 1, 3, 14, 15, 16.

Objekt 1 - obdélná, zahlobená latéská chata se sešik  
mi stěnami a plochým dnem v hl. 30 až 35 cm od úrovně dosaže  
skrývkou, orientovaná SSV - JJZ, o rozměrech 360 x 286 cm se  
chovalým zbytkem kúlové jámy v kratší JJZ stěně. Z výplně po  
zí kromě zlomků keramiky (Tab. 3, 4 A), též železná sekera s  
lejkou a několik dalších železných předmětů. Severní nároží  
ty částečně porušovalo nepravidelnou jámu kultury nálevkovit  
pohárů (obj. 1 A) o rozměrech 314 x 216 cm a max. hl. 50 cm  
úrovně dosažené skrývkou, orientovanou SV - JZ. Z výplně ob  
byly získány střepy, ŠI a BKN (Tab. 4 B).

Objekt 3 - tvořila slovanská chata (obj. 3 a) a latéská  
zásobní jáma (obj. 3 b). Slovanskou chatu tvořila mělká obde  
jáma se zaoblenými rohy a plochým dnem v hloubce maximálně  
až 34 cm, o rozměrech 420 x 180 cm, orientovaná SZ - JV, na  
straně s dočervena vypálenou mazanícovou ploškou o rozměrech  
50 x 50 cm. Nosnou konstrukcí tvořily dva kúly zjištěné na  
straně zahlobeného dna a dva souběžné kúly vzdálené 80 a 12  
SV od zahlobeného dna. Z výplně byly vyzvednuty střepy (Tab.  
4 C), zlomky mazanice, kameny. Kúl v jižním rohu porušoval  
novou latéskou zásobní jámu o průměru 120 cm se slabě podeb  
mi stěnami a plochým dnem v hloubce 48 cm. Ve výplni byly na  
zeny střepy (Tab. 4 C), zlomky mazanice, zlomek železného př  
tu a zlomky kamenů.

Zajímavou skupinu tvořily obj. 14, 15 a 16. Objekty 14  
16 byly patrně zbytky pecí s větší vanovitou jámou - obj. 15

mezi nimi. Dále bylo nalezeno dno další latéské chaty (obj.  
) vzdálený 11 m SZ od obj. 1. Objekt 20 byl prozkoumán až v  
árních měsících.

Před vánocemi byl záchranný výzkum přerušen a po radikál  
m zhoršení počasí již do konce roku zastaven. Po novém roce  
nepříznivé počasí byla situace na staveništi pouze kontro  
ována.

V polovině února 1987 obnovila stavební firma skrývku orni  
na staveništi. Skrývka probíhala v severní části plochy při  
hájící k objektu VČKL. Na skrývané ploše se objevily další  
objekty. Současně byla shrnuta ornice i na trase pro stavbu ka  
nal. 5 (Holohlavy), kde se nalézalo dalších 12  
objektů. Pro silné mrazy nebyl výzkum možný. Opětovně zahájení  
výzkumu umožnila až výrazná změna počasí, ke které došlo kon  
cem března.

Od znovuzahájení výzkumu do jeho ukončení bylo zjištěno  
124 nových objektů. Zkoumány byly objekty 23,  
a - c, 26 a - c, 27 až 34, 35 a - b, 36 až 38, 40 až 71, 73,  
77, 79, 80, 81, 84 až 88. Z dříve nalezených ještě prozkou  
mány objekty 4 a - c, 10, 13 a 20. Zjištěny, leč pro nedostatek  
asu a pracovních sil nezkoumány obj. 39, 72, 74, 75, 78, 89 až  
94 až 119 a na nal. 5 (Holohlavy) obj. 120 až 131. Bez výzku  
zničeno nejméně 5 objektů při planýrce prostoru kotelny  
od příkopu; Tab. 2: plocha A). Dalších asi 8 až 10 objektů  
zničeno JZ od obj. 1, kde byly patrný i dvě chaty (Tab. 2: plo  
na B). Přesně nezjištěný počet objektů zničen též na nal. 5  
(Holohlavy). Jejich výzkum nebyl možný, neboť objekty v důsled  
rozježdění a rychlého zavezení šterkopískem zanikly.

Z prozkoumaných objektů byly zajímavé obj. 4 a - c a 10,  
35 a, komplex objektů 52 a - b až 60 a 24 a - c, obj. 65.  
statní objekty tvořily kúlové jamky (např. obj. 32, 44, 46 aj.),  
lábky (např. obj. 31, 33), zásobní jámy a síla (např. obj. 27,  
), jámy (např. obj. 34, 36, 38, 66 aj.), žlabovité hliníky  
např. obj. 50), hliníky (např. obj. 23, 39). Z většiny objek  
byly získány nálezy, které jsou v současné době laboratorně  
pracovávány.

Objekty 4 a - c a 10 byly zásobními jámami, které se na

skryté ploše jevíly jako dvojice na sebe přiléhajících objektů. Po začistištění se ukázalo, že jde o čtyři samostatné objekty.

Objekt 4 a - při začistišťování získány pravěké a výrazné slovanské střepy. Jednalo se o oválnou jámu o rozměrech 250 x 206 cm, orientovanou SSV - JJZ, ze starší doby římské, se svislými stěnami a sešikmenými dny, nacházejícími se v hl. 42 a 62 cm o úrovně dosažené skrývkou. Celou situaci narušila na JZ straně mělká slovanská jáma. Z výplně získány střepy (Tab. 5), zlomky mazanice a kamenů.

Objekty 4 b a 10 se vzájemně porušovaly. Objekt 4 b byl zbytkem zásobní jámy z přelomu konce doby laténské a počátku starší doby římské, o rozměrech 240 x 190 cm, se šikmými stěnami (na Z straně nade dnem stěna podebrána), a plochým nerovným dnem v hl. 82 cm skrývky orientované S - J. Ze začistištění (Tab. 6:A) a vrstev (Tab. 6:B-D) získán datovací materiál, kosti, zlomky mazanice a kamenů. Severovýchodní okraj byl narušen obj. 10.

Objekt 10 - byla menší, nedatovaná zásobní jáma o rozměrech 130 x 180 cm, v horní části s kolmými nad prohnutým nerovným dnem (v hl. 67 cm od úrovně skrývky) podebrány stěnami. Západní stranou byla částečně zahlobena do obj. 4 b.

Objekt 4 c - byla kruhová, patrně kúlová jáma volutové keramiky o průměru 1 m, s kolmými stěnami a plochým dnem v hl. 22 cm od skrývky. Ve výplni zlomky keramiky.

Objekt 20 - je reliktem další laténské chaty. Zachoval se obdélný zbytek dna se zaoblenými rohy o rozměrech 360 x 300 cm, orientovaný SSV - JJZ. Zachovalá hloubka 9 až 16 cm. Stopy po nosných kúlech nebyly nalezeny. V okolí objektu bylo nalezeno několik kúlových jamek, o nichž není jisto, že patřily k objektu. Celá situace nemohla být řádně zdokumentována, neboť na konci roku 1986 začistištěná plocha byla na jaře zničena buldozerem.

Při začistišťování obj. 35 byl na jejím Z rohu zjištěn kostrový hrob, který tuto jámu slabě porušoval. Objekt byl proto rozdělen na samostatné části, obj. 35 a - kostrový hrob a 35 b - neolitická jáma.

Objekt 35 a - jednalo se pravděpodobně o laténský hrob s kostrou v natažené poloze, orientovaný nohama k S, hlavou k J

a obličejem natočeným k Z. Chodidla byla přes sebe překřížená, pánev rozlomená, ruce zkříženy na prsou. Žebra a klíční kosti ležely v sekundární poloze. V nohou kostry nalezen železný hřebík, jehož příslušnost k hrobovému celku není jistá.

Hrobová jáma těsná, o rozměrech 187 x 54 cm; sešikmené stěny plynule přechází v ploché, ke středu podélné osy prohnuté dno v hl. 82 až 90 cm od ornice (12 cm od úrovně skrývky).

Na celé prozkoumané části plochy se podařilo pouze na jediném místě zachytit dva téměř souběžné žlaby (obj. 52 b a 24 b), orientované SSV - JJZ, jež byly provázeny jámami na hlínu. Mezi žlaby byl volný prostor široký na J straně 8,8 m a na S straně 8 m, bez jakýchkoliv jam. Jedná se patrně o doklad chaty volutové keramiky.

Východní žlab obj. 52 b, široký 30 až 60 cm, hl. 20 až 35 cm, dl. 17,5 m, měl kolmé stěny a ploché dno. Na vnější straně přiléhaly ke žlabu jámy 52 a (2,5 x 2 m) na jižním konci, a 59 (3,3 x 2,9 m) uprostřed. V nepatrném odstupu byl větší hliník, obj. 57 (8 x 3,5 m).

Průběh západního žlabu, obj. 24 b, byl méně zřetelný. Jeho jižní zakončení zatáčelo východním směrem k objektu. Zachovalá délka činila 14,7 m, šíře 25 - 35 cm, hloubka 5 - 40 cm. Z vnější strany přiléhal ke žlabu na jižním konci podlouhlý hliník o rozměrech 515 x 195 cm (obj. 24 a), a podél zbytku žlabu, částečně s ním splývající, byla další jáma (obj. 24 c) o rozměrech 9 x 2 - 4 m. Severovýchodně od obou žlabů byl rozsáhlý nezkoumaný hliník (obj. 39). Nálezy z této skupiny jsou v současné době laboratorně zpracovávány a není proto možno přesněji objekty datovat. Nalezeny byly zlomky keramiky, ŠI, několik BKN a zlomky kamenů. Samotné žlaby byly velmi chudé.

Na jižní straně staveniště bylo v podstatě zničeno naleziště 5 (Holohlavy). Na jeho ploše bylo zaregistrováno 12 objektů na skrývce pro kanalizaci a zaměřeny obj. 120 až 131. Protože plocha byla dopravně intenzivně využívána a brzy zavezena dvoumetrovou vrstvou štěrku, nepodařilo se zde prozkoumat žádný objekt. Prováděnými sběry byly získány zlomky keramiky volutové (Tab. 7), laténské, doby římské a ojediněle i raně

maných objektů byla většina neolitická. Převahu tvořily objekty volutové keramiky (např. obj. 4 c, 23, 24, 30, 78, 82 aj.), vypíchané keramice patřil bezpečně nezkoumaný objekt 8, nálevkovité poháry byly zastoupeny obj. 1 A. Době laténské náležely obj. 1, 3 b, 4 b, 20, a patrně i osamocený kostrový hrob, obj. 35 a. Do doby římské lze vřadit obj. 4 a, 16. Do doby slovanské lze datovat chatu obj. 3 a, zásah do obj. 4 a, obj. 9. Přesnější rozřídění všech prozkoumaných objektů bude ovšem možné až po laboratorním zpracování a zhodnocení všech nálezů z objektů.

Výzkum potvrdil starší zprávy (Petera - Rohoznický 1859) i novější nálezy získané na lokalitě povrchovými sběry (Sigl - Vokolek 1983 a 1986). Soustředění volutových nálezů na severním okraji naleziště naznačuje, že osada pokračovala i na pozemcích dnešního závodu Východočeských konzerváren a lihovarů (Anonym 1874; Duška 1900) v katastru obce Černožice. To ostatně dokládají i dva nedatované zbytky pravděpodobně neolitických jantů nalezených ve výkopu topného kanálu pro ubytovnu, nad kterými se nalézaly pozůstatky žlabů na cukrovou řepu (1987 - nepublikováno). Od naleziště 5 (Holohlavy) bylo odděleno prostorem se sníženou intenzitou osídlení, užívaném hlavně v závěru doby laténské a v době hradištní. Na ploše u železniční trati nebyly patrné žádné objekty, přičemž není jisto, zda tento prostor nezničila již stavba traťového náspu (Petera - Rohoznický 1859, 281).

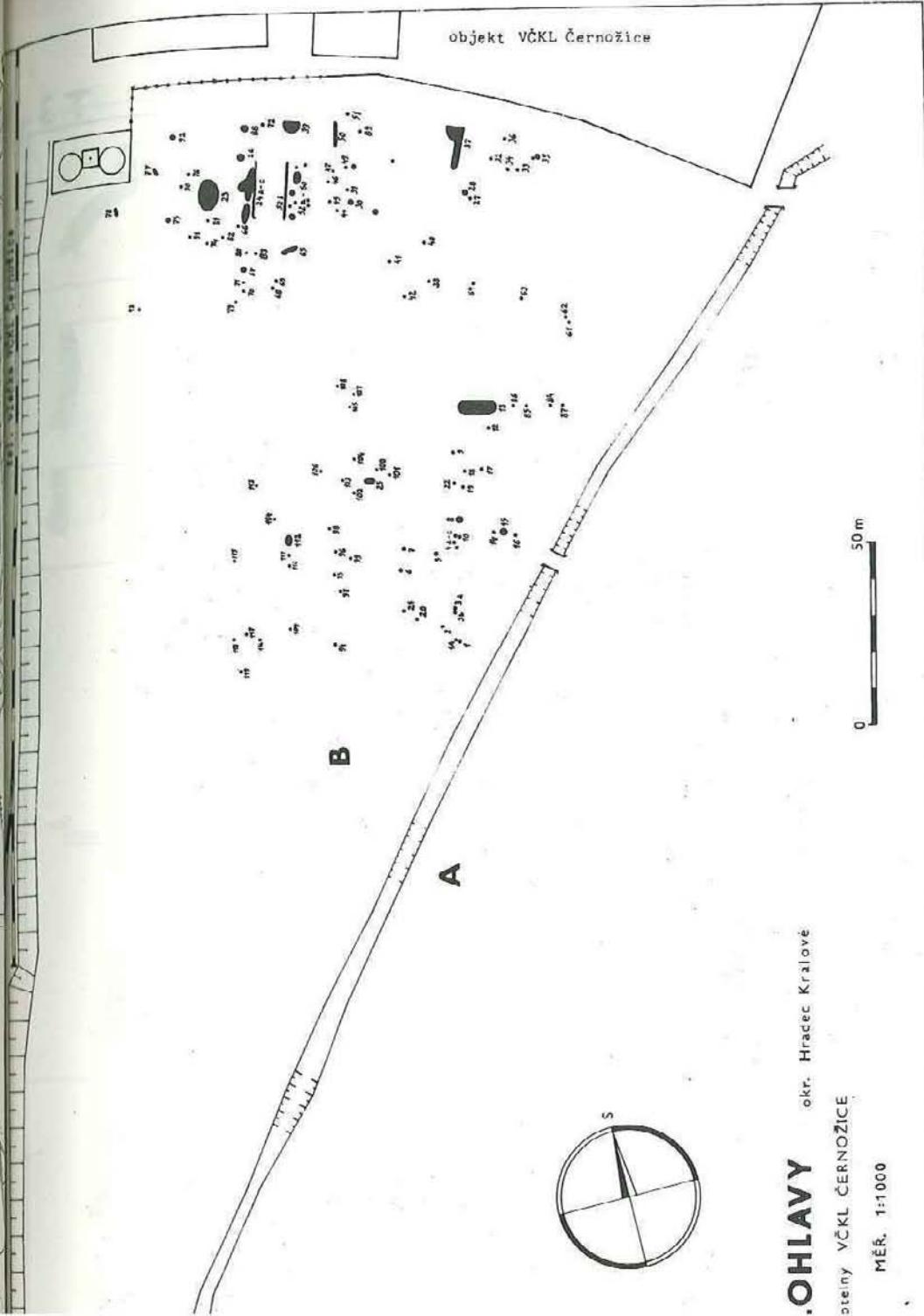
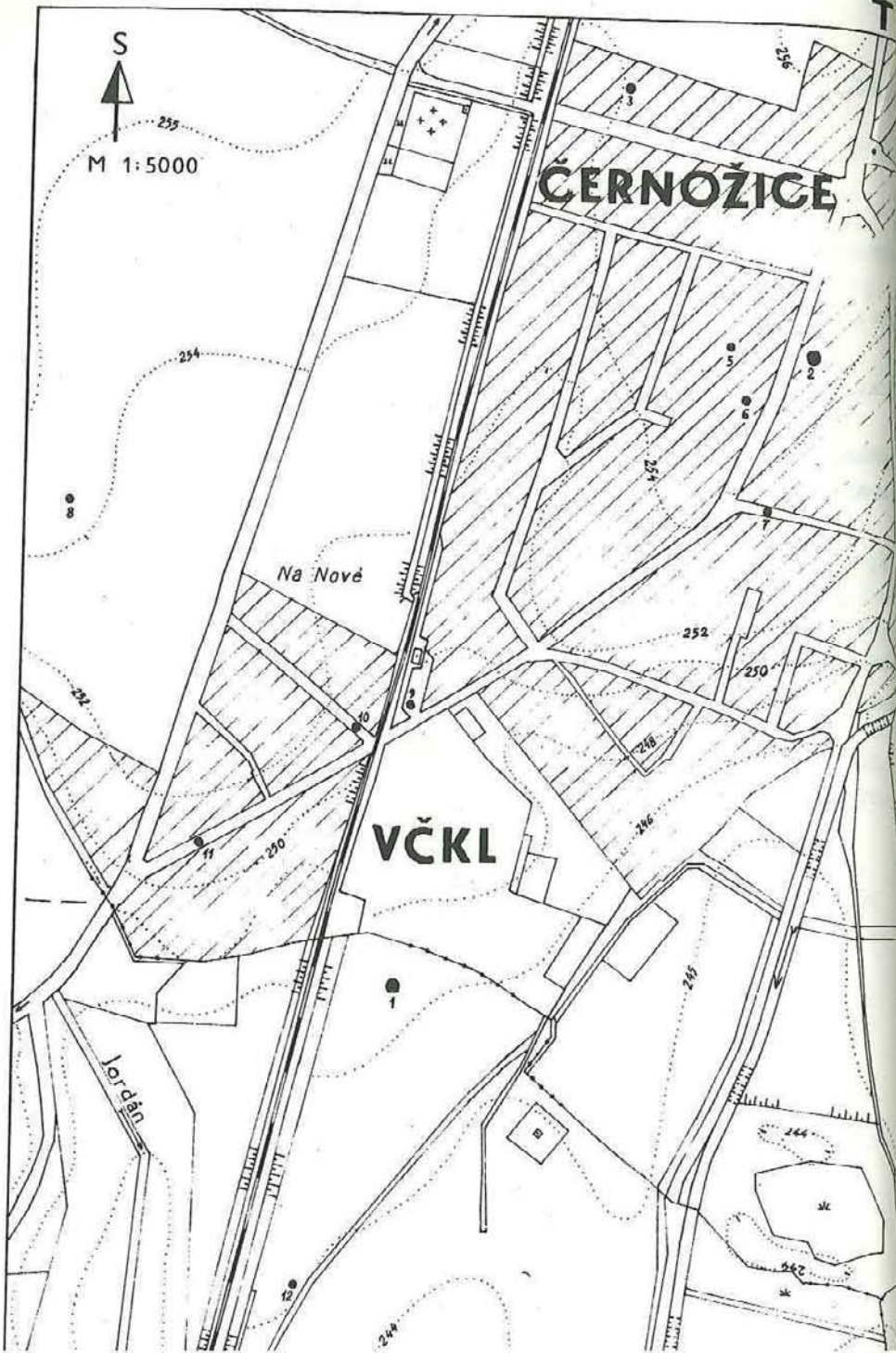
Naleziště 5 (Holohlavy) je dnes stavební činností (stavba kanalizace a vlečky) v podstatě zničeno. Zbývá jen několik málo míst v okrajových partiích na východní a jihovýchodní straně lokality.

Stavbou byla z archeologického hlediska nenávratně zničena plocha 5,4 ha. Výzkum podchytil objekty na ploše 1800 - 2000 m<sup>2</sup> (tj. asi 1/30 plochy staveniště).

Hlavním přínosem provedeného výzkumu je záchrana alespoň části ničených objektů v místech, kde to postup stavebních prací a pochopení vedení stavby umožnilo.

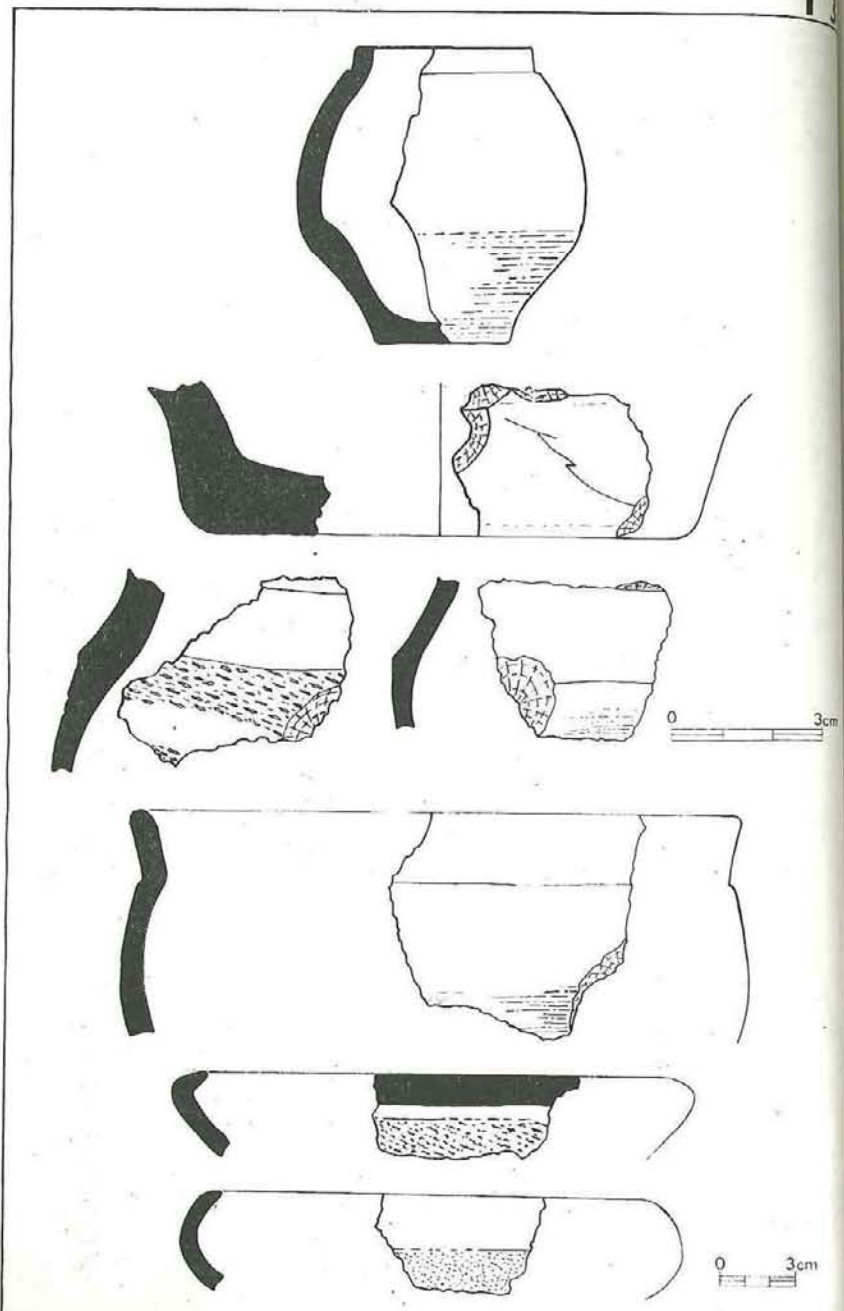
### Literatura

- anonym, 1874: Schätze archeologického sboru Musea království Českého (dne 19. ledna 1872), PA IX, 476 (zpráva Jana Friče, stavitele cukrovaru v Černožicích).
- Čoček, J. - Kalferst, J., 1985: BZO 1982 - 1983, 33 - 34. Praha 1985.
- Duška, J., 1898: Nálezy předhistorické v kraji Hradec Králové. Hradec Králové 1898.
- Duška, J., 1900: Památky po našich pohanských předcích v kraji královéhradeckém, 23. Jaroměř 1900.
- Klíkyška, R. a kol., 1968: Geobotanická mapa ČSSR. Praha 1968.
- Petera - Rohoznický, Fr., 1859: Archeologické zprávy z Jaroměře od r. 1858, PA III, 281 - 282.
- Sigl, J. - Vokolek, V., 1983: Nové archeologické nálezy v roce 1982, Zpravodaj KMVČ X 1 - 1983, 6. Hradec Králové.
- Sigl, J. - Vokolek, V., 1986: Archeologické nálezy v roce 1985, Zpravodaj KMVČ XIII 1 - 1986, 12. Hradec Králové.
- Vokolek, V., 1987: BZO 1984 - 1985, 49. Praha 1987.

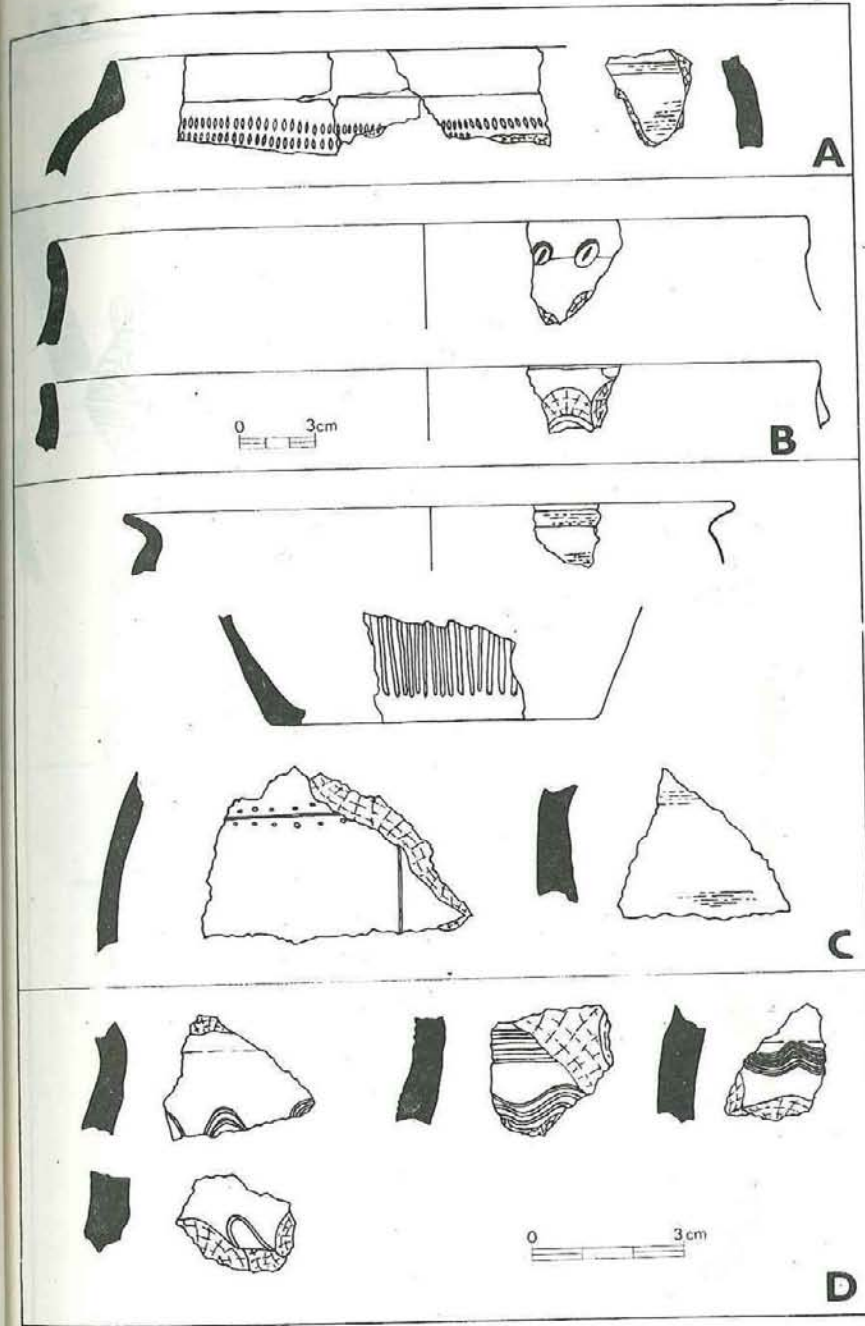


**.OHLAVY** okr. Hradec Králové  
 otevírá VČKL Černožice  
 MĚŘ. 1:1000

T3

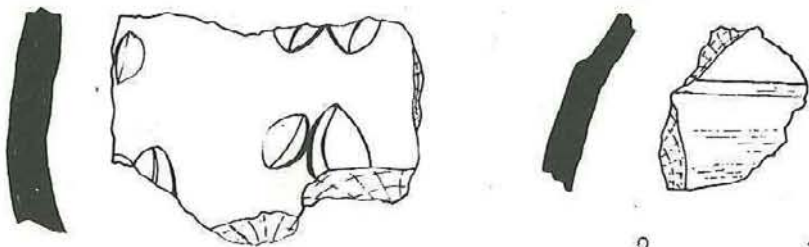
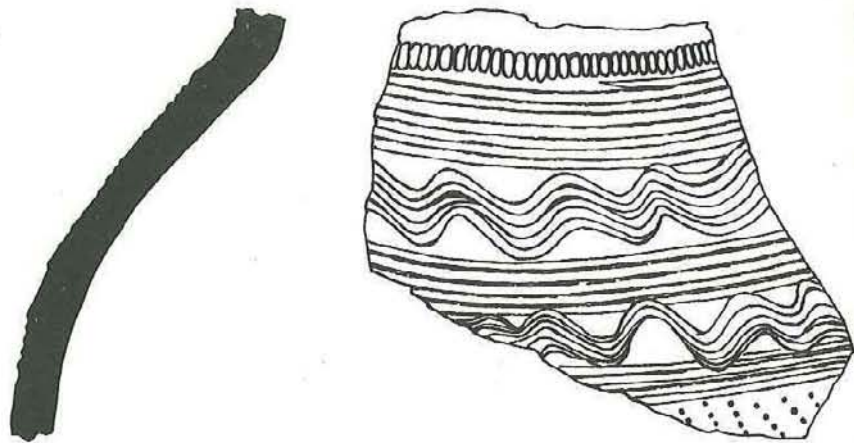


T4

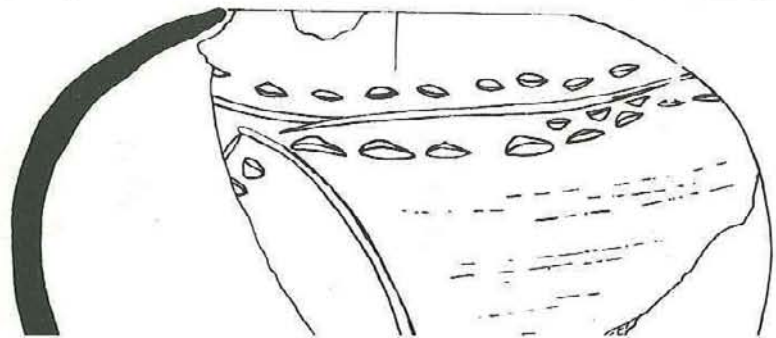




T5

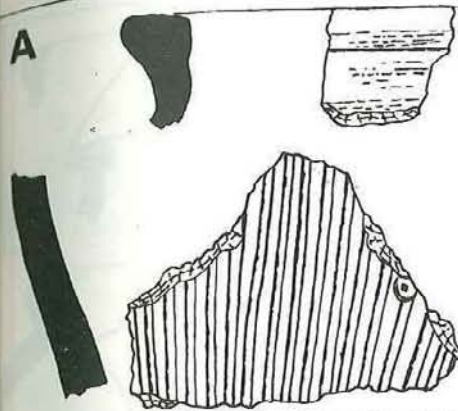


0 3cm



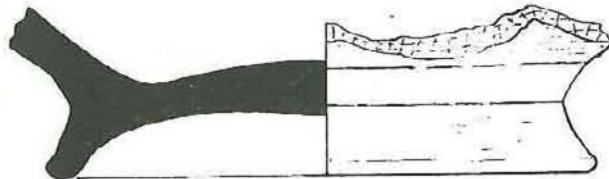
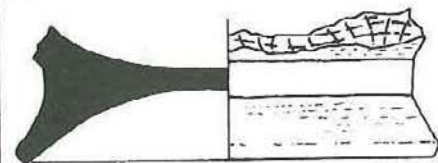
T6

A

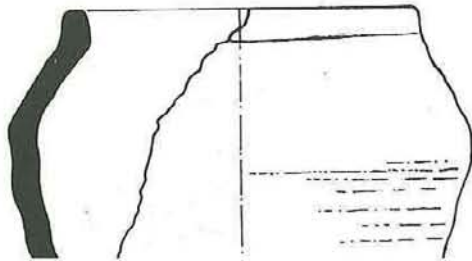
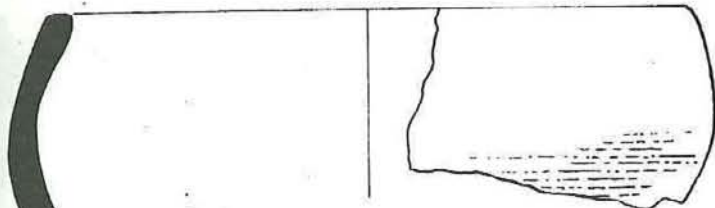


0 3cm

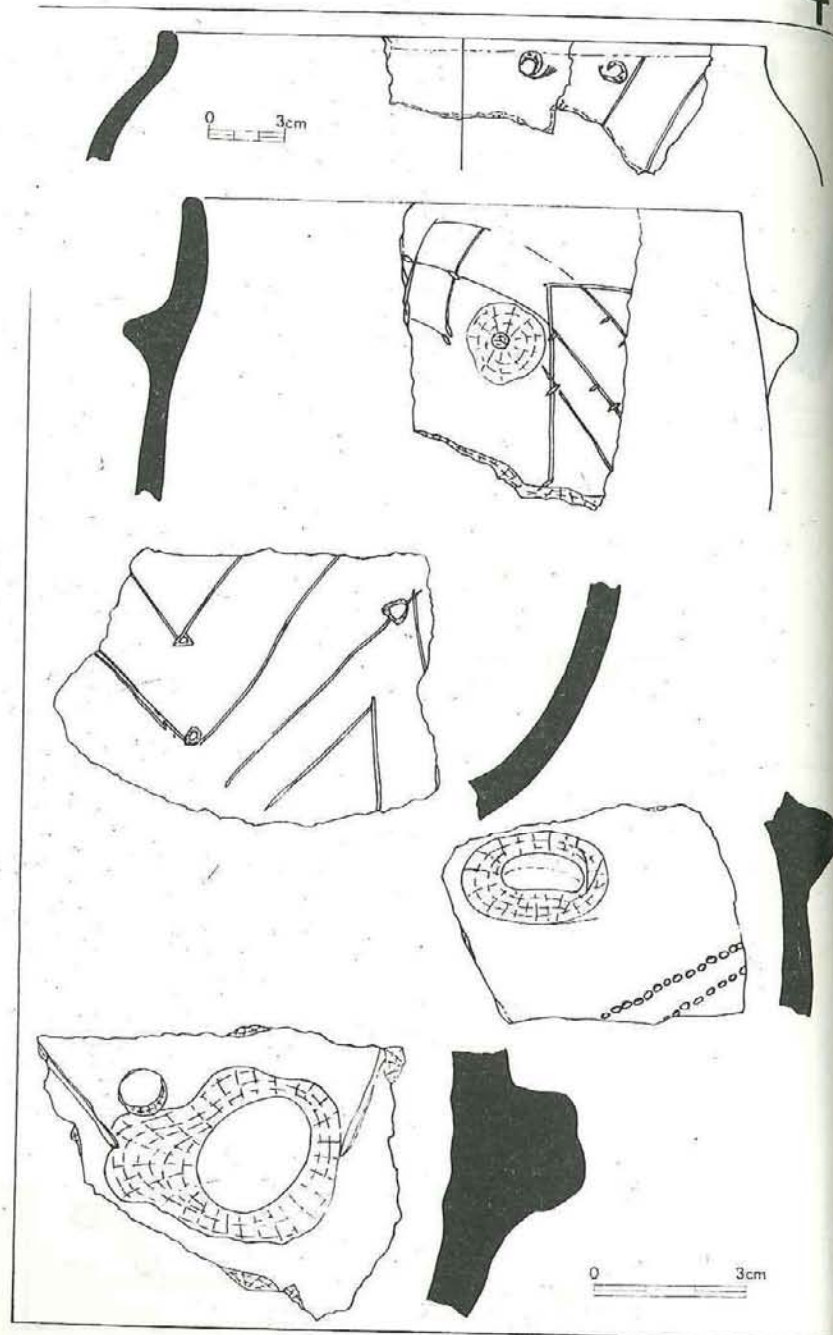
B



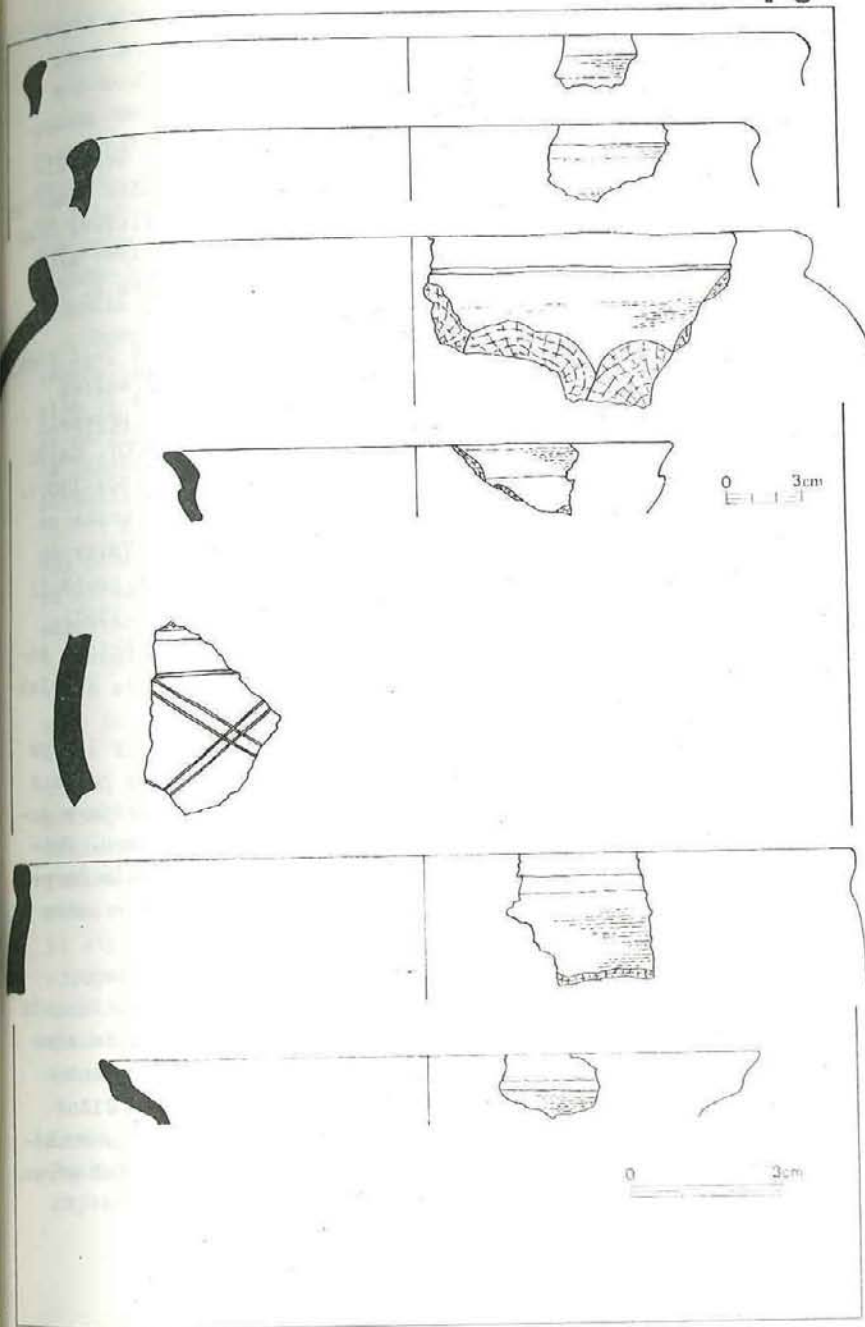
C



T 7



T 8



Jan Boček

**Záchranný výzkum v Černožicích**

Na počátku června 1986 bylo zjištěno a na MNV v Černožicích ověřeno, že v centru obce, proti budově kulturního domu, parc. č. 11/3 a 15/2 (Tab. 1), má být postaven dům služeb. Dle pochopení a po dohodě s pracovníky MNV byl od 6. 6. 1987 zahájen na staveništi záchranný výzkum, který byl dokončen 9. 9. 1987.

Z archeologického hlediska není obec Černožice a její část Čáslavky neznámá. První zprávy o nálezích zaslal do Památek archeologických F. Petera - Rohoznický (1859), které převzali do svých prací J. L. Pič (1899) a J. Duška (1898, 1900). Další zprávy do Památek archeologických napsal L. Šnajdr (1904-1905). V pozdější době to byl zejména záchranný výzkum V. Vokolka na stavbě kulturního domu v r. 1960 (Justová 1968) a M. Vávry na stavbě samoobsluhy v r. 1973 (Vávra 1975). Další akce proběhly v Nádražní ulici (Vávra 1975) a Hradecké ulici (Vávra 1981). Povrchovým sběrem byly v r. 1986 zjištěny slezskoplatěnické nálezy v m. č. Čáslavky, na parc. č. 188 (Kalferst, Sigl, Vokolka 1987).

Obec Černožice se rozkládá podél východního okraje labeské terasy nad nivou řeky Labe, v níž je zachováno několik reliktních říčních meandrů. Vegetačně patří na rozhraní luhů a olšin a do bučohabrových hájů s mírně suchým klimatem a mírnou zimou. Průměrná roční teplota se pohybuje mezi 7 až 8 °C, s ročním úhrnem srážek mezi 600 až 650 mm. Pedologicky leží Černožice v pásmu středoevropských hnědozemních půd (Mikyška 1968).

Záchranný výzkum byl zahájen po provedení první etapy skrytí plochy pomocí autobagru do hloubky 50 - 60 cm. Protože vozidla vyvážející zeminu odjížděla po skryté ploše, byla mimo uježděnou plochu, na severním okraji parc. č. 11/3 položena sonda I 8x1 m, rozšířená po nálezce pece na šířku 2,5 m. Jižně od sondy I byla za uježděnou plochou položena sonda II o rozměrech 5x2 m. Na rozhraní parc. č. 11/3 a 11/1 při východní straně

skryté plochy byla položena sonda III o rozměrech 21 x 1 m a před jejím severním koncem malá sonda III b o rozměrech 2 x 2 m. Jiný způsob odvozu zeminy v druhé etapě skrytí plochy umožnil provést menší plošný odkryv sondou IV o rozměrech 18,5 x 10 m, navazující na jižní okraj sondy II. Plocha parc. č. 15/2 byla zkoumána sondou V o rozměrech 12 x 6 m, na jejíž jihozápadní stranu navázal odkryv zachycené pece o rozměrech 2 x 2 m (Tab. 2). Stavba domu služeb z archeologického hlediska zničila plochu 1 460 m<sup>2</sup>. Z této plochy se podařilo prozkoumat celkové 314 m<sup>2</sup> (tj. 21,5 %).

Povrch naleziště tvořila vrstva 22 až 25 cm černohnědé ornice, pod níž byla sytější šedohnědá ulehlá kulturní vrstva o síle 35 až 40 cm. Výplně objektů nebyly v této vrstvě patrné. Po skrytí bylo nutno plochu ještě o 10 až 15 cm začistit až na žlutohnědé sprašové podloží. Plocha naleziště se slabě skláněla k východu.

V sondě I byl při začišťování povrchu sondy zjištěn zbytek pece. Sonda byla proto z 1 m rozšířena na 2,5 m. Přibližně ve středu sondy se v hl. 63 cm od ornice nacházel horní okraj nepravidelného oválu spodní části pece o rozměrech 100 x 90 cm, s mazanicovými, kónicky ke dnu se sbíhajícími stěnami, na povrchu silně do černa propálenými, drobnými, pod nimiž byla země do červena vypálena. V nejužším místě spodní části pece, v hl. 100 cm od ornice, byl okrouhlý otvor o rozměrech 32 x 30 cm, pod nímž pokračovala do slabě písčité hlíny zahloubená místěji se svislými stěnami a plochým dnem v hl. 150 cm od ornice. Jihovýchodní okraj pece byl narušen oválnou kúlovou jamkou o rozměrech 26 x 20 cm. Výplň pece i kúlové jamky tvořila v horní části šedohnědá jílovito písčité hlína s drobnými atypickými střepy slezskoplatěnické kultury, v dolní části výplně jen s větším množstvím drobných kousků do černa vypálené mazanice. Stupeň vypálení zbytků pece svědčí o tom, že v ní bylo dosahováno vysokých teplot. Destruovaná kopule pece nebyla zjištěna.

Krom pece bylo v sondě nalezeno ještě 17 kúlových jamek (ponejvíce bez nálezů), soustředěných hlavně v okolí pece. Naznačují, že pec snad mohla být umístěna v nějakém nadzemním objektu s kúlovou konstrukcí.

V sondě III v m 1 až 6,40 (měřeno od S konce sondy) nalezena skupina kúlových jamek 17, 18, 19, 21, 22, orientovaná S-J. V metrech 3 až 5,6 od S konce sondy zjištěna trojice kúlových jamek 20, 33, 34 orientovaná SV-JZ. Kúlové jamky 33 a 34 byly zahlobeny do výplně staršího objektu. Po snížení dna sondy na hloubku 100 cm od ornice se objevila na podloží jáma s bělavou jílovitou výplní o zjištěných rozměrech 3 x 1,8 m, šikmými stěnami a prohnutým dnem v hl. 194 cm. Na 9 m od S konce sondy byl šikmo přes sondu mělký vanovitě zahlobený žlab. V m 14 - 17 nalezeny kúlové jamky 29, 30, 32 a 31.

V sondě III b bylo nalezeno jen několik kúlových jamek, z nichž jen trojitá kúlová jamka 25 a kúlové jamky 26 a 27 naznačují, že se jednalo o objekt.

Sonda IV bezprostředně navázala na sondu II. Na ploše sondy II byly zjištěny pouze tři kúlové jamky. V severovýchodním rohu sondy IV byl shluk kúlových jamek a menších jam, pokračující řídčeji k západu. Ve střední části sondy se nacházela skupina tří jam porušujících půdorys chaty a u jižního okraje sondy se nacházely dva hliníky - na východní straně slezskoplatěnický se zlomky keramiky, dvěma úlomky bronzových jehlic a špičkou bronzového srpu, západně od něj byla zachycena část neolitického hliníku se střepy keramiky vypíchané.

Z nalezených kúlových jamek lze vyvodit, že na ploše sondy se nachází dva porušené půdorysy domů s nosnou kúlovou konstrukcí na obvodu, orientované shodně severovýchod-jihozápad.

Sonda V ležící na parc. č. 15/2 měla na své ploše kúlové jamky, kúlové jámy, v západní části systém žlabů a v jihozápadním rohu zřícenou pec.

Kúlové jámy 103, 104, 111 a 116 tvoří část půdorysu nosné konstrukce domu orientovaného východ-západ, uvnitř kterého se nachází destrukce pece, datovaná nálezem zlomku misky do období kultury slezskoplatěnické.

Na západní straně sondy se nachází pravouhle zalomený žlab, orientovaný vrcholem k západu, jedním ramenem k jihovýchodu, druhým otočeným k severovýchodu, připomínající svým tvarem nároží domu. Porušuje jej ve směru východ-západ orientovaný rovný žlab. Oba útvary byly na západní straně sondy zjištěny

proto není možno jednoznačně určit jejich stáří.

Výzkum doplnil obraz archeologické situace ve středu obce, zjištěný záchranným výzkumem V. Vokolka při stavbě kulturního domu na parc. č. 534 (jáma s keramikou vypíchanou, jáma s nálezy kultury slezskoplatěnické) a M. Vávry na stavbě prodejny potravin, na parc. č. 528/1 - 2 (narušená kulturní vrstva a jáma s nálezy slezskoplatěnickými). Naše znalosti byly rozšířeny o nálezy ze systematicky prozkoumané plochy, nalézající se východně od obou výzkumů. Fodařilo se zachytit zbytky dvou pecí, několika chat, tří hliníků a množství kúlových jamek. Potvrdil se předpoklad, že osídlení pokračuje východním směrem a ověřila se jeho hustota.

Povrchovými sběry ze skryté plochy a ze začišťování prostoru sond bylo doloženo, že skrývkou byly zničeny zejména objekty středověké, pravděpodobně i laténské a slovanské (Tab. 3).

Sběrem v širším okolí výzkumu byly zjištěny nálezy slezskoplatěnické a slovanské severně od staveniště na parc. č. 188 v Čáslavkách (stavba rodinných domků), slezskoplatěnické objekty ve vodovodní rýze v ulici "Na Štěpničku", jižně od staveniště, pravěké a středověké nálezy v jámě na zahradě p. Černého, parc. č. 14/1.

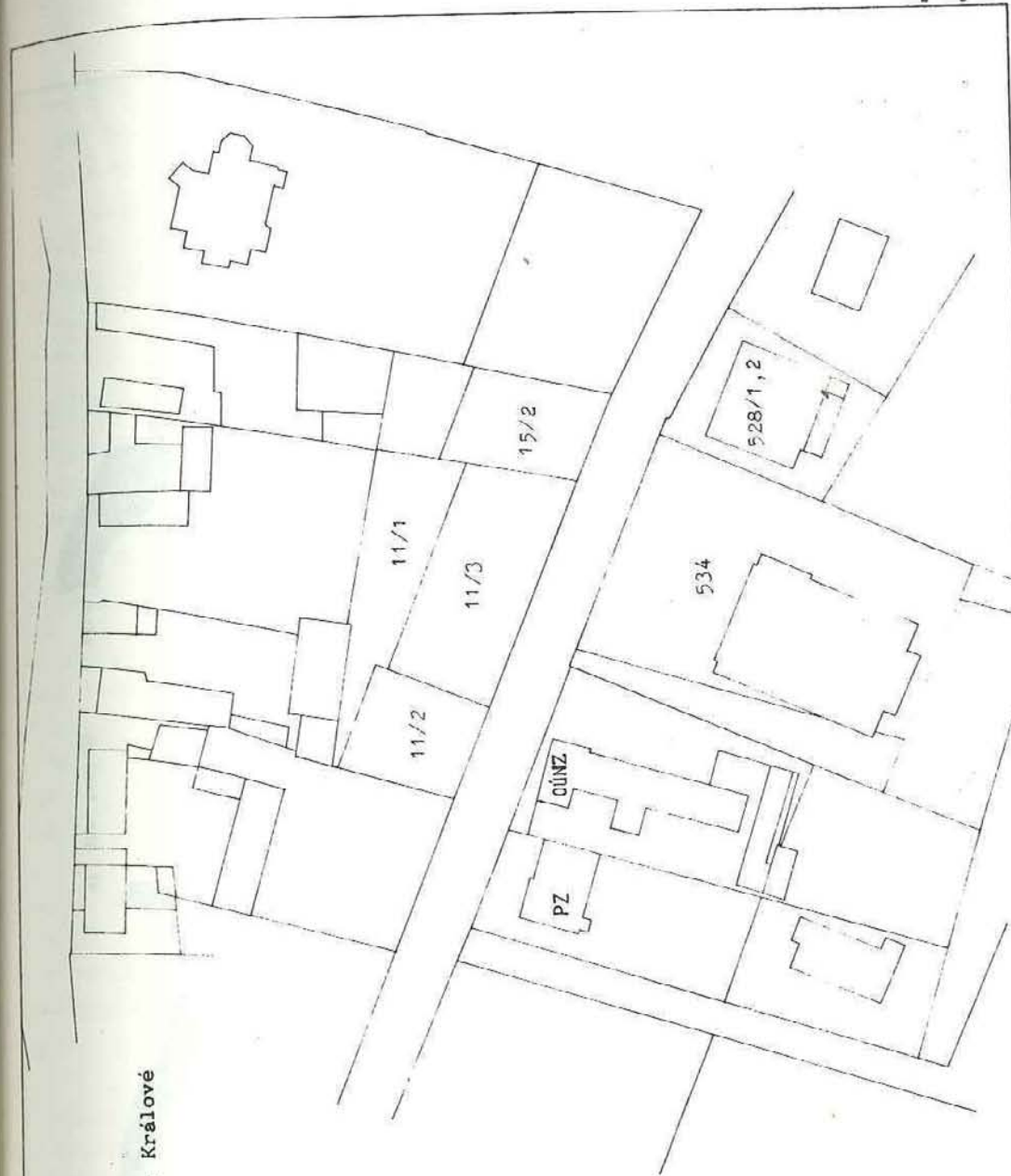
#### Literatura

- Duška, J., 1898: Nálezy předhistorické v kraji Hradec Králové. Hradec Králové 1898.
- Duška, J., 1900: Památky po našich pohanských předcích v kraji královéhradeckém, s. 23. Jaroměř 1900.
- Justová, J., 1968: Nálezové zprávy Archeologického ústavu ČSAV 1955-1964, ASM 6, 25, Praha.
- Kalferst, J.-Sigl, J.-Vokolek, V., 1987: Přírůstky archeologické sbírky KMVČ 1986, Zpravodaj KMVČ XIV 1-1987.
- Mikyška, R. a kol., 1968: Geobotanická mapa ČSSR, Praha
- Petera - Rohoznický, Fr., 1859: Archeologické zprávy z Jaroměře od r. 1858, PA III, 281
- Piř, J. L., 1899: Starožitnosti země České I/1, 203.
- Šnajdr, L., 1906: Nálezy z Přerova n. Labem, pozn., PA XXI,

Vávra, M., 1975: BZO 1972, 26. Praha.

Vávra, M., 1975: BZO 1973, 25 Praha.

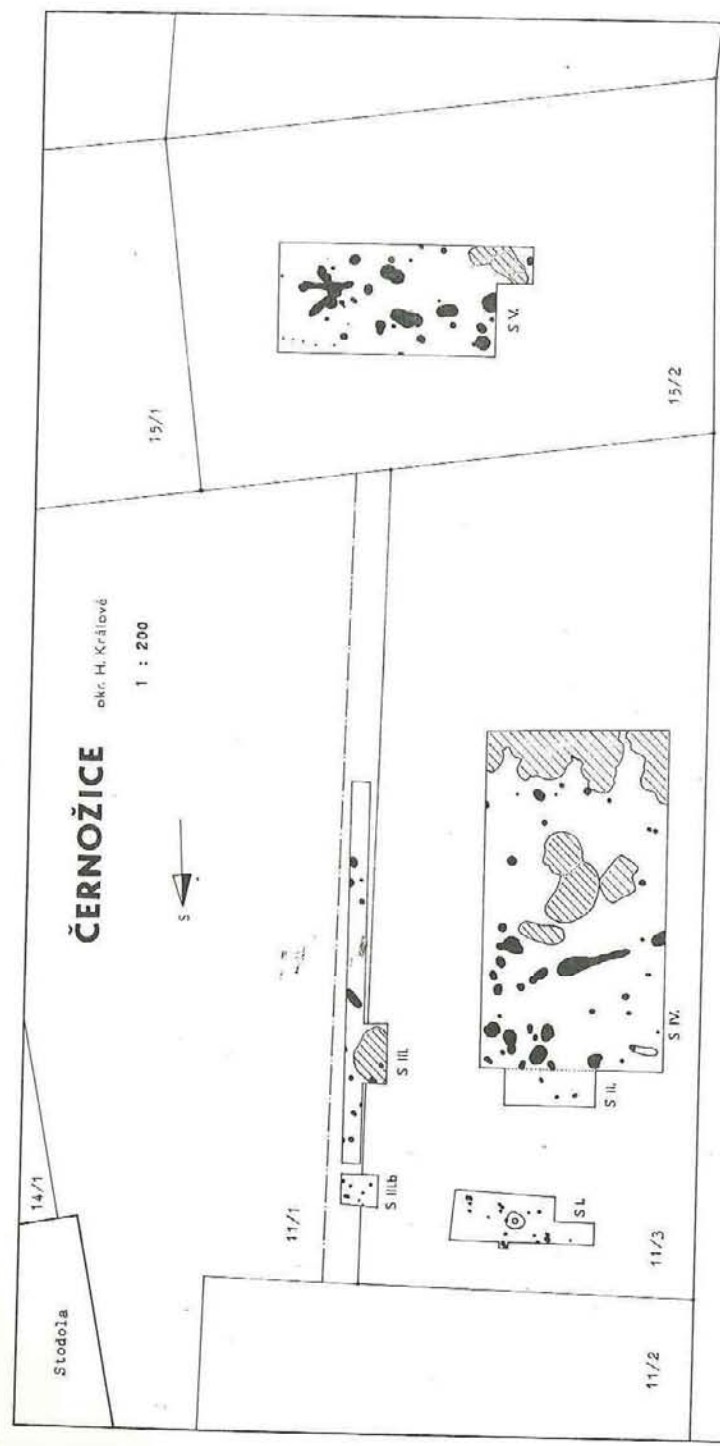
Vávra, M., 1981: BZO 1976-77, 21 - 22. Praha.



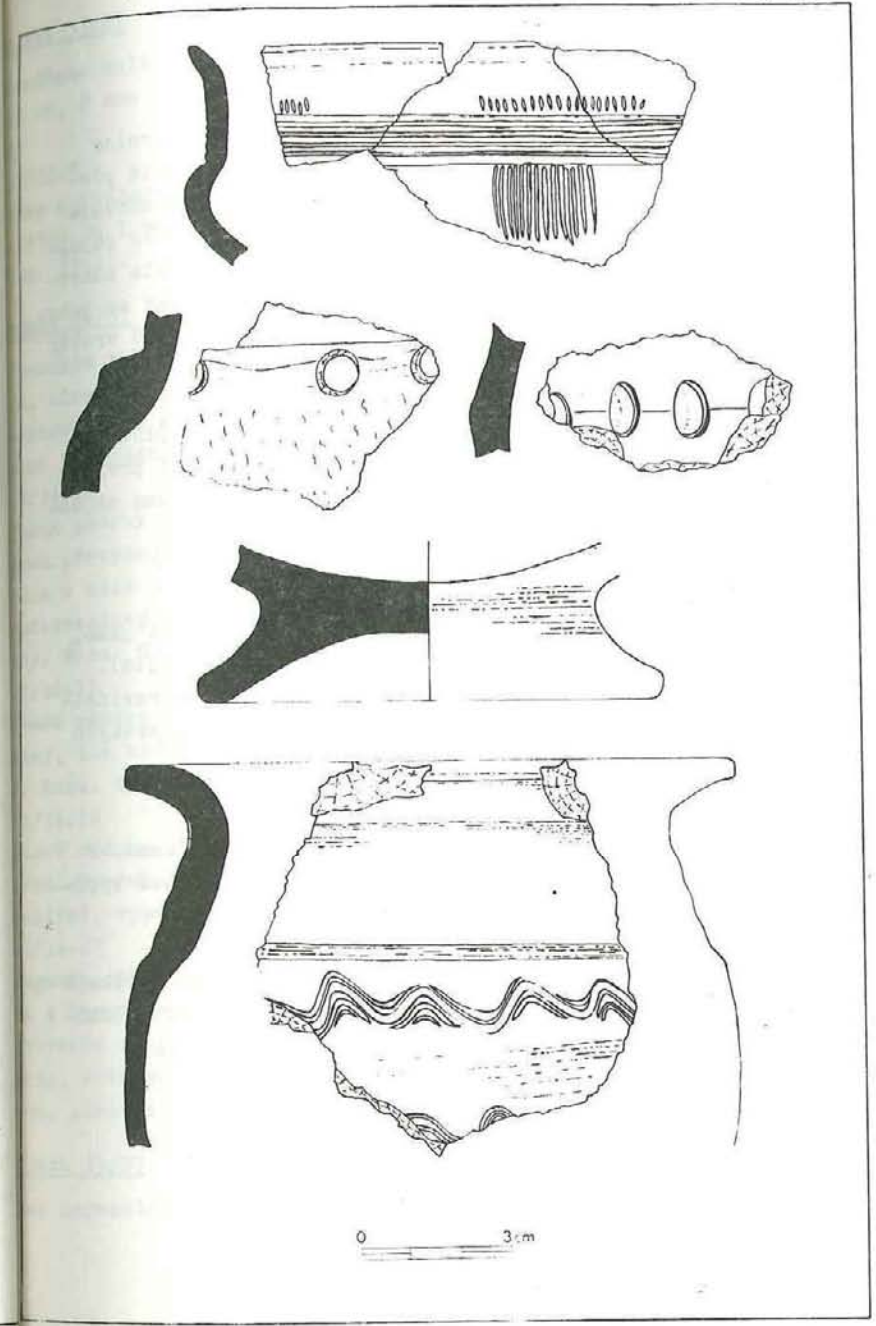
DŽICE okr. H. Králové

1 : 1 000





ul. gen. Svobody 535/4



Tomáš Čurda

**Pokračování záchranného výzkumu v Blatě**

V lednu r. 1987 uskutečnily Vč. cihelny skryvku ornice na poli nad jižní částí hlinišť cihelny v Blatě. Skrytá plocha představovala 21 arů, z toho plochou 32 x 13 m zasahovala do pravěkého sídliště. Tato část ležela na jihovýchod od objektů zkoumaných v letech 1981-3. Neodvezená ornice zůstala nahromaděna ve východní části skryté plochy. Mocnost skryvky se pohybovala mezi 40 - 50 cm, povrch tvořily hnědé podornicové vrstvy nebo někde žlutá spraš.

KMVČ, pracoviště Pardubice, zde v červnu zahájilo další etapu záchranného výzkumu. Po očištění západní části plochy, v které se nacházely jednotlivé objekty a po zarovnění profilu v hranici s polem jsme přistoupili k postupnému průzkumu objektů.

Objekt 31/87

Řivnáčská kultura? Vyhlobením objektu 31 zanikla menší jáma, z které se zachovala pouze nejhlubší část a dno (obj. 31a). Ø okraje 300 cm, Ø dna 130 cm, hloubka 65 cm, tvar nepravidelný, nálevkovitý. Ve výplni jámy nalezeno 7 drobných pravěkých zlomků výdutí.

Objekt 32/87

Kruhovitá jáma, mírně kónická, s rozšiřujícími se stěnami. Ø okraje 170 cm, Ø dna 200 cm, max. hloubka 80 cm. V tmavé výplni nalezeno 9 střepů, úlomek kosti, úštěp křemene.

2.1/32.5

Střep s okrajem ukončeným zaoblením, mírně rozšířeným a šikmým vně. Povrch hnědý, lom šedý, ostřivo do 1 mm, vypálení oxidační. Rozm. 29 x 22 x 8 mm, původní Ø okraje nádoby 15 cm (Tab. II:2).

Objekt 33/87

Řivnáčská kultura. Kruhovitá jáma kónického tvaru. Ø okraje 140 cm, Ø dna 200 cm, hloubka 74 cm. Výplň obsahovala 5 střepů.

2.1/33.5

Střep s oválným, oblým pupkem. Povrch hnědý a tmavě šedý, ostřivo do 1 mm, oxidačně vypálený. Rozm. 44 x 26 x 25 mm (Tab. II:1).

Objekt 34/87

Řivnáčská kultura. Jáma fazolovitého půdorysu 240 x 160 cm, max. hloubka 75 cm. Nerovné dno tvořily tři prohlubně. Výplň obsahovala 36 keramických zlomků, drobné kosti, uhličky a větší počet karbonátových kongrecí.

2.1/34.14

Zlomek nádoby s okrajem zaobleným, šikmým vně a s drobným nálepem převyšujícím okraj o 3 mm. Přejít v hrdlo je plynulý, hrdla v tělo s nevýrazným odsazením. Povrch vně je hnědý, hnědooranžový a tmavě šedý, Uvnitř světle a tmavě šedý, lom šedý. Rozm. 83 x 82 x 5 mm (Tab. II:3).

2.1/34.15

Zlomek nádoby s kouskem dna. Okraj dna hraněný, šikmý. Povrch černý, lom hnědočerný, ostřivo mikroskopické, vypálení redukční. Rozm. 63 x 45 x 10 mm (Tab. II:4).

2.1/34.16

Zlomek nádoby s kusem dna. Okraj dna hraněný, šikmý, plocha rovná. Povrch vně šedý, uvnitř černý, lom šedý, ostřivo mikroskopické, vypálení oxidační. Rozm. 32 x 28 x 7 mm (Tab. II:5).

2.1/34.27

Fragment nádoby s okrajem svislým, ukončeným vně mírným vytočením a hraněním. Hladký pás povrchu okraje navazuje jemným rozhraním na tělo nádoby zdobené slámováním. Povrch hnědý, lom černý, ostřivo do 1/2 mm, vypálení oxidační. Rozm. 117 x 106 x 8 mm, původní Ø okraje 180 mm (Tab. III:1).

Objekt 35/87

Jáma nepravidelného kruhovitého půdorysu se zaoblenými stěnami.

Ø okraje 160 cm, Ø dna 150 cm, hloubka 50 cm. Ve výplni 10 drobných střepů řivnáčské kultury.

2.1/35.4

Zlomek nádoby s okrajem mírně šikmým a rozšířeným vně, ukončeným zaoblením a s oválným pupkem, horizontálně oblým. Povrch vně je hnědý, uvnitř tmavě hnědý, lom šedý, ostřívo do 3 mm, vypálení oxidační. Rozm. 34 x 27 x 14 mm (Tab. III:2).

#### Objekt 36/87

Velká jáma zásobnicovitého tvaru, zabíhající do neskryté části pole. Stěny objektu se do 1/3 hloubky sbíhaly, pak až ke dnu rozšiřovaly. Ø okraje 100 cm, Ø dna 240 cm, hloubka 115 cm. Výplň obsahovala 78 drobných atypických pravěkých zloмок keramiky, zlomky kostí a zvířecích zubů. Objekt patří pravděpodobně řivnáčské kultuře.

2.1/36.54

Zlomek nádoby s oválným pupkem, horizontálně oblým. Povrch vně hnědý, uvnitř tmavě hnědý, lom šedý a tmavě hnědý, ostřívo do 2 mm, vypálení oxidační. Rozm. 31 x 22 x 16 mm (Tab. II:6).

#### Objekt 37

Přibližně kruhovitá jáma se značně rozšiřujícími se stěnami směrem ke dnu. V superpozici s obj. 37a, hlubokým 80 cm, Ø dna 105 cm. Rozm. Ø okraje 175 cm, Ø dna 260 cm, hloubka 55 cm. Z objektu získáno 20 střepů řivnáčské kultury.

2.1/37.18

Zlomek nádoby s hraněným, šikmým okrajem dna a s rovnou plochou dna. Povrch i lom tm. hnědošedý, ostřívo mikroskopické, vypálení oxidační. Rozm. 52 x 36 x 16 mm (Tab. II:7).

2.1/37.21

Zlomek ansy lunaty zdobený dvěma plastickými lištami, mírně prohnutými vzhůru. Povrch i lom tmavě hnědošedý, čerstvý lom světleji hnědý. Ostřívo do 3 mm, vypálení oxidační. Rozm. 60 x 40 x 24 mm (Tab. II:8).

#### Objekt 38

Jáma kruhovitého půdorysu o Ø 220 mm, hloubka 25 cm, kónicky

se rozšiřující. V hnědočerné výplni jámy nalezeno 11 drobných zloмок výdutí nádob.

#### Objekt 39

Řivnáčská kultura. Z tohoto objektu jsme měli možnost prozkoumat pouze část v rohu skryté plochy. Max. hloubka objektu 110 cm, dno lehce prohnuté, ve dně 8 drobných, nehlubokých jamek. Na profilu stěn byly tři výrazné vrstvy: 0-35 cm ornice, 35-90 cm tm. černá, 90-110 cm hnědá. Výplň jámy obsahovala 11 zloмок keramiky.

2.1/39.6

Zlomek nádoby se zbytkem ucha. Povrch hnědý, lom šedo hnědý, ostřívo do 1 mm, vypálení oxidační. Rozm. 44 x 34 x 14 mm (Tab. II:9).

2.1/39.10

Zlomek výdutě větší nádoby zdobený plastickou lištou. Povrch hnědý, lom šedočerný, ostřívo do 3 mm, vypálení oxidační. Rozm. 61 x 51 x 15 cm (Tab. III:3).

#### Povrchové nálezy

Sběr hned po skrývce i během výzkumu na celé ploše, včetně nahromaděné ornice. Získán silicitový ústěp a 21 střepů náležících vesměs řivnáčské kultuře.

2.1/0.1

Dolní část nádoby s okrajem dna hraněným, šikmým a plochou rovnou. Povrch vně hnědý, uvnitř šedý, lom hnědošedý, ostřívo do 2 mm, vypálení oxidační. Rozm. 117 x 77 x 8 mm.

2.1/0.4

Zlomek nádoby s okrajem šikmým vně, ukončeným zaoblením. Povrch vně hnědý, uvnitř šedý, lom šedo hnědý, ostřívo mikroskopické, vypálení oxidační. Rozm. 38 x 30 x 6 mm (Tab. III:4).

2.1/0.18

Zlomek nádoby s okrajem šikmým vně, zúženým, ukončeným zaoblením. Povrch vně tm. hnědý, uvnitř černý, lom šedo hnědý, ostřívo do 3 mm, vypálení redukční. Rozm. 37 x 41 x 7 mm (Tab. III:5).



2.1/0.20

Zlomek nádoby mísovitého tvaru. Okraj mírně šikmý vně, ukončený  
vodorovnou plochou, povrch vně šedý a černý, uvnitř hnědý, lom  
šedý a černý, ostřivo do 2 mm, vypálení oxidační. Rozm. 74 x  
x 8 mm (Tab. III:8).

2.1/0.21

Zlomek nádoby s plochým páskovým uchem. Povrch vně hnědý až  
černý, uvnitř černý, lom hnědý a černý, ostřivo do 1 mm, vypálení  
oxidační. Rozm. 39 x 36 x 7 mm (Tab. III:7).

2.1/0.22

Silicitové škrabadlo s oboustrannou boční retuší. Povrch hnědý  
s běžovými skvrnami. Rozm. 37 x 23 x 10 mm (Tab. III:6).

Během záchranného výzkumu v r. 1987 bylo prozkoumáno 8 ob-  
jektů, devátý částečně. Získáno 209 zloмок keramiky, zlomky kostí  
zvířecích zubů, uhlíky a silicitový úštěp. Většinou se jednalo  
o drobné, atypické zlomky pravěké keramiky.

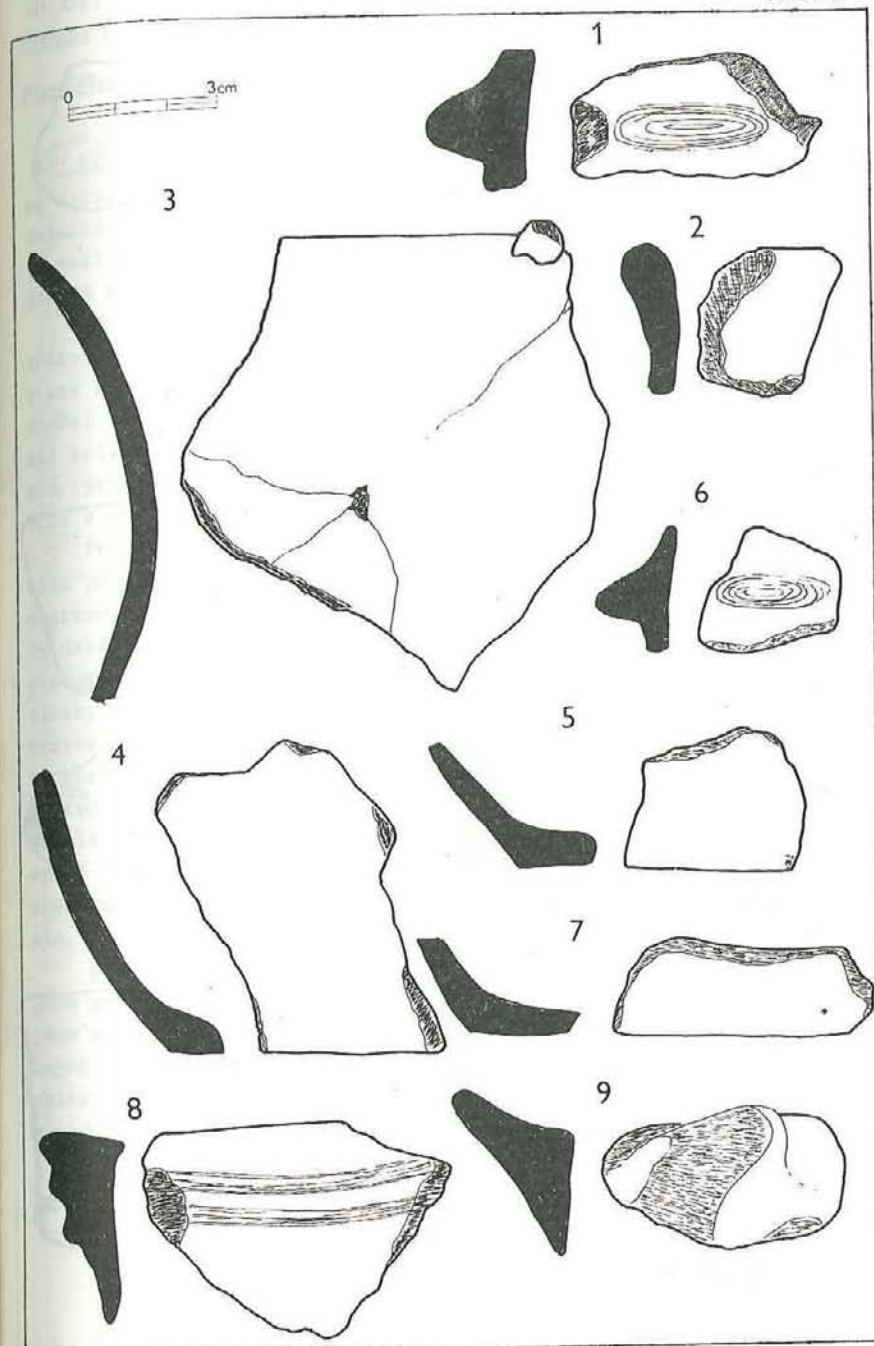
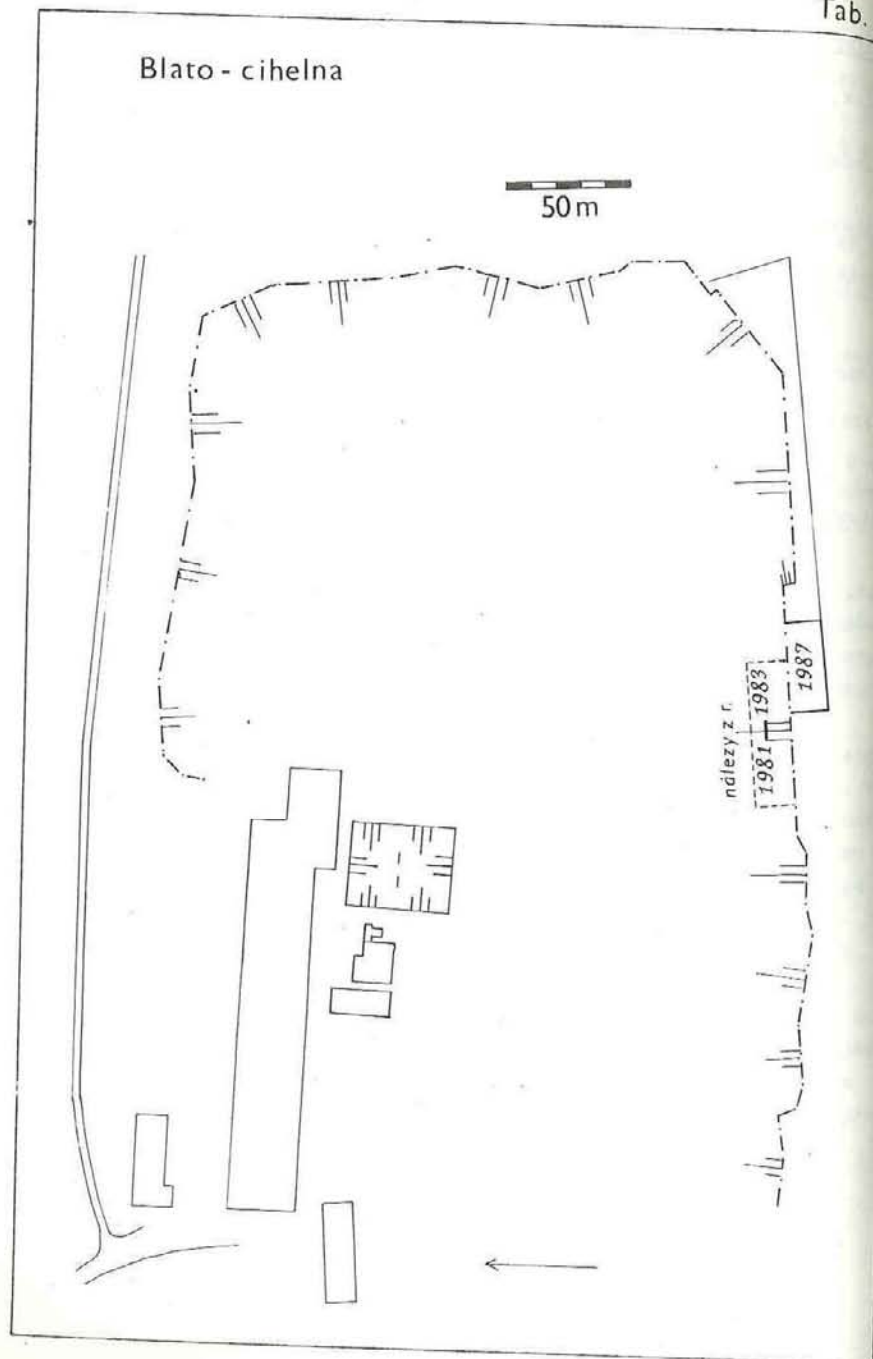
Při pohledu na rozmístění objektů vidíme proti rokům pře-  
dešlým posun okraje sídliště ve směru východním, část řivnáčské  
kultury, zatímco únětické objekty směřují jihozápadně. Vymezení  
sídelních ploch jednotlivých kultur a jejich průniku či rozmezí  
bude možné po skrytí a výzkumu další části pole.

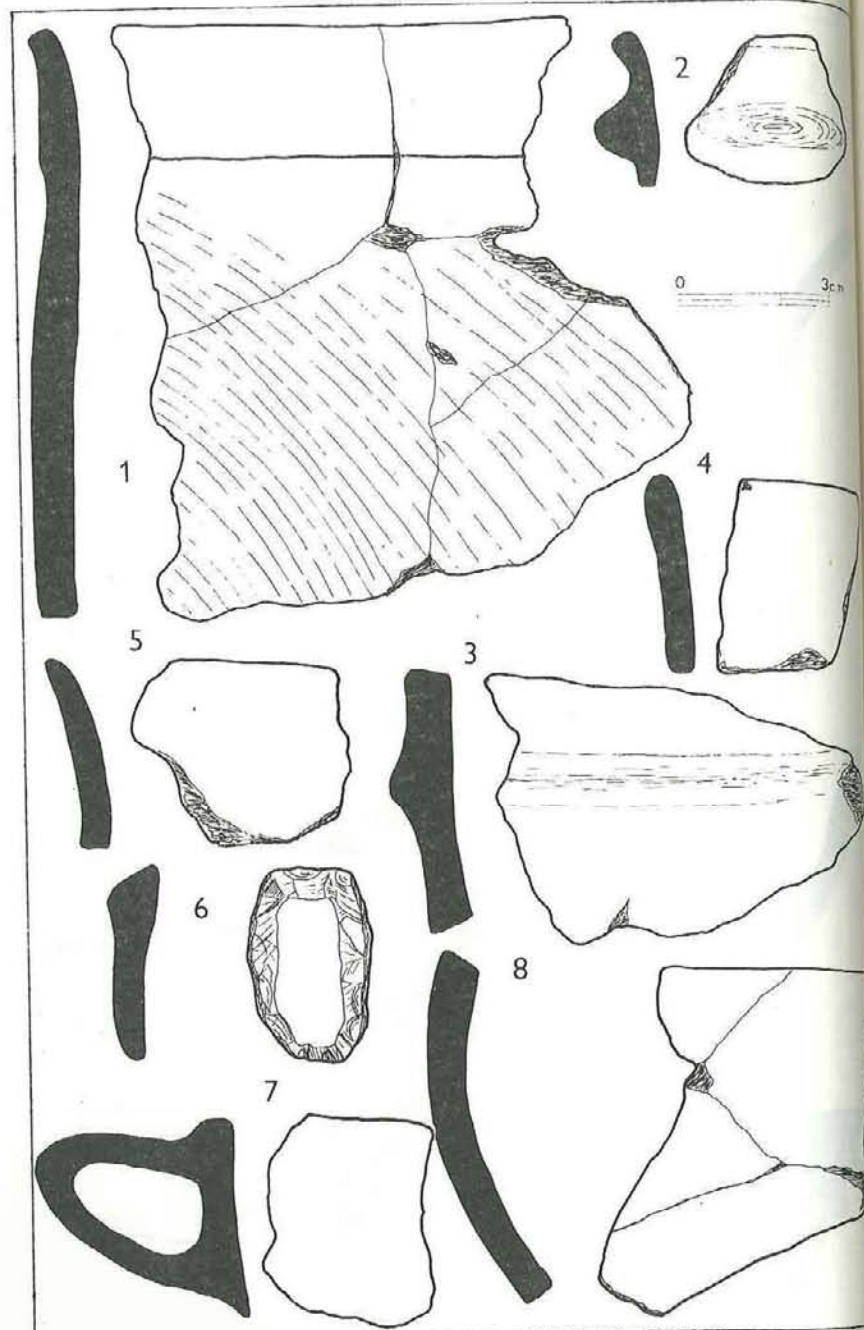
V zájmu naší pozornosti se nacházel též tmavěji zbarvený  
"příkop", patrný zvláště po dešti, v profilu těžební stěny. V  
délce 17 m se tu tmavší sprásk pozvolna prohlubovala do hloubky  
180 cm od skrytého povrchu. Při pečlivém očištění a průzkumu  
profilu nebyl zjištěn žádný nálezk nebo zásah. Ani při výkopu  
1 m široké sondy napříč příkopem se nepodařilo nic odhalit. Při  
následovném odbagrování hlíny v průběhu roku se celý příkop  
změlčil, takže nyní dosahuje hloubky necelého metru.

Záchranný výzkum v cihelně v Blatě potvrdil existenci ne-  
únětického sídliště řivnáčské kultury. 9 objektů - sídelních je-  
ště částečně vymezilo plochu, na které se rozkládá. Řivnáčské a  
únětické sídliště je třeba do budoucna sledovat a chránit před  
eventuálním ohrožením těžbou cihlářské hlíny.

### Literatura

- Böhm, J. 1932: Únětické nálezy na Pardubicku, PA XXXVII, 47 -  
49.
- Čurda, T. 1984: Záchranný výzkum v Blatě, Zpravočej KMVČ XI/1,  
19-39.
- Hásek, I. 1974: Dva příspěvky k pohřebnímu ritu starší doby  
bronzové, ČNM 143, 105 - 109.
- Pleinerová, I. 1967: Problém původu a datování únětických ter-  
čovitých náušnic, AR XIX, 767-781.
- Flešlová, E. 1972: Funkce příkopů na sídlišti nálevkovitých po-  
hárů v Makotřasích, AR XXIV, 269-277.
- Vencel, S. 1972: Několik eneolitických nálezů ze středních Čech,  
AR XXIV, 489-511.
- Vokolek, V. 1982: Únětické nálezy z Blata, AR XXXIV, 297-302.
- Zápotocký, M. 1960: Příspěvky k poznání českého středního eneo-  
litu, AR XII, 715-747.





Tomáš Čurda

### Chrudim — záchranná archeologická akce v Topolské ulici

Záchranná archeologická akce KMVČ, pracoviště Pardubice, se uskutečnila v říjnu r. 1987 v Chrudimi, v Topolské ulici. Jednalo se zde o náhodně zjištěný výkop, situovaný do blízkosti neolitického sídliště, zkoumaného v letech 1979-80 pardubickým muzeem.

Výkop pro vodovodní potrubí začínal několik metrů nad křižovatkou ulic Topolské a Čavisovské. Táhl se rovnoběžně v ose Z-V, 8-10 m vzdálen od ulice Topolské. Zde se po 270 m stáčet kolmo vlevo, podcházel Topolskou ul. a po 23 m se lomil kolmo vpravo, kde končil na ploše zčásti již připravené pro výstavbu obytných domů. Hloubka výkopu dosahovala 160 cm, šíře v průměru 50 cm.

Profil stěn výkopu se v délce 150 m odlišoval od profilu stěn před a za touto vzdáleností a byl tvořen 25-30 cm mocnou vrstvou ornice. Pod ní se táhl pás žluté sprašové vrstvy, mnohdy úzké pouze 2 cm, průměrně však dosahující síly 8 cm. Z následující hnědé kulturní vrstvy vystupovaly na několika místech zlomky keramiky, kůstek a fragmenty kamenných nástrojů. Tato vrstva kolísala svou hloubkou i odstínem zbarvení a na několika místech se zde nechaly vysledovat profily jam, které tuto vrstvu silnou 20 cm prohlubovaly až na 120 cm. Spraš, která ležela pod touto vrstvou, nesla tmavší odstín zbarvení než spraš pokračující za koncem kulturní vrstvy ve směru východním. Profil před počátkem kulturní vrstvy, tzn. ve směru západním, tvořila navážka.

Pravěký objekt č. 1, vzdálený 22,20 m od bodu 0, jenž jsem stanovil pro rozhraní navážka - kulturní vrstva, tvořila jáma mísovitého profilu o délce 2 m a hloubce 45 cm. V tmavě hnědé výplni jsem našel 8 drobných zloмок pravěké keramiky a uhlík. Na setřeném povrchu zloмок č. 5 je slabě zřetelný vypíchaný dekor. Dno objektu tvořila hnědá, výrazná vrstvička.

Objekt č. 2 začínal ve vzdálenosti 28,30 m od bodu O. Představovala ho jáma oválného půdorysu, kotlovitého tvaru, hluboká 60 cm, patřící kultuře vypíchané keramiky. Získány 33 fragmenty keramiky (Tab. II:1), zlomek kamenné broušené industrie a 2 hručky mazanice.

Objekt č. 3 se nacházel 33 m od bodu O a dosahoval hloubky 150 cm. Výrazněji se projevoval v jižní stěně výkopu, kde jeho profil tvořil zahloubeninu v délce 270 cm s nepravidelně sešikmenými stěnami. V tmavé výplni, občas promísené žlutými vrstvami, jsem našel 11 zlomků keramiky. Z horní vrstvy náleží střep č. 2 kultuře vypíchané keramiky, dolní část obsahovala keramiku lineární.

Objekt č. 4 na 42,5 m vystupovaly z hnědé kulturní vrstvy v hloubce 40 cm dva drobné, nezdobené zlomky výdutí.

Objekt č. 5 ve vzdálenosti 83,20 m od bodu O ležel v hloubce 50 cm fragment kopytovitého klínu.

Objekt č. 6 tvořila kamenná plocha skládající se z plochých kusů opuky, kladených do vrstvy 20 - 30 cm. Tato vrstva začínala na 93,10 m v hloubce 65 cm a táhla se v délce 150 cm nejprve vodorovně a v poslední třetině své délky mírně vzhůru. Mezi horní vrstvou kamenů ležely uhlíky a 8 nezdobených střípků. Kamenná plocha se nacházela v hnědě zbarvené jámě, hluboké 85 cm (Tab. I).

Objekt č. 7 v tmavě žluté spraši na 98,5 m zůstal v jižní stěně výkopu zbytek nádoby, v které spočívaly drobné přepálené kůstky s uhlíky a menší nádoba. Větší množství střepů leželo na dně výkopu a na hromadě vybagrované hlíny. Obě nádoby se podařilo slepit v podstatné fragmenty náležící do lengyelské kultury (Tab. II:2,3). Dále k objektu patří zlomek broušené kamenné industrie, 2 měkké minerály a 2 hručky mazanice.

Objekt č. 8 ležel vzdálen 100,5 m od bodu O v hloubce 50 cm. Tvořilo ho větší množství uhlíků, přepálených kůstek a hlíny. Dva ze čtyř nalezených střepů jsou zdobeny rovnoběžnými rýhami.

Objekt č. 9 samostatný střep, nalezený na 123,30 m v hloubce 45 cm. Okraj šikmý vně, ukončený zaoblením, původní  $\varnothing$  okraje nádoby 16 cm, povrch hnědý, lom šedočerný, ostřivo do 1/2 mm, vypálení oxidační, rozměry 56 x 50 x 5 mm.

Objekt č. 10 4 drobné, neidentifikovatelné zlomky pravěké keramiky, fragment ploché kopytovité sekerky, ústěp bílého minerálu.

Objekt č. 11 ve vzdálenosti 166,5 m od bodu O se v hnědé vrstvě dlouhé 7 m a hluboké 40 cm zachovalo několik zlomků keramiky. Spleené zlomky tvoří část miskovité nádoby zdobené na vnitřním okraji čtyřmi rovnoběžnými čárkami a kolečkem z devíti vpichů (Tab. II:4).

Vodovodní výkop, prohloubený VěVaK Chrudim v září 1987, přešel v ose V - Z neolitické sídliště, které sem pravděpodobně zasahuje až od zástavby pod požární zbrojnicí (záchranný archeologický výzkum pod požární zbrojnicí vedla v letech 1979-80 dr. J. Nováková, materiál uložen v KMVČ, prac. Pardubice). Záchranná akce se soustředila na vyjmutí dostupného archeologického materiálu, zakreslení výrazných objektů, zaměření a zakreslení získaných údajů do celkového plánu a na fotodokumentaci.

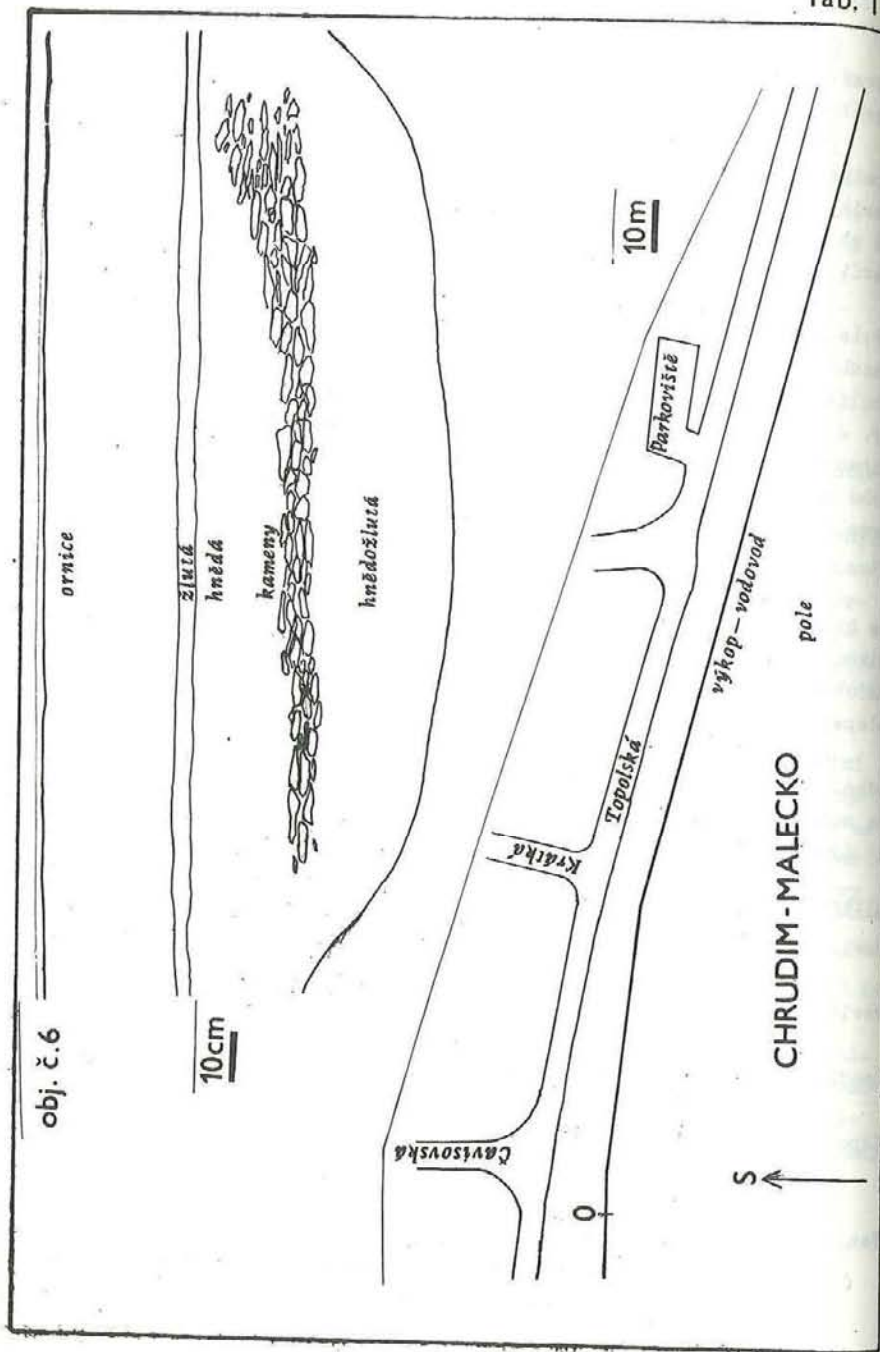
Získaný materiál se nacházel ve stěnách výkopu, na dně i na hromadě vybagrované hlíny podél výkopu. Je zastoupen keramikou kultury lineární, vypíchané a lengyelské. K jednotlivým nádobám se nepodařilo najít kompletní počet střepů, proto jsou slepeny ve fragmenty a doplněny sádrou.

Existence neolitického sídliště na poli pod Topolskou ul. odhalila velkou rozlohu tohoto sídliště a zároveň upozornila na nutnost jej do budoucna chránit před dalším poškozováním či úplným znehodnocením.

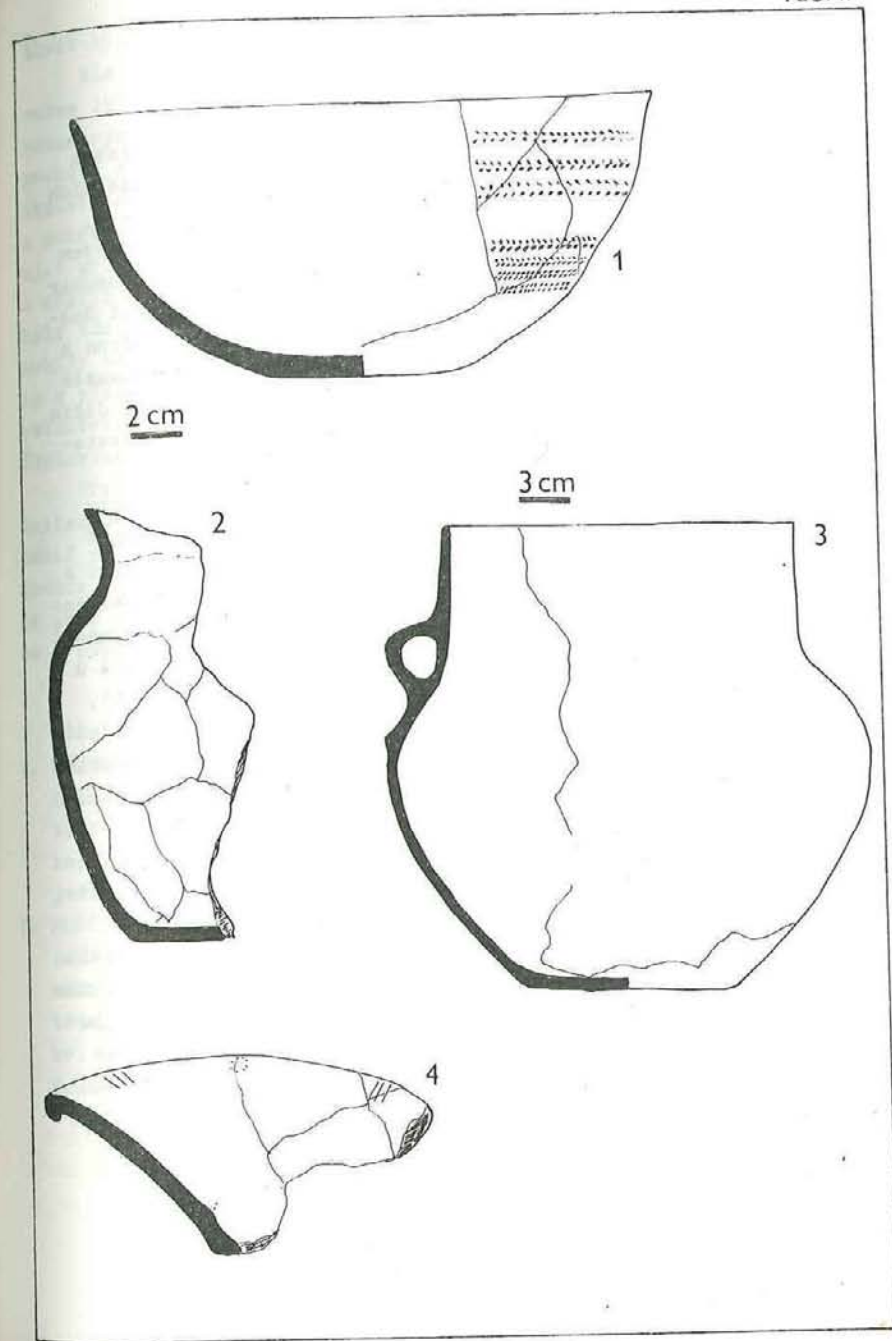
#### Literatura

- Pavlu, I. 1977: K metodice analýzy sídlišť s lineární keramikou, PA LXVIII, 5-55
- Pavlu, I.-Zápotocká, M. 1979: Současný stav a úkoly studia neolitu v Čechách, PA LXX, 281-318.
- Soudský, B. 1966: Bylany, osada nejstarších zemědělců z mladší doby kamenné, Praha.
- Zápotocká, M. 1978: Ornamentace neolitické vypíchané keramiky: technika, terminologie a způsob dokumentace, AR XXX, 504-534.
- Vencl, S. 1963: Příspěvek k poznání východočeské skupiny šáreckého stupně keramiky volutové, Acta, Musei Reginae-hradecensis, B-V, 3-61.

Tab. I



Tab. II



Jiří Waldhauser

### Keltská pohřebiště na Jičínsku

K optimalizaci poznatků o keltském osídlení patří často uskutečňovaná regionální zpracování jednoho z nejvýznamnějších pozůstatků, pohřebiště ze stupňů LT B1-LT C1 (zhruba 4. - 3. stol. př. n.l.). Příkladem bylo zhodnocení nálezů z keltských pohřebiště ve středním Pojizeří na Mladoboleslavsku (Waldhauser - Salač 1977). Pro další sousední oblast Jičínska, povodí dolních toků Cidliny a Mrliny na okrese Nymburk, došlo nedávno k republikaci nálezů z keltských hrobů (Sedláčková - Waldhauser 1987). Horní povodí obou zmíněných vodních toků v okrese Jičín dosud zpracována nebyla. Tento cíl si klade následující katalog nálezů, ke kterému následuje stručné vyhodnocení.

Území okresu Jičín zatím nepatří k archeologicky dobře prozkoumaným oblastem Čech. Tomuto stavu odpovídají poměrně nepočtené nálezy keltských hrobů. Jedná se o dvacet lokalit s více méně ověřitelnými okolnostmi. Ovšem i tento počet jen pomalu vzrůstal (r. 1902 pět lokalit /Píč 1902/; r. 1956 dvanáct lokalit /Filip 1956/). Až na výjimku keltského pohřebiště u Dobré Vody s více než 35 hroby a dalšími minimálně 10 - 15, které mohly ujít pozornosti, bylo možno registrovat jen ojedinělé hrobové celky nebo soubory předmětů funerálního charakteru. Pohřebiště u Dobré Vody bylo souborně zpracováno na jiném místě (Holodňák - Waldhauser 1987).

Nálezové okolnosti keltských hrobů na Jičínsku zůstaly omezeny na nepočtené a málo kvalitní informace. Mnohé předměty hrobových výbav nebyly vůbec publikovány a vyobrazeny a ani soupis J. Filipa (1956, 334-391) pro Jičínsko nepřekročil úroveň rámcového seznámení s archeologickým fondem. Rovněž zatím jediné krátké zhodnocení keltského osídlení Jičínska, publikované se soupisem lokalit (Šalda 1969), vykazuje značné mezery. Podnětem k novému zpracování keltských pohřebiště na Jičínsku se stala tvorba nové expozice v jičínském muzeu, při

které byly revidovány všechny nálezy z doby laténské.

Historie výzkumu keltských pohřebiště na Jičínsku začíná rokem 1870, kdy byl u Libáně zjištěn kostrový hrob ženy s bronzovými šperky (Černý 1881, 131). Největší část nálezů ovšem pochází z období přelomu 19. a 20. století a z meziválečného období. Jenom hrob s výbavou zbraní ze Sobčic a některé celky z pohřebiště u Dobré Vody využil J. Filip (1956, 65, 111, 141 aj.) při hodnocení keltského osídlení Čech. Po roce 1945 došlo k odkrytí jediného hrobu v Bystřici (Spurný 1968) a zároveň byly identifikovány již dříve získané předměty z hrobů, které nebyly zaznamenány dřívějšími badateli. Podobnou časovou křivku v získávání nálezů keltských hrobů shledáváme i v jiných oblastech Čech, např. na Litoměřicku (Zápotocký 1973) nebo Čáslavsku a Kutnohorsku (Čižmář - Valentová 1977).

Předložený katalog stručně zahrnuje dostupné informace o keltských kostrových hrobech na území okresu Jičín, jehož součástí se roku 1960 stal okres Hořice, resp. části dalších N. Bydžov, Nymburk, Mn. Hradiště, N. Paka). Nejisté lokality a údaje jsou označeny otazníkem. Literatura zahrnuje především práce s původními okolnostmi a soupisy.

### K a t a l o g

1. BARTOUŠOV ?  
Lok: "Stavba železnice", 1935; Nález: Hrot kopí (M Kopidlna i. č. 197, t. č. nezvěstné); Komentář: Typologicky by mohlo kopí náležet do laténu, ovšem lokalitu nutno považovat za nejistou. Lit: Nepublik. Obr. 5:8
2. BUDČEVES  
Lok: "Drény", dar. B. Haken, řed. školy, 1937; Nález: Br. nákrčník s pečetítk. ukonč.; br. nár. s jemně žebrovaným tělem a rozšíř. ukončením; sedl. kruh?; dva otevřené nezdob. br. nánožníky (M Kopidlna sub i. č. 171-170; Dat: LT B1b; Komentář: Asi hrobový celek; Lit: Nepublik. Obr. 6:3-6,15

## 3. BYSTRICE

Lok: "Ppč. 761, 300-350 m SZ od křižovatky silnic č. 28026 a 28011"; výkop členů JZD, 1968; Nález: Kostra muže 30-40 let, SSZ-JJV, hl. 120 cm (přibližně); žel. meč v pochvě; žel. hrot kopí; opasek ze tří dutých žel. kroužků; br. nápažník (na pravé ruce) (M Libáň, přír. č. 9/68); Dat: LT Blb-B2a; Lit: Spurný 1968.

Obr. 4

## 4. CEREKVICE n. B.

Lok: Intravilán, "škola", 1911; Nález: Kostrový hrob, S-J, zahl. v puce; br. nár. s pečetítk. ukonč.; opasek z pěti br. kroužků (M Hořice i. č. nezjištěno); Dat: LT Blb-B2a; Lit: Domečka 1913, 14-15, obr. 6; Filip 1956, 337.

## 5. DOBRÁ VODA

Lok: Čelišova cihelna, 1887-1904 (výkopy F. Pokorný, L. Domečka aj.); Nález: Minimálně 35 kostrových hrobů s početnými předměty hrobových výbav (M Hořice, M Hradec Králové, NM); Dat: LT Blb - LT Cla; Komentář: Souborné zpracování s úplnou kresebnou dokumentací v posledně zmíněné práci; Lit: Filip 1956, 340, tab. LXVII, LXVIII:1-12 (s lit.); Holodňák - Waldhauser 1987.

## 6. HŘMENÍN

Lok: "Cihelna", dnes areál školy, SZ okraj intravilánu V od silnice Hřmenín-Rakov; Nález: "Popel. jáma", asi zásyp kostr. hrobu (?); br. nár. s vývalk. tělem a pečetítk. ukončením (M Libáň i. č. 784), Dat: LT B (LT Blb-B2a); Lit: Filip 1956, 347; Waldhauser 1970-71, 85, obr. 12 Obr. 6:8

## 7. CHLOUMEK? u Březovic

Podle laskavého sdělení J. Kalfersta byl mezi památkami na bitvu r. 1866 zmiňován hrob s mečem, podle jeho názoru latenským. Blíže v mně nedostupné publikaci: Pokorný 1984.

## 8. JIČÍN

Lok: "Průkop železnice", mezi Jičínem a Popovicemi na ostrohu nad Cidlinou, cca 2 km JJV od zámku v Jičíně; Nález: Pokrčený skelet, J-S; žel. meč (po pravé straně); kančí tesák (u krčních obratlů); poškozené osteologické pozůstatky (ulož. neznámé); Dat: LT B?; Lit: Šnajdr 1881, 1, obr. 1; Píč 1902, 164-165; Filip 1956, 351; Pravěk-1978, obr. 185:1. Obr. 3:1.

## 9. LHÁŇ?

Lok: ? (snad z pohřebiště kult. popeln. polí ?); Nález: Br. náramek se střídavě plast. růžičkovitými vývalky a žebř. výčnělky (M Železnice i. č. I-3274); Dat: LT B2b-Cla; Lit: Nepublik. Obr. 6:7

## 10. LIBÁŇ

Lok: "Při prokopávce silnice směrem k cukrovaru", cca 350 m VVS od náměstí; Nález: Kostra, 1870; Br. nár. s třemi podélnými řadami vývalků, trojlístkový profil; "menší kruh" (asi v lit. zmiňovaný "br. drát"); "větší kruh"; br. spona duchcovského schématu s odlomenou patkou (NM i. č. 66028-29, 66036, dar J. Emlera); Dat: LT Blb-B2a; Komentář: Asi jde o hrobový celek. Mimo zmíněné předměty uloženy v NM dva br. nár., dar D. Blocha, 1895; Lit: Černý 1881, 131; Píč 1902, 167, obr. 10; Filip 1956, 359, tab. XXXVI:7 (mylně 6); Sklenář 1983, 51-52. Obr. 6:1-2

## 11. MLÝNEC?

Lok: Intravilán ?, "při kopání základů"; Nález: "Kostrový hrob", "pečetítk. nákrčník a nár." (M Kopydlno, neidentifikovatelné); Komentář: Může jít o záměnu s podobnými nálezy ze sousední Budčevsi. Lokalita zůstává krajně problematická; Lit: Filip 1956, 365.

## 12. OBORA ? u Chomutic

Uváděny neověřitelné "latenské kostrové hroby". Stejnojmenná lokalita je známa z okresu Louny (Filip 1956, 369); Lit: Filip 1932, 26, obr. 13.

## 13. OSENIC, č. o. Dětenice

Lok: "Cihelna", SV okraj intravilánu (sdělení F. Vojtíška, správce M Libáň); "kostrový hrob podle údajů R. Turka" (nelze ověřit, zda jde o výbavu jednoho hrobu); Nález: Br. nár. s plast. zdobeným středovým žebřem a ukončením; br. uzavřený kruh splétaný ze dvou drátů; br. kruh mírně torčovaný se seseknutým ukončením (M Libáň i. č. 110 - 111, 359, dary J. Turáčka a J. Palouše, řed. školy, 1952); Dat: LT Bl-B2a; Lit: Filip 1956, 370. Obr. 6:12-14

14. PŠEVES  
Lok: "Stínadla", 1930-1936, J. H.; Nález: Žel. meč s rozšířeným ukonč. rukojetí; žel. hrot kopí; zl. sekáčovitěho nože (M Kopydlno i. č. 372, 377, 374); Dat: LT B1-C1; Komentář: Příslušnost nože k dalším dvěma předmětům jistě funerálního charakteru nezaručena. Podobné nože a sekáčovité břitvy se vyskytují především v LT B (např. Dürrnberg, hrob 23/1-2; Penninger 1972, Tab. 21:10); Lit: N epublik. Obr. 3:2-4
15. SLAVHOSTICE  
Lok: ?; Nález: Dva žel. meče v plech. pochvě se stopami běžné hrubé tkaniny (jeden zachován v menším fragmentu); žel. kopí a jiné neidentifikovatelné "nálezy z hrobů" (M Jičín i. č. 688-689); Lit: Filip 1956, 380. Obr. 5:1-2
16. SOBČICE  
Lok: Na levém břehu Javorky, při orbě, 1894; Nález: "Kostrový hrob" (podle J. Filipa jde o omyl, neboť "údaje o kostře jsou nepodloženy". Tomu nasvědčuje i zohýbaný meč s "lesklým povrchem pochvy", častý v hrobech Keltů se žárovým ritem. Ovšem ze závěrečného horizontu keltských pohřebišť v Čechách jsou známy kostrové i žárové pohřby, takže nyní nelze s jistotou určit druh ritu sobčického pohřbu); Nález: Žel. meč v plechové pochvě s výzdobou dračích hlav; žel. hrot kopí s vykrojeným listem; žel. spona spojené konstrukce s kuličkovitým diskem na patce; nejistý kamenný brousek (NM ?).  
Dat: LT C1b; Lit: Píč 1893-95, 765-766, tab. XLV; 1902, 171, obr. 6; Filip 1956, 380, obr. 43. Obr. 2
17. ÚDRNICKÁ LHOTA, č. o. ÚDRNICE  
Lok: "Cihelna", dar pana Chadimy z 31. 12. 1899; "kostrový hrob"; Nález: Žel. mečík s pseudoantropomorfní rukojetí a bronzovou objímkou na rukojetí, zbytky běžné hrubé tkaniny na nepatrném zlomku zachovalé pochvy, chybí část čepele s nákončím pochvy (Muzeum Hlavního města Prahy i. č. P 944, t. č. zapůjčeno NM); Dat: LT B?; Lit: Schránil 1928, 218, Taf. XLV:16; Filip 1956, 386. Obr. 3:5
18. VITINĚVES  
Lok: ?; Nález: Žel. meč; žel. hrot kopí d. 28 cm; fragment

- žel. duchcovské? spony s odlomenou patkou; opasek ze dvou plných železných kroužků (podle J. Filipa mylně bronzových); kónická mísa s odsazeným dnem z hnědého bahnitěho materiálu s nerovným povrchem (zhotovena bez použití hrnčířského kruhu). Snad jde o hrobový celek. Dále fragment žel. meče (M Jičín i. č. 343-347); Dat: LT B1b; Lit: Filip 1956, 388. Obr. 5:3-7, 9
19. VYSOKÉ VESELÍ  
Lok: "Panská cihelna", před 1891; Nález: "Náramky a spony esovitě rýhované", uložené na zámku v Bechyni; Komentář: Br. předměty charakteru keltských pohřebišť z původní parróvské sbírky na bechyňském zámku jsou nyní uloženy v M Bechyně bez lokality. Vzhledem k informaci, že předměty z keltského pohřebišť u V. Veselí se dostaly do Bechyně, lze považovat tuto provenienci za velmi pravděpodobnou. Jde o tyto předměty z bronzu: Nár. s příčným rýhováním a pečetítk. ukončením; dva dvojdílné nánožníky s plastickou esovitou výzdobou a spojkami z bronzového drátu; nánožník z 11 nezdobených dutých polokoulí (M. Bechyně i. č. 2525-2528); Dat: LT B1-C1; Poznámka: Bez okoln. jsou uloženy v M Nový Bydžov (i. č. 462 a 1238/1) dva další bronzové předměty z V. Veselí, kruh s kyjovitým ukončením a navlečeným kroužkem (Ø 88 mm); spona s volnou patkou (d. 65 mm); Lit: Anonymus 1895, 350; Píč 1902, 173; Filip 1956, 389; Beneš 1966, 27, tab. XV: 6-9. Obr. 6:9-11
20. ŽERETICE ?  
Neověřitelná zmínka o "hrobech Keltů". Lit: Šalda 1969, 30, 104.  
JIČÍNSKO  
V M Jičín uložen zlomek br. nákrčníku s pečetítkovitým ukončením (obr. 6:15) a zlomek čepele meče se stopami dřeva (i. č. 2138).



Sídlištní a ojedinělé nálezy z doby laténské na okrese Jičín

(Uvedeny jsou jen základní informace s vybranou literaturou. Sporné lokality nejsou označeny otazníkem)

21. BARTOUŠOV, sídliště - Rybová 1968, 8.
22. BŘEZOVICE, sídliště - Vokolek, BZO 1970, 16.
23. BUDČEVES, ojed. nález spony typu Aucissa, M Kopidlno i. č. 146.
24. BŘÍŠTANY, sídliště - Rybová 1968, 9.
25. ČERNÍN, ojed. nález keramiky - Sigl, BZO 1975, 17.
26. ČEŠOV, sídliště (možná oppidum?) - Waldhauser 1970, 329 - 332; 1971, 9-10; (též ojed. nález zlaté mince, Radoměrský 1955, 41, 50).
27. DĚTENICE, sídliště - Sigl, Vokolek, Zpravodaj KMVČ 1982, 7 (tři polohy).
28. DOBRÁ VODA, sídliště - laskavé sdělení J. Kalfersta z 22. 9. 1985. (též Kalferst, Sigl, Zpravodaj KMVČ 1985 7-8).
29. HORNÍ LOCHOV, sídliště - nepublik. M Jičín i. č. 964, 2789, 3950?
30. HRADIŠTKO, sídliště - Šalda 1969, 30.
31. HRMENÍN, sídliště - Waldhauser, Weber, BZO 1970, 40.
32. JEŘICE, sídliště - Rybová 1968, 18.
33. JIČÍN, sídliště ve třech polohách (33/1 "Valcha", 33/2 "Nemocnice", 33/3 "Frůkop dráhy mezi Jičínem a Popovicemi), též ojedinělý nález zlaté mince; M Jičín i. č. 3590 aj.; Šalda 1969, 30; Radoměrský 1955, 49.
34. JIČÍNĚVES, ojedinělý nález mince - Radoměrský 1955, 49.
35. KAL, ojedinělý nález zlomku skleněného náramku - Turek 1982, 50.
36. KBELNICE, sídliště - Rybová 1968, 18-19.
37. KOPIDLNO, depot zlatých mincí - Radoměrský 1955, 50).
38. MARKVARTICE, sídliště a čtyřúhelníkové kultovní místo - Waldhauser 1970-71; Vokolek, BZO 1978-79, 71.
39. MLÁZOVICE, ojed. nález zlaté mince - Radoměrský 1955, 54; Šalda 1969, 31.
40. OSTROMĚŘ, sídliště - Rybová 1968, 36.

41. OSTROV, sídliště - Kalferst, Sigl, Zpravodaj KMVČ 1985, 14.
42. PRACHOV, ojedinělý nález keramiky - nepublik. M Jičín, i. č. 966.
43. PRACHOVSKÉ SKÁLY, ojed. nález a sídliště - Turek 1946, 27; Waldhauser 1971, 26; týž 1976, 75 (možná shodné zčásti s lokalitou 42 - Prachov).
44. PAŘEZ, soubor bronzových a skleněných předmětů se stříbrnou mincí - Nemeškalová - Jiroudková 1964; Castelin - Waldhauser 1981-84, 27, obr. 11.
45. RAŠÍN, sídliště - Rybová 1968, 41.
46. SLATINY, sídliště - Rybová 1968, 45.
47. SOBČICE, sídliště - Rybová 1968, 380 a nepublik. (M Jičín i. č. 3540).
48. STŘEVAČ, sídliště - nepublik., M Jičín i. č. 650.
49. TŘEBOVĚTICE, sídliště? - Němečková - Nemeškalová - Jiroudková 1986, 13.
50. TŘEBNOUŠEVES, sídliště - laskavé sdělení J. Kalfersta ze dne 22. 9. 1985; (též Kalferst, Sigl, Zpravodaj KMVČ 1985, 18).
51. ÚLIBICE, sídliště - Vokolek, BZO 1971, 144-145.
52. ZLIV, sídliště - Spurný, Moucha, BZO 1968, 171-172.

(Čísla všech lokalit se shodují s obr. 1; nejsou uvedeny evidentně mylné lokality "Važice-valy" a "Zitětín", srv. Šalda 1969, 30.).

Vyhodnocení

Výpovědní hodnotu keltských pohřebišť z území okresu Jičín lze považovat za značně omezenou, především co do otázek, které souvisí s úplností. Příkladem nelze řešit problém, zda bylo Jičínsko osídleno Kelti sporadicky nebo hustě. Nicméně se setkáváme s některými jevy, které zaslouží pozornosti.

Sídlní geografie

Podle kartografického zpracování nálezů funerálního charakteru, k nimž byla doplněna sídliště spolu s ojedinělými předměty a soubory např. zlatých a v jednom případě stříbrných mincí (obr. 1), shledáváme existenci několika hierarchických sídelních útvarů, jež bývají nazývány regiony a mikroregiony

(srv. Waldhauser 1981).

Na základě současného stavu nálezového fondu sídlišť i pohřebišť, které se v tomto směru shodují, můžeme rozeznávat tyto plošné koncentrace lokalit:

- a) Region povodí horní Cidliny (35), prozatím s několika blíže neidentifikovatelnými mikroregiony nebo také sídelními areály. Lokalita Slavhostice však náleží již k mikroregionům dolní Mrliny;
- b) Mikroregion povodí horní Mrliny, který je spolu s následujícím mikroregionem součástí regionu povodí Mrliny (28);
- c) Mikroregion povodí Libáňského potoka;
- d) Region povodí Bystřice (36), opět prozatím s několika blíže neidentifikovatelnými mikroregiony nebo také sídelními areály.

Mimo plochy zmíněných regionů a dalších útvarů se nacházejí pouze ojedinělé nálezy, lokality jako např. Kal, Černín, Pařez, které - pokud nejde o zakreslené nálezové okolnosti - lze interpretovat jinak nežli běžnými sídlištními a funerálními funkcemi. Čísla regionů odpovídají navrženému regionálnímu členění Čech v období LT B1-C1 (Waldhauser 1987).

Keltové zaujali na Jičínsku rovinatý, jen mírně zvlněný komplex v těsné blízkosti vodních toků II. - IV. řádu, a to v nadmořských výškách jen pár desítek metrů kolidujících okolo 300 m. Tato faktická okolnost, která nemůže být změněna v případě pohřebišť Keltů dalšími nálezy, indikuje motiv keltského záboru, který zřejmě spočíval v zaměření možnosti na úspěšnou rostlinnou a živočišnou výrobu.

Konstatovat lze, že vzhledem k předchozímu osídlení lidem kultury popelnicových polí se zmenšil rozsah osídleného území. K dalšímu úbytku osídlené plochy, soudě dle dnešního stavu archeologických pramenů, došlo v době římské a stěhování národů, kdy např. nebylo osídleno Hořicko (s výjimkou lokality Sobčice, která patří k regionu povodí Cidliny), resp. původní keltský region (36) v povodí Bystřice. Až v době kolonizace vesťedověku (cca 13. století) převýšil rozsah osídlení Jičínska doba Keltů (podle zpracovaných map osídlení na okrese Jičín, které byly vytvořeny pro expozici archeologie v Okresním muzeu v Jičíně).

### Chronologie

Veškeré datovatelné předměty z keltských hrobů na Jičínsku patří do rozpětí fází LT B1b - IT C1b (zhruba doba od sklonku první poloviny 4. století do konce 3. století př. n. l.). Zatím není zastoupena fáze předduchcovského horizontu (LT B1a; srv. Holodňák - Waldhauser 1984), známé nepočetně z dolního povodí Mrliny a středního Pojizeří, tedy sousedních oblastí Jičínska na západě a jihu (Waldhauser - Salač 1977; Sedláčková - Waldhauser 1987), nikoli však z východních sousedství horního Polabí. K osídlení těchto vlastních východních Čech, včetně oblasti severně od ústí Cidliny do Labe, nejpravděpodobněji došlo poněkud později, až ve fázi LT B1b ve druhé polovině 4. století př. n. l.

Nejpočetněji se jeví na Jičínsku zastoupení osídlení ve fázi duchcovského horizontu a v období těsně následujícím (LT B1b - LT B2a), ve Filipově době koncentrace, konsolidace a hospodářsko-spoločenského přerodu (Filip 1956, 289-315). Ve fázích LT B1b - B2a je možno v Keltů osídlených Čechách sledovat nejpočetnější nálezy s maximálním rozsahem osídleného území v LT B, dále i většinu tzv. bojovníckých hrobů, jichž později ubývá (srv. Waldhauser 1978, 214).

Potíže většinou nečiní zařazování jednotlivých hrobů či předmětů funerálního charakteru z Jičínska do relativní chronologie (srv. Filip 1956; Waldhauser 1987).

### Regionální specifika

Pro území okresu Jičín je možno předběžně upozornit, že regiony a mikroregiony na Mrlině a horní Cidlině spíše inklinovaly ke středním Čechám. Signalizuje to rozšíření dvojdiálních nánožníků z dutých nezdobených polokoulí se specifickým uzavěrem čtyř jazykovitých otvorem opatřených výběžků (V. Veselý?). Jejich výskyt ve středních Čechách v téměř patnácti exemplářích jedné či několika dílen jistě nepředstavuje náhodné zakreslení (Waldhauser 1987).

Ve stejném okruhu středních, spíše však středovýchodních Čech zaznamenáváme výskyt bronzových kruhů s podélnými řadami

žebrovitých vývalků s "trojlístkovým" profilem (Libáň). Jde o tyto lokality: Dobšice, Kolaje, Křinec, Milčice, Pečky (nezdob.), Rožďalovice (Sedláčková - Waldhauser 1987), Brandýsek (nepublik.; laskavé sdělení V. Mouchy), Malín ?, vzdálenější analogie (Čižmář - Valentová 1977, obr. 5:7), Praha - Žižkov (Píč 1902, tab. VIII:8, 10), Nové Dvory (Čižmář - Valentová 1977, obr. 8:3), Velké Všelisy (nezdob., Waldhauser - Salač 1977, obr. 3:15) a Svobodné dvory (Wocel 1866, obr. 97).

Region povodí Bystřice (36) se ovšem blíží spíše východočeským lokalitám, a to především na základě pohřebiště u Dobré Vody, které bylo v tomto směru již vyhodnoceno (Holodňák 1987; Waldhauser 1987; též Sedláčková - Waldhauser 1987). Především jde o ritus ukládání např. srnčího masa s kostí do hrobů atd.

K anomáliím v pohřebním ritu zasluží zmínky hrob z Jičína s "opačnou" orientací J-S, neuniformním atributem kančího tesáku a také pokrčeným skeletem. Zřejmě jde o hrob jednoho z tzv. nebezpečných mrtvých (srv. Waldhauser 1978, 170-171 a využitím jičínského hrobu a dalších podobných keltských hrobů z Čech).

Mezi velmi vzácné typy bronzového kruhového šperku patří dva kruhy s různými technikami torčování z Osenic. Poměrně časté jsou na území kmene Bójů v severní Itálii. Na základě různých dokladů V. Kruta (1987, 16, obr. na str. 17) soudil, že existovaly kontrakty těchto Bójů, stejnojmenných středoevropským, s Čechami.

K výjimečným nálezům z Jičínska náleží "velitelský" pseudoantropomorfní železný meč s bronzovou "objímkovitou" výzdobou rukojeti z Údrnické Lhoty. Nepočtené analogie jsou známy též z jižní Anglie, severovýchodní Francie, Německa a především z Karpatské kotliny. Z Čech bývají uváděny dvě lokality ze stupně LT A (Kyšice, Nesuchyně) a dvě z období LT B-C1 (Klučov, Kšely). Podle monografického zpracování (Petres 1979) patří exemplář z Údrnické Lhoty do stupně LT B s velmi podobně zhotovenými paralelami v Karpatské kotlině. S obtížemi se podařilo zjistit nálezové okolnosti mečů z Údrnické Lhoty. Jeho

původ z kostrového hrobu, uváděný v inventáři Muzea Hlavního města Prahy, potvrzují i nálezy hrubé tkaniny na zbytku plechové pochvy. Tento jev se vyskytuje výhradně na zbraních z hrobového prostředí.

Stejně jako ukazuje výše zmíněný mečik na "kontakty" s Karpatskou kotlinou, platí to také i pro známý hrob ze Sobčic, především pro "dračí" výzdobu meče (srv. Szabó 1977, 211 ad). Rezervovaně lze usuzovat na možný příliv obyvatelstva nebo také předmětů z prostoru Karpatské kotliny a některých sousedních oblastí do Čech v souvislosti s tzv. mladolátskou kolonizací (srv. Waldhauser 1985, 246, Abb. 1). Graficky však byl její zásah na Jičínsku na výše zmíněném vyobrazení nadhodnocen. Spíše by mohlo jít o rozšíření sídelního území na Jičínsku na okraji již dříve osídlených regionů a mikroregionů, a to ve velmi slabém pásu.

#### Závěr

Upřesnění charakteru keltského osídlení Jičínska přinese zhodnocení fondu ze sídlišť, i když i tento je možno považovat za torzovitý. Relativně početné nálezy keltských mincí z okrese Jičín, tvořících samostatnou koncentraci (srv. Němečková + Nemeškalová - Jiroudková 1986, 10, obr. 3-4), často ze staršího horizontu keltského mincovnictví (Nemeškalová - Jiroudková 1964, 105-106), mohou ukazovat na význačnější roli Jičínska zhruba ve dvou následujících staletích po roce 300 př. n. l. Určitou roli mohly hrát i zdroje měděných rud na severním okraji Jičínska a tím i keltského osídlení (Novopacko), které podle J. Filipa (1948, 185, 197, 208) - spolu s krušnohorskou mědí - snad měly být exploatovány již v době bronzové, zcela jistě např. za Albrechta z Valdštejna (Šalda 1969, 10). Zpracování měděných slitin Keltů je bezpečně doloženo nálezem tyglíku s obsahem z Markvartic (Waldhauser 1975, 238; spektrální rozboru srv. Waldhauser 1988). Soubor jistě v době Keltů cenných skleněných a bronzových šperků se stříbrnou mincí z Pařezu také nemůže ukazovat nevýznamnou roli Jičínska v době latéské. V blízkosti nálezů zlomku skleněného náramku z Kalu, ze sousední vsi Vřesník, je doloženo získávání stříbrných rud (Zeman -

Buchvaldek 1967, 545). Na dálkové styky ukazuje přesvědčivě nález zlomku mlýnského žernovu Keltů z lokality Markvartice (Waldhauser 1981a, 158), který byl zhotoven ze suroviny od Kunětické hory na Pardubicku. Uváděná "pec na pálení vápna" z Kbelnice (Šalda 1969, 31) mohla být hrnčířskou pecí, známou např. z vyspělého prostředí center keltské civilizace, oppid (Staré Hradisko; Meduna 1970, Taf. 11).

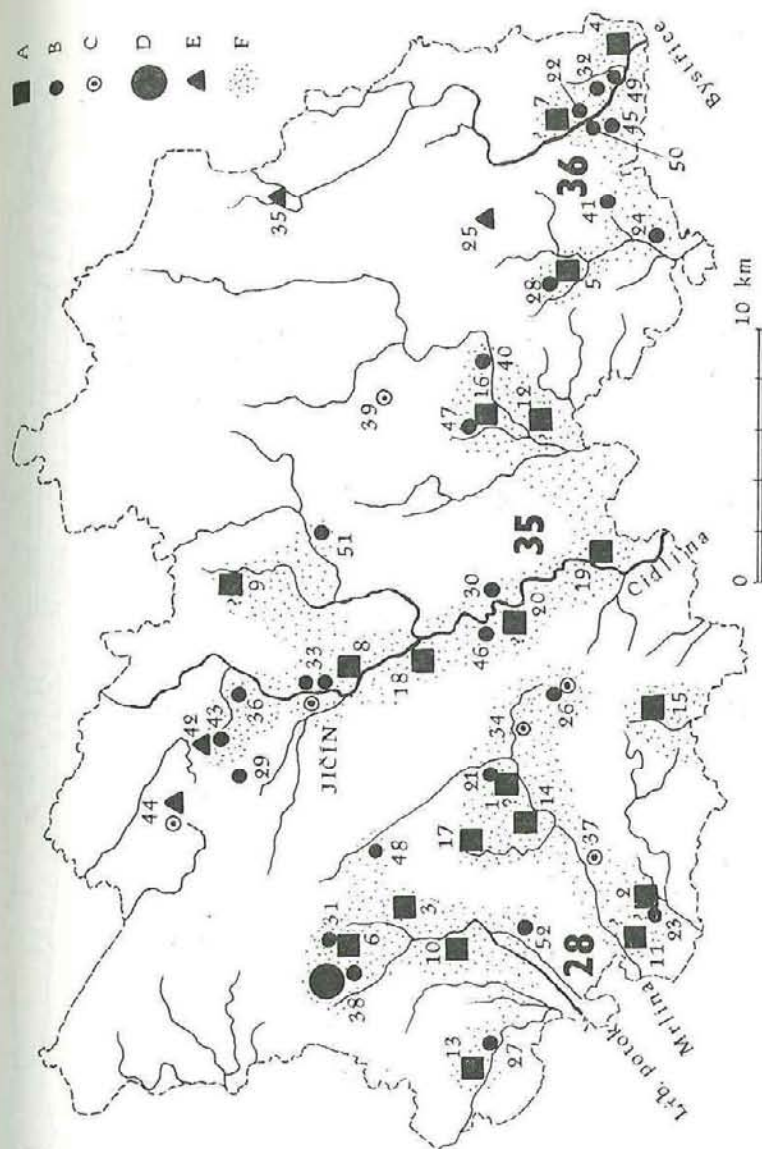
Teprve další výzkumy na okrese Jičín mohou přinést další doklady o charakteru keltského osídlení před vystoupením Germánů a Slovanů.

#### Literatura

- Anonymus 1895: Archeologický sbor Musea království českého, PA XVII, 77-78.
- Beneš, A. 1966: Muzeum keramiky v Bechyni, Zprávy ČSSA, Suppl. 1.
- Castelin, K., Waldhauser, J. 1981-84: Addenda k nálezům keltských mincí u Dřemčic na Litoměřicku a problém oppida v severozápadních Čechách, Litoměřicko XVII-XX, 3-42.
- Čižmář, M., Valentová, J. 1977: Keltská pohřebiště na Čáslavsku a Kutnohorsku, AR XXIX, 178-196.
- Černý, J. V. 1881: O starožitnostech z doby předhistorické na Libáňsku, PA XI, 127-132.
- Domečka, L., 1913: Ténský hrob v Cerekvici, OP IV, 14-15.
- Filip, J. 1948: Pravěké Československo. Praha.  
- 1956: Keltové ve střední Evropě. Praha.
- Holodňák, F. 1987: Auswertung des Gräberfeldes bei Dobrá Voda, in: Waldhauser 1987 (v tisku).
- Holodňák, P., Waldhauser, J. 1984: Předduchcovský horizont (fáze LT. Bla) v Čechách, AR XXXVI, 31-48.  
- 1987: Das Gräberfeld bei Dobrá Voda, in: Waldhauser 1987 (v tisku).
- Kruta, V. 1987: Les Celtes d'Italie, Dossiers histoire et archéologie No. 112, 8-29.
- Meduna, J. 1970: Das keltische Oppidum Staré Hradisko in Mähren. Germania 48. 34-59.

- Němečková, V., Nemeškalová - Jiroučková, Z. 1986: Poznámky k soupisu keltských mincí a jejich nalezišť v severovýchodních Čechách, Numismatický sborník 17, 5-13.
- Nemeškalová - Jiroučková, Z. 1964: Keltské mince v severovýchodních Čechách, ASM I, 102-108.
- Penninger, E. 1972: Der Dürrnberg bei Hallein I. München.
- Petres, E. F. 1979: Some remarks on anthropoid and pseudoanthropoid hilted daggers in Hungary, in: Les mouvements celtiques du V<sup>e</sup> au I<sup>er</sup> siècle avant notre ère, 171-178. Paris.
- Píř, J. L. 1893-95: Několik galských hrobů, PA XVI, 759-766.  
- 1902: Kostrové hroby s kulturou marnskou čili laténskou a Bójové v Čechách. Praha.  
- 1905: Z archaeologického bádání r. 1904, PA XXI, 329-350.
- Pokorný, F. 1984: Dvě bitvy svedené v okolí Hořic. Katalog výstavy. (Neověřená citace).
- Pravěk 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha (R. Fleiner s kol.).
- Radoměský, P. 1955: Nálezy keltských mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha.
- Rybová, A. 1968: Laténská sídliště ve východních Čechách a přílehlé oblasti středočeské. Hradec Králové.
- Sedláčková, H., Waldhauser, J. 1987: Laténská pohřebiště na okrese Nymburk, PA LXXVIII, 134-240.
- Schránil, J. 1928: Vorgeschichte Böhmens und Mährens, Berlin-Leipzig.
- Sklenář, K. 1983: Libáňský archeolog Václav Jaromír Černý, Listy starohradské kroniky VI, 49-57.
- Spurný, J. 1968: Bystřice, o. Jičín, BZO 1968, 20-21
- Szabó, M. 1977: The origins of the Hungarian sword style, Antiquity 51, 211 ad.
- Šalda, F. 1969: Vlastivěda Jičínska. Jičín.
- Šnajdr, L. 1881: Hrob galského bojovníka blíž Jičína, in: Materiály k kulturním dějinám lidí bydliších v hořejším povodí Labe, 1-2. Jičín.
- Turek, R. 1946: Prachovské skály na úsvitě dějin. Praha.  
- 1982: Slavníkovci a jejich panství. Hradec Králové.

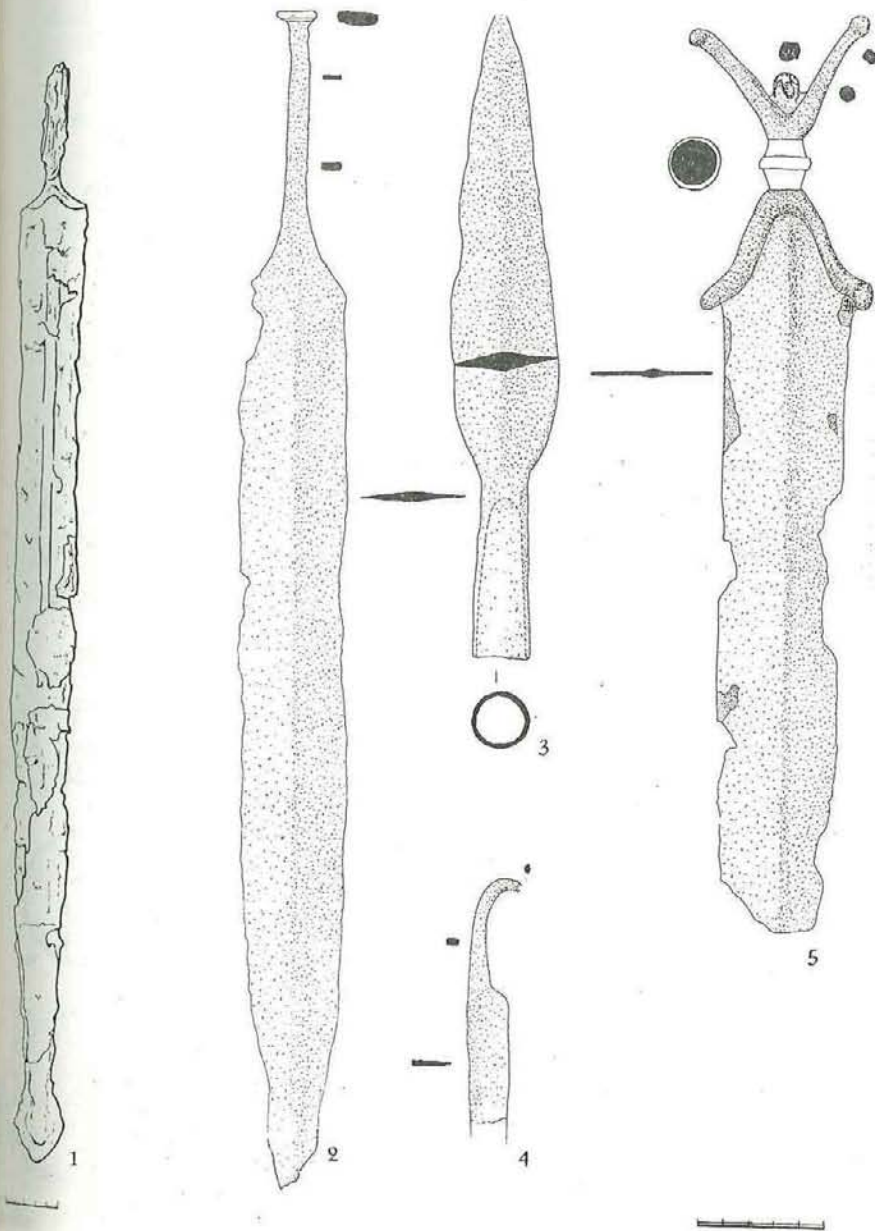
- Waldhauser, J. 1970-71: Výzkum čtyřúhelníkových valů a laténského sídliště u Markvartic (o. Jičín) r. 1969, SbČSSA 4, 61-88.
- 1970: Problém tzv. Viereckschanzen (keltických čtyřúhelníkových valů) a nově zjištěné oppidum v severních Čechách, AR XXII, 327-334.
  - 1971: Archeologický výzkum v severních Čechách II. Liberec.
  - 1975: Die keltischen Viereckschanzen in Böhmen, Alba regia XIV, 235-244.
  - 1976: Turnovský typ kultury popelnicových polí v severních Čechách. Teplice.
  - (Hrsg.) 1978: Das keltische Gräberfeld bei Jenišův Újezd in Böhmen. Teplice.
  - 1981: L'habitat celtique en Bohême..., in: Les structures d'habitat à l'âge du Fer en Europe tempérée, 139-143. Paris.
  - 1981a: Keltické rotační mlýny v Čechách, PA LXXII, 153-221.
  - 1985: Zur ökonomischen Entwicklung bei den keltischen Stämmen in Böhmen, in: Produktivkräfte und Produktionsverhältnisse, 245-251. Berlin.
  - 1987: Keltische Gräberfelder Böhmens. Frankfurt/M (v tisku).
  - 1988: État de la recherche sur les Viereckschanzen en Bohême, in: Acta du colloque... Châteaudun (v tisku).
- Waldhauser, J., Salač, V. 1977: Keltická pohřebiště ve středním Pojizeří, Muzeum a současnost 1977, 35-80.
- Wocel, J. E. 1866: Pravek země české. Praha
- Zápotocký, M. 1973: Keltická pohřebiště na Litoměřicku, AR XXV, 139-184.
- Zeman, J., Buchvaldek, M. 1967: Sídlištní nálezy ze starší doby hradištní ve Vřesníku, PA LVIII, 545-562.



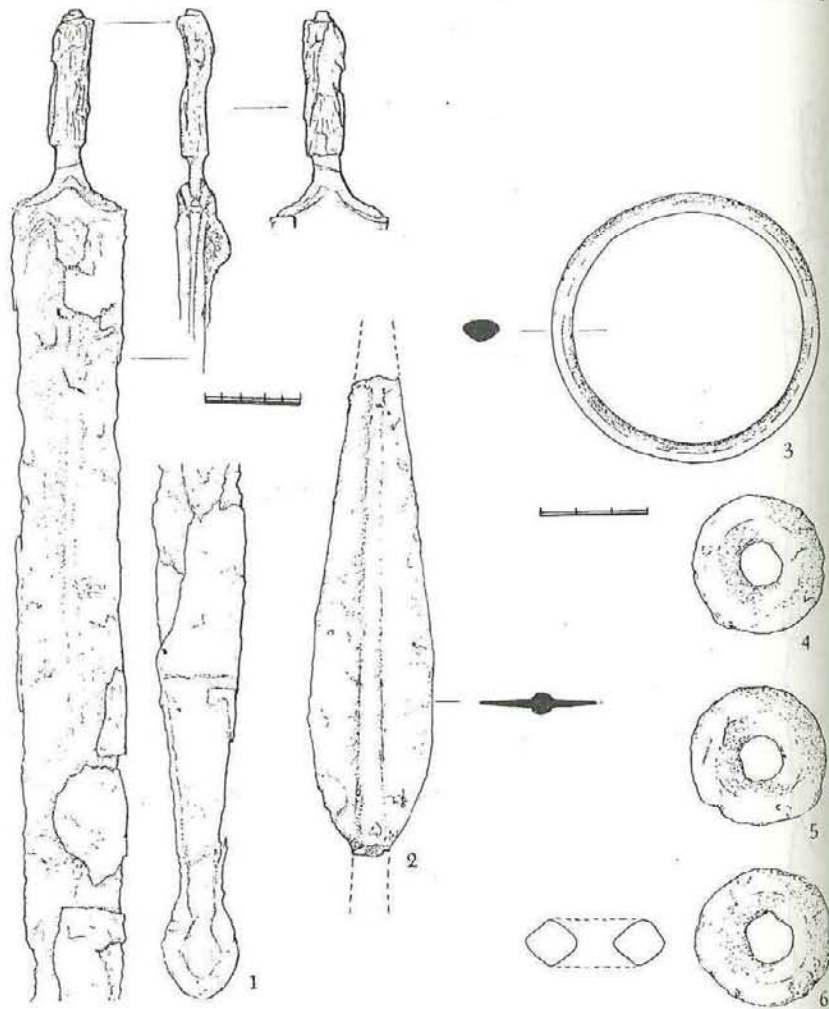
## OBR.2



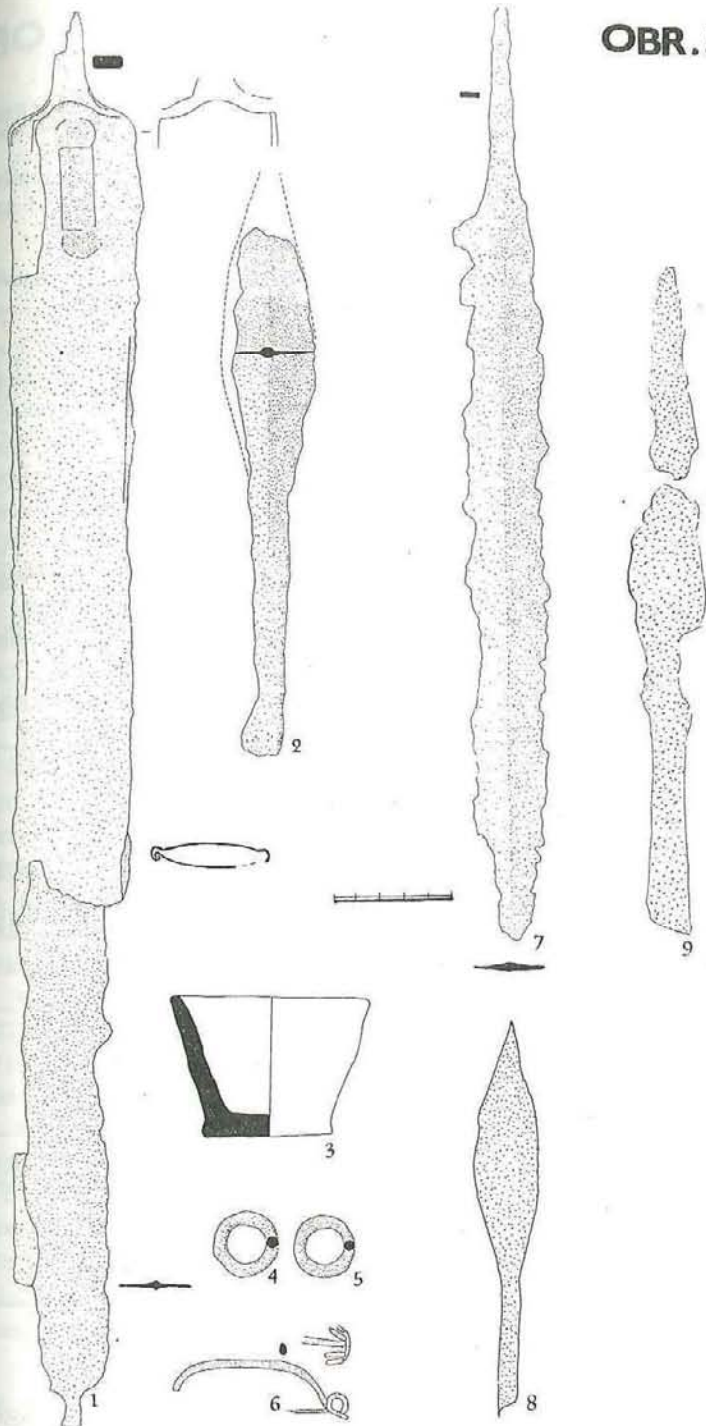
## OBR.3

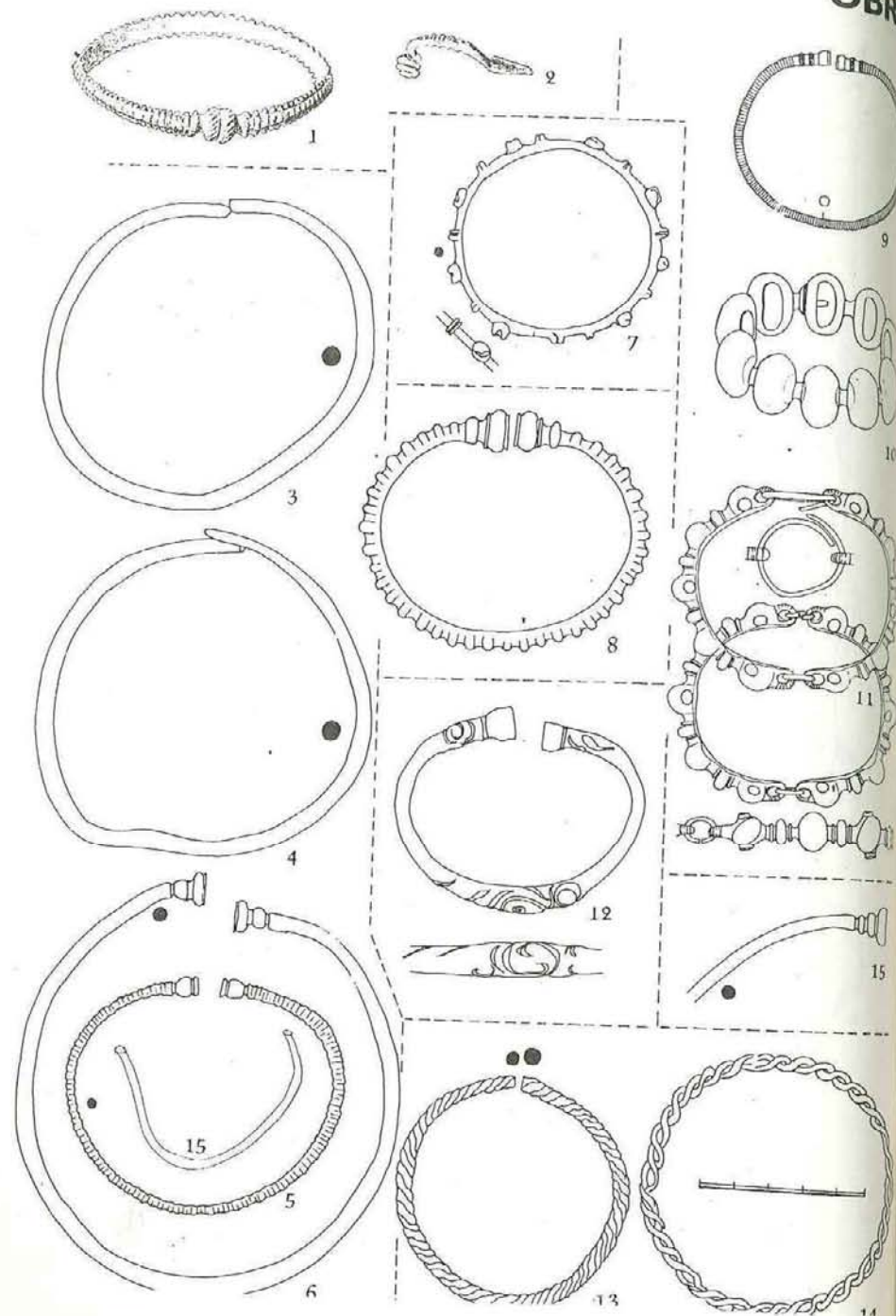


OBR.4



OBR.5





Milan Princ

### Archeologický výzkum keltského oppida v Hradišti u Č. Lhotic (okr. Chrudim) v roce 1987

Archeologický výzkum keltského oppida v Hradišti se v r. 1987 zaměřil především na údajnou polohu menhiru odstraněného v r. 1930 a plochu mezi ním a objekty prozkoumanými v uplynulých sezonách v areálu, který jsme označili jako kultovní. Prozkoumali jsme plochu v rozsahu 30 x 6 m, kde jsme zjistili pouze 1 kůlovou jamku a našli několik málo atypických laténských střepů. Nepotvrdil se tedy předpoklad, že mezi menhirem a kultovním areálem vedla komunikace, i když samotný údaj o existenci menhiru je velmi zajímavý a přispívá k našemu názoru o kultovním charakteru zkoumaného místa.

V další fázi výzkumu jsme vytýčili na základě výsledků ručních geologických vrtů, v místech, kde doložily mocnou kulturní vrstvu, dvě sondy, a to severně a západně od sond z r. 1985-6.

V západní sondě jsme v jejím SZ rohu odkryli kamennou plochu o max. rozměrech (měřeno v S a Z bloku sondy) 249 cm /V-Z/ a 320 cm /J-S/, kterou pokládáme za část kamenné podlahy pozdněhalštatské mohyly, neboť v blízkosti byly mohyly doloženy jak leteckými snímky, tak výzkumem. Východně při kamenné podlaze jsme našli zbytky ohniště o  $\varnothing$  135 x 140 cm, tvořeného silnou uhlíkatou vrstvou, v jehož J části byla podlaha z drobného štěrku. Ohniště mohlo patřit k pozdněhalštatské mohyle.

Ve V části sondy jsme odkryli další ohniště zcela jiného typu, tvořeného kamennou podlahou o  $\varnothing$  110 cm, s četnými menšími i většími zlomky mazanice, nad nímž i v jeho okolí byly velmi četné střepty pozdnělaténských nádob.

V severní sondě jsme objevili především dvě velké studny. Studna č. 1 měla kruhový půdorys o průměru 110 cm a hloubku 190 cm. Její stěny (hlinité a písčité) byly vyzděny středně velkými kamennými bloky. Zásyp studny obsahoval kromě kamenů velké množství pozdnělaténských střepů, též tuhových a velkých zásobnic, četné uhlíky a mazanice, zvířecí kosti a zuby, zlomky Fe strusky a téměř na dně kamenný žernov spolu s napolo opracovaným



kamenem, v jehož tvaru lze spatřit stylizaci lidské hlavy.

Studna č. 2 měla rovněž kruhový půdorys s ústím vel. 150 x 170 cm, kolem něho byl zahlobbený obvodový ochoz hl. 26 cm a široký 50 - 60 cm. Při jeho S okraji ležela mocná kamenná kumulace a nad ní mohutný kamenný blok dl. 118 cm, šir. 64 cm. Hloubka studny měřila 210 cm. Její stěny zachovaly částečně kamenné obložení ze středně velkých kamenů. V zásypu studny byly kromě kamenů velmi četné pozdnělaténské střepy (1 červeně malovaný), značné množství mazanice a uhlíků, zvířecí kosti, menší zlomky Fe strusky a 1 bronzová spona.

V S části sondy jsme odkryli dvojjámu o  $\varnothing$  150 cm s max. hl. 30 cm, která zabíhala pod S blok sondy.

Ve střední části sondy byl zjištěn dlouhý žlab ve tvaru nedovřeného kruhu. V J části byl žlab zakončen menší mělkou jámou, v jejímž dně jsme vypreparovali drobné kúlové jamky seřazené do kruhu. Při J straně žlabu ležely zbytky malého ohniště o  $\varnothing$  40 cm, tvořeného rozpadlou mazanicovou krou a uhlíky.

V sondách bylo několik středně velkých kúlových jamek orientovaných jednak v řadě V - Z, jednak S - J, z nichž se ale (také pro poměrně malý rozsah sond) nepodařilo rekonstruovat půdorys objektu. Mohly to také být zbytky původního oplocení.

V kulturní vrstvě sond jsme našli především značné množství střepů pozdnělaténských nádob, četné zlomky Fe pozdnělaténských spon, mazanici a uhlíky, zlomky Fe strusky, jantarové zlomky, několik střepů starohradištních, zdobených mnohonasobnou vlnovkou a horizontálními rýhami a ojediněle i střepy středověké a novodobé.

Výzkum ukázal, že v této oblasti, označované jako kultovní areál, bylo vyhloubeno celkem 6 studní, z toho 3 malé ( $\varnothing$  cca 50 - 60 cm, hl. cca 80 - 90 cm) a 3 velké ( $\varnothing$  110 - 170 cm, hl. 160 - 210 cm). Kumulace studní může mít vztah k nálezům kamenného oltáře, plastiky hlavy vytesané z křemenného bloku, zkamenělé ježovky, nadměrného množství zlomků Fe spon aj. Všechny tyto nálezy, spolu s údajným menhirem, je možno dávat do souvislosti s naznačeným kultovním charakterem areálu, např. jako sídla

božstva vod a pramení.

Výzkum byl prováděn s podporou Okresního národního výboru v Chrudimi a Jednotného zemědělského družstva v Bradle a jeho výsledky znamenají nesporný a nečekaný přínos nejen pro poznání dávné historie celého kraje, ale také pro poznání keltského osídlení našich zemí v celoevropských souvislostech.

#### Literatura

Princ, M., 1987: Archeologický výzkum keltského oppida v Hradišti u Českých Lhotic (okr. Chrudim) v roce 1987. in: Zpravodaj KMVČ Hradec Králové XIV-1, 52-55.

Jan Frolík

**Archeologický materiál ze slovanských mohyl u Dvakačovic (okr. Chrudim)**

Mohylník u Dvakačovic (obec Vejvanovice, okr. Chrudim) je jediným bezpečně hradištním mohylníkem v jižní části východních Čech. Sestává ze dvou skupin mohyl a jedné osamělé. V letech 1943 - 1944 byl mohylník zaměřen a pět mohyl bylo prozkoumáno. Výsledky výzkumu nebyly nikdy v úplnosti publikovány, přestože výkopce - A. Knor - vypracoval nálezovou zprávu (Knor 1945). Ta se stala východiskem (někdy zcela doslovným) pro publikaci nálezových okolností a terénních pozorování (Turčan 1984), ovšem s řadou nepochopitelných odlišností od výše zmíněné NZ. Z neznámého důvodu A. Knor nezahrnul do nálezové zprávy zpracování archeologického materiálu a neuvedl ani jeho uložení. Proto ho neznal ani autor poslední publikace (Turčan 1984), který ovšem tuto skutečnost neuvedl.

Materiál se podařilo v podstatě náhodně nalézt až v roce 1987, kdy byl objeven mezi neúplně označeným a neuspořádaným materiálem v depozitáři ARÚ ČSAV v Bílině. Uložen byl v původních sáčkích a nebyl laboratorně ošetřen.

Cílem publikace je zpřístupnit nalezený materiál a na základě údajů na sáčkích doplnit poznatky o nálezových okolnostech. Okolnosti publikované jinde opakovány nebudou.

Popis materiálu:

Mohyla 1

Zkoumána byla pouze její západní polovina (Obr. 1).

- a) 4 střepy, velmi pravděpodobně z téže nádoby, hnědé, světlehnědé a tmavohnědé, uvnitř hnědé až hnědočerné barvy. Oxidační výpal, hrubší ostřívo (písek, slída). Okrajová část obtáčena, zbytek stavěn. Na podhrdlí 3 vodorovné rýhy či drobná odsazení. Pod nimi linie hřebenových vpichů. Níže náznak dalších rytých linií. S výjimkou okrajového zlomku jsou ostatní měkké, drobné a zkorodované (Obr. 3/1). Nalezeny byly na úpatí mohylového náspu v jihozápadním sektoru.

- b) Drobný, nezdobený světle červenohnědý, uvnitř hnědý až tmavohnědý střep z těla nádoby. Oxidační výpal, hrubší ostřívo (písek, slída). Fabrikaci nelze určit. Narušen korozí. Nalezen v severozápadním sektoru.

Mohyla 2

Zkoumána plošně (Obr. 1). Nálezy jsou lokalizovány po jednotlivých čtvrtích, orientovaných podle světových stran.

- a) Masivní dno nádoby hnědé barvy. Oxidační výpal, hrubší ostřívo (písek, slída). Na dně malá značka v podobě prostého kroužku, může jít i o otisk čepu hrncířského kruhu. Povrch částečně zkorodovaný. Obr. 6/1. Severovýchodní sektor.
- b) Kruhovitý pazourek s mléčně bílou krustou. Pravděpodobně přepálený. Obr. 6/2. Severovýchodní sektor.
- c) Drobný nezdobený střep ode dna nádoby hnědé a tmavohnědé, uvnitř hnědé barvy. Hrubší ostřívo je tvořeno horninou s příměsí slídy. Oxidační výpal. Obr. 6/3. Severozápadní sektor.
- d) Zlomek železné tyčinky zhruba obdélného průřezu. Obr. 6/8. Severozápadní sektor.
- e) Běžový a světlečervený nezdobený střep z těla nádoby. Oxidační výpal, hrubší ostřívo (písek, slída). Fabrikaci nelze stanovit, střep je ometý a značně zkorodovaný. Může pocházet z téže nádoby jako výše popsané dno (viz nález a), ale prokázat to nelze. Jihozápadní sektor.
- f) Hrudka běžové a světlečervené mazanice. Jihozápadní sektor.
- g) Dva zlomky plochého železného kování. Obr. 6/7. Severovýchodní sektor.
- h) 7 zlomků uhlíků (borovice). - Podle určení RNDr. Z. Dohnala, který určil i ostatní dále uvedený paleobotanický materiál.

Mohyla 4

Zkoumána plošně (Obr. 1). Nálezy lokalizovány po jednotlivých čtvrtích, orientovaných podle světových stran.

- a) Drobný hnědý a tmavohnědý, uvnitř černohnědý střed z těla

- nádoby. Oxidační výpal, hrubší ostřivo (písek, slída), krupičkový povrch. Fabrikaci nelze stanovit. Dálek v povrchu zřejmě není fragmentem výzdobného motivu. Obr. 6/4. Severovýchodní sektor.
- b) Nedobroušený plochý přeslen ze žlutohnědého pískovce. Obr. 6/5. Severovýchodní sektor.
- c) Železný nůž, na rukojeti oplátován bronzem. Obr. 6/6. Severovýchodní sektor. Novověk.
- d) Železné oko řetězu, prasklé, původně oválné. Obr. 6/9. Severovýchodní sektor. Novověk.
- e) Železný klíček (?) - zákolník (?) se srdcovitě profilovanou hlavou. Obr. 6/10. Severovýchodní sektor. Novověk.

#### Mohyla 6

Zkoumána plošně. Nálezy byly fixovány do plánu a je možno je přesně lokalizovat. V jižní části mohyly, v jejím centru byly nalezeny rozptýlené drobné úlomky kostí (Obr. 2). A. Knor předpokládá, že jde o pozůstatky pohřbu. Antropologické určení provedeno nebylo. Ojedinelý zlomek nalezen také na jihozápadním úpatí mohylového náspu. Z dokumentace vyplývá, že obvod mohyly byl původně menší a velikost v době výzkumu je výsledkem postupné eroze původně vyššího náspu. Z plánu nelze potvrdit tvrzení, že mohylový násep byl obklopen žlabem.

- a) 37 převážně drobných fragmentů hrncovité nádoby, z nichž lze zčásti rekonstruovat horní část nádoby a dno. Hnědá a světle hnědá barva, oxidační výpal, hrubší ostřivo (písek, slída). Krupičkový povrch. Obtáčení je prokazatelné u okraje, dno bylo podšypáno. Z výzdoby dochována část pásu jemných rytých linií. Všechny střepty jsou měkké, drobné a značně poškozené korozí. Obr. 5/6. Všechny zlomky nalezeny na severním úpatí mohylového náspu (Obr. 2, mohyla 6/1).
- b) 3 zlomky, z nichž lze rekonstruovat malou hrncovitou nádobu světlehnědé barvy. Hrubší ostřivo (písek, slída), úprava povrchu nezjistitelná. Oxidační výpal. Fabrikace nezjistitelná. Výzdoba tvořena dvěma vodorovnými rytými liniemi. Střepty jsou velmi měkké a natolik zkorodované, že je nelze omýt.

- (Obr. 5/2.) Nalezeny spolu se střepty výše popsané nádoby (Obr. 2, mohyla 6/1).
- c) Drobný, amorfni železný fragment. Obr. 5/3. Nalezen tamtéž.
- d) Uhlíky, dva zlomky (dub). Nalezeno tamtéž.
- e) Bělohnědá načervenalá mazanice (písek, slída). Kolem jižního vrcholu mohyly, v místech, kde byly nalezeny úlomky kostí.
- f) Světle cihlově červená mazanice (hrudky, drť). Na jihozápadním okraji mohylového náspu (Obr. 2, mohyla 6/3).
- g) Drobný nezdobený střepe tmavohnědé, uvnitř černohnědé barvy. Oxidační výpal, hrubší ostřivo (písek, slída). Fabrikaci nelze určit. Na jihozápadním okraji mohylového náspu. Obr. 2, mohyla 6/3. Z dochované dokumentace nelze bezpečně prokázat, zda byly učiněny na popsaném místě nebo předměty f), g) byly nalezeny kolem jižního vrcholu a e) na jihozápadním úpatí mohylového náspu.
- h) Nepravidelný pazourek hnědé barvy. Obr. 5/4. Na jihozápadním okraji mohylového náspu (Obr. 2, mohyla 6/3).
- i) Malý zlomek plochého železa. Obr. 6/12. V oblasti jižního vrcholu mohyly (Obr. 2, mohyla 6/2).
- j) Fragment silného plochého železného předmětu. Obr. 6/11. Tamtéž?
- k) Dva zlomky světlešedozeleně patizovaného bronzového miskovitěho předmětu, silně zkorodovaného. Obr. 5/5. Nalezen až ve vykopané hlíně.
- l) Zvířecí kosti - Bos p. f. taurus, dva jedinci (určení provedl dr. L. Peške z ARÚ ČSAV Praha). V recentním narušení (Obr. 2, mohyla 6/a).
- m) 122 zlomků uhlíků (vrba, habr, javor, dub, olše, borovice, vrba topol).
- n) Okrajový střepe hrnce šedé barvy se stopami běžové engoby. Mikroskopické ostřivo, obtáčení, hladký povrch, redukční výpal. Obr. 6/25. Nelokalizováno. Novověk.

Mohyla 9

Zkoumána plošně, nálezy byly vynášeny do plánu a je možno je přesně lokalizovat. Rozptýlené zlomky kostí byly nalezeny zhruba v centrální části mohyly, dále na severozápadním úpatí náspu a několik zlomků na jižním okraji mohyly. Obvod mohyly byl původně menší. Mohyla byla obkroužena žlabem, částečně zachyceným na všech čtyřech světových stranách, ale vzhledem k rozsahu sondy nikoliv kontinuálně. Na východním a západním okraji mohylového náspu bylo nalezeno po kúlové jamce (Obr. 2, mohyla 9).

- a) 3 fragmenty z horní části nádoby hnědé a hnědočervené, uvnitř navíc ještě černohnědé barvy. Oxidační výpal, obtáčení okrajové části, jinak stavěno. Hrubší ostřivo (slída, písek). Z výzdoby dochovány dva pásy jemných rytých linií. Střepy jsou omleté. Obr. 4/1. Slepno z střepů nalezených ve shluku střepů při severozápadním úpatí náspu (Obr. 2, mohyla 9/3) a střepů ze severovýchodního sektoru mohyly.
- b) Fragment ode dna nádoby, hnědé a červenohnědé barvy, uvnitř hnědé až černohnědé barvy. Nezdobeno. Dno podsýpáno. Oxidační výpal, hrubší ostřivo (písek, slída). Povrch zkorodovaný. Obr. 4/6. Je pravděpodobné, že jde o spodní část téže nádoby, která je popsána pod bodem a). Nalezeno v severním úseku žlabu, obklopujícím mohylu (Obr. 2, mohyla 9/2).
- c) Fragment horní poloviny hrncovité nádoby hnědé, uvnitř hnědé a tmavohnědé barvy. Oxidační výpal, hrubší ostřivo (slída, písek). Okraj obtáčen. Střepy jsou omleté. Výzdoba sestává ze dvou pásů vlnic, přičemž každý pás tvoří několik jednoduchých linií. Obr. 4/4. Nalezeno ve žlabu na východním úpatí mohyly (Obr. 2, mohyla 9/1).
- d) 5 střepů z téže hrncovité nádoby červenohnědé, světlehnědé, uvnitř hnědé a černohnědé barvy. Oxidační výpal, obtáčení. Hrubší ostřivo (písek, slída). Dno podsýpáno. Z výzdoby se zachoval pás rytých linií na podhrdlí. Všechny střepy omleté. Obr. 3/2. Nalezeno na severozápadním úpatí mohyly - 3 střepy (Obr. 2, mohyla 9/4), na severním okraji náspu - 1 střep (Obr. 2, mohyla 9/3) a v blíže neurčeném místě severovýchodního sektoru mohyly (1 střep).

- e) 2 fragmenty z okrajové části nezdobené nádoby, červené, hnědé a červenohnědé, uvnitř červenohnědé barvy. Oxidační výpal, hrubší ostřivo (písek, slída). Fabrikaci nelze určit, střepy jsou měkké, drobivé a otřelé následkem koroze. Obr. 5/1. Nalezeno na severním úpatí mohylového náspu (Obr. 2, mohyla 9/3).
- f) Tmavohnědý, uvnitř černohnědý střep z podhrdlí nádoby, zdobený pásem hřebenových vpichů, pod nimiž je hřebenová vlnice. Oxidační výpal, obtáčení, hrubší ostřivo (písek, slída). Obr. 4/2. Nalezen v severovýchodní čtvrtině mohyly.
- g) Hnědý a světlehnědý pazourkový ústěp se zbytkem bělavé krusty. Obr. 4/3. Nalezen ve žlabu na severním úpatí mohylového náspu (Obr. 2, mohyla 9/2).
- h) Dva fragmenty železného nože. Obr. 4/5. Nalezen ve žlabu na jižním okraji mohyly (Obr. 2, mohyla 9/5).
- i) Světlehnědý a šedohnědý, uvnitř okrový, nezdobený střep ode dna nádoby. Oxidační výpal, vytáčení (?), písčité ostřivo. Obr. 4/7. Nalezen ve žlabu na jižním okraji mohyly (Obr. 2, mohyla 9/5). 13. - 14. století.
- j) Světlehnědý a světlešedý, uvnitř světlešedý nezdobený střep z těla nádoby. Oxidační výpal, obtáčení, písčité ostřivo. Nalezen v severovýchodním sektoru mohyly. 13. - 14. století.
- k) 206 zlomků uhlíků (vrba, dub, olše, vrba/topol).

Laténské nálezy

Slovanský mohylník se nacházel na místě laténské sídliště. Je proto přirozené, že se v náspech nachází keramika tohoto období. Vzhledem k tomu, že jde z valné části o nálezy druhotné, přemístěné, jsou uvečeny sumárně bez rozlišení, v kterých mohylových náspech byly nalezeny, i když nálezová zpráva toto rozlišení umožňuje. Jediný neporušený fragment sídlištní vrstvy byl zkoumán na ploše mezi mohylami 3 a 4 (Obr. 1). Poskytl však pouze dva nevýrazné střepy. Při výzkumu mohyly 4 bylo v úrovni podloží zachyceno i několik objektů:

**Objekt "a"** - v severozápadním sektoru mohyly. Jáma zhruba obdélného půdorysu o rozměrech 100 x 60 cm, hloubka 55 - 70 cm. Výplň světlešedá a uhlíky. Nalezeny byly 3 okrajové střepy, nezdobené, hladký povrch, jemné keramické ostřivo. Obr. 6/14-16. Dále pak 2 nezdobené střepy s krupičkovým povrchem, příměsí písčitého ostřiva a plochá destička mazanice a hrudky mazanice.

**Objekt "b"** - v jihozápadním sektoru mohyly 4. Miskovitá jáma o průměru 80 cm, hloubka 27 cm. Ve výplni 2 nezdobené atypické střepy, jeden s příměsí tuhy v keramické hmotě.

Nálezy z mohylových naspů

Keramiku lze rozdělit do několika skupin. Barevné odstíny se pohybují v tónech hnědé a černé, střepy s příměsí tuhy ve hmotě jsou šedé.

- a) 8 zloмок jemně ostřené keramiky s hladkým povrchem. Obr. 6/17. 21-24, 28.
- b) 7 zloмок středně ostřené keramiky s hladkým povrchem. Obr. 6/20, 27, 32-34.
- c) 6 zloмок středně ostřené keramiky s krupičkovým povrchem. Obr. 6/26, 29, 35.
- d) 9 zloмок středně ostřené keramiky s příměsí tuhy a hladkým až krupičkovým povrchem. Na jednom zloмку hřebenování, na jiném zbytek nezdobené plastické lišty. Obr. 6/18, 19, 30, 31.
- e) 6 atypických omletých tuhových střepů.
- f) 62 omletých atypických střepů.
- g) Zlomek skleněného náramku z průhledného modrého skla s výzdobou tvořenou žlutou a bílou skleněnou nití. Obr. 6/13.

Popsané nálezy umožňují následující shrnutí. Na místě mohylníku se nacházelo laténské sídliště, datované do stupně C a D. Bezpečně mu náleží popsaná keramika a zlomek skleněného náramku. Hradištní období zastupuje také převážně keramika, nalezená v jednotlivých náspech v různém množství, časo v ojedinělých fragmentech. Z mohyly 1 pocházejí střepy z 1 - 2 nádob,

stejně tak z mohyly 3, z mohyly 4 známe střep z jediné nádoby. V mohyle 6 byly nalezeny ve fragmentech 2 nádoby, v mohyle 9 5 nádob. Vzhledem k ojedinelosti souboru na Chrudimsku však narážíme na problémy při jeho datování. Obsahuje prvky působící značně archaicky (Obr. 4/6), tak i prvky spíše mladší, a to i po stránce technologické (Obr. 4/2, 3/2). Zatímco prvé z nich je možno považovat ještě za starohradištní, mladší jsou již zcela středohradištní. Problém je, že byly nalezeny společně v jediné mohyle (mohyla 9). Domnívám se proto, že bude vhodnější setrvat u širšího datování, tj. 8. až 9. století s tím, že další upřesnění bude možné až po získání většího srovnatelného souboru. Z dalších nálezů lze této epoše přiřknout bez problémů pouze zlomky pazourků, protože většinou prošly ohněm. Dva keramické fragmenty lze datovat do mladšího období, podle celkové fabrikace a technologie do 13. - 14. století - zlomky *i* a *j* z mohyly 9. Jejich původ není zřejmý, pro druhotnost výskytu svědčí alespoň u jednoho z nich nalezení ve žlabu obklopujícím mohylu. Na bližší neurčeném místě v mohyle 6 byl nalezen střep novověký (Obr. 6/25).

Časově nezařaditelná zůstává většina železných zloмок, mohou totiž náležet jak období laténskému, tak i hradištnímu. Výjimku představují pouze tři zlomky (Obr. 6/6, 9, 10), o kterých A. Knor poznamenává, že byly nalezeny na povrchu mohyly ve vrstvě lesního humusu a jsou tedy recentní. Nůž (Obr. 6/5), nalezený v mohyle 9, by mohl být i středověký, vzhledem k tomu, že byl nalezen spolu se stejně starým střepem ve žlabu na úpatí mohyly. Stejně chronologicky necitlivý je i fragment bronzového miskovitého předmětu.

Srovnáním mezi rozmístěním hradištních nálezů a stratigrafickými pozorováními lze dospět k některým závěrům ohledně původního umístění zejména keramiky (tedy nádob). Nádoby musely být umístěny velmi mělce pod povrchem nebo přímo na povrchu mohyly. Jen tak se mohly dostat do žlabů kolem naspů či na jeho úpatí, a to při postupném sesedání a erozi mohyly, jak je odvoditelné z nálezkové situace. O umístění na vrcholu svědčí i skutečnost, že se střepy téže nádoby našly na několika různých místech po obvodu mohyly (mohyla 9). Většina fragmentů pak musela dlouhou

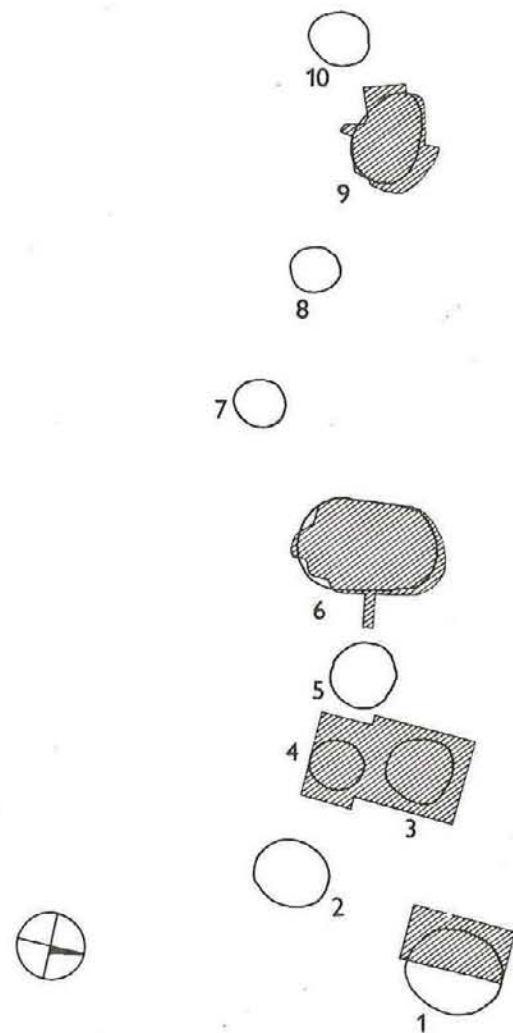
dobu ležet přímo na povrchu, neboť střepy jsou velmi zkorodované a narušené povětrnostními vlivy. Zda byl v některé nádobě umístěn žárový pohřeb nelze jednoznačně prokázat. Situace v mohyle 6 této domněnce spíše odporuje, pohřeb a nádoby jsou na zcela opačných koncích mohyly. Situace v mohyle 9 by naopak tuto domněnku nevylučovala. Část zlomků kostí se našla společně s některými střepey na úpatí mohyly. Pro jednoznačné rozhodnutí by bylo třeba provést další výzkum. V každém případě se i pohřeb musel nacházet velmi mělko pod povrchem. Na obvodu mohyly 9 byly nalezeny dvě kálové jamky, stratigraficky náležející do tohoto období. Archeologické nálezy nijak nepřispívají k jejich interpretaci (Turek 1956, Turčan 1984). Kromě mohyly 9 byla podobná jamka nalezena také v mohyle 1, a to na jihozápadním okraji mohylového náspu (jak je vyznačeno v plánu v NZ, Knor 1945). Nutno poznamenat, že v tomto případě byly fragmenty keramiky nalezeny v jejím sousedství. Některé mohylové náspy byly obklopeny žlabem. V dokumentaci je prokazatelný u mohyly 9, slovně je konstatován u mohyly 6. Ovšem ani v jednom z těchto případů nelze doložit jeho přerušení, jak je uvedeno v publikaci (Turčan 1987).

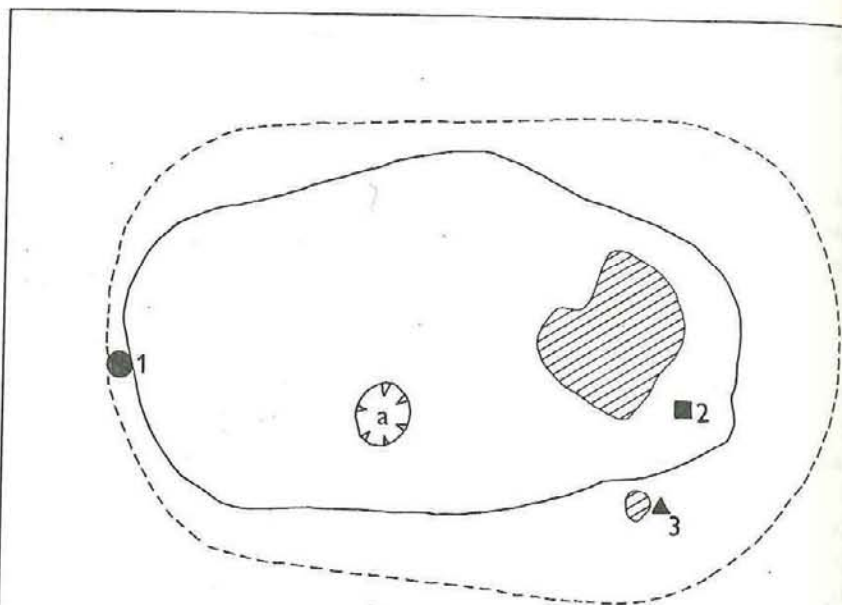
Mladší nálezy jsou nejspíše spojeny s nějakou aktivitou v lesním porostu, který mohyly posléze pokryl, a to jak ve 13. - 14. století, tak v novověku.

Archeologické nálezy z dvakačovických mohyl představují zatím ojedinělý soubor svého období na Chrudimsku. Lze jen vyslovit uznání nad pečlivou prací výkopce a zpracovatele nálezové zprávy A. Knora, která umožňuje využít vlastní materiál k pozorování odpovídající dnešní úrovni. O to více udivují nepřesnosti, které se vloudily do první publikace (Turčan 1984), odvolávající se na nálezovou zprávu, ale která pracuje s některými závěry povrchně nebo je přímo ignoruje. Zbytečně se tak komplikuje poznání života a zvyklostí našich předků, poznání obtížné samo o sobě vzhledem k malému počtu prozkoumaných lokalit.

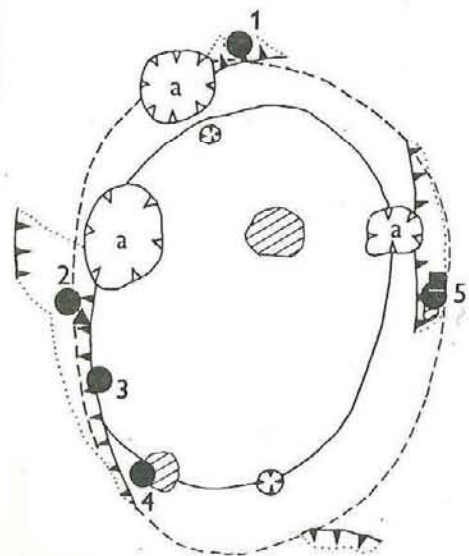
#### Literatura

- Knor, A. 1945: Dvakačovice, nálezová zpráva čj. 590/45 v archivu ARÚ ČSAV Praha.  
 Turek, R. 1956: Mohyly českých Charvátů, *Slavia Antiqua* XII, 57-81.  
 Turčan, V. 1984: Slovanské mohyly v Dvakačovicích, *AR XXXVI*, 49-58.









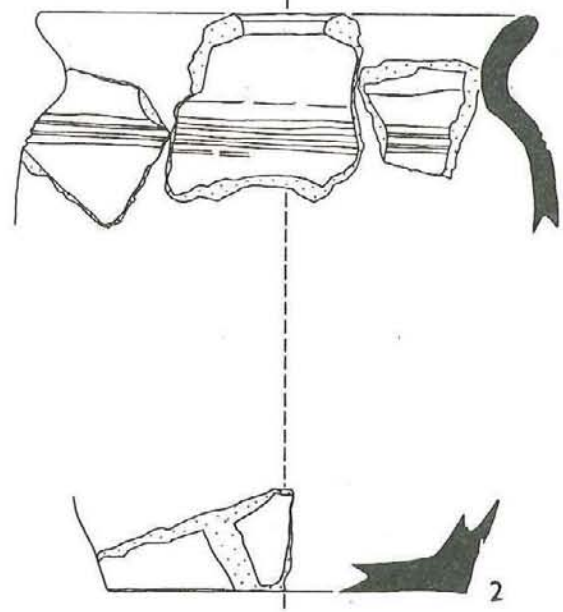
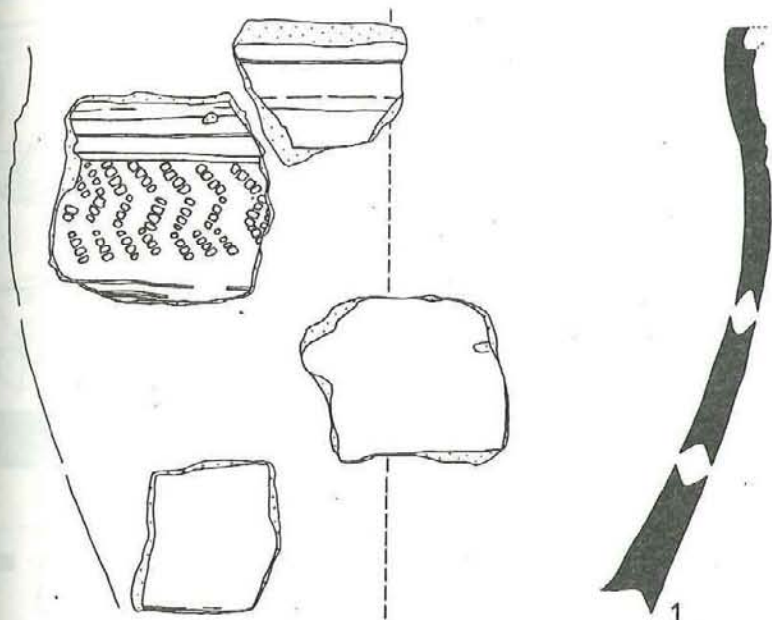
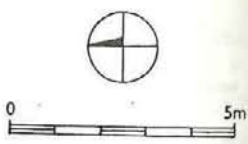


mohyla 6

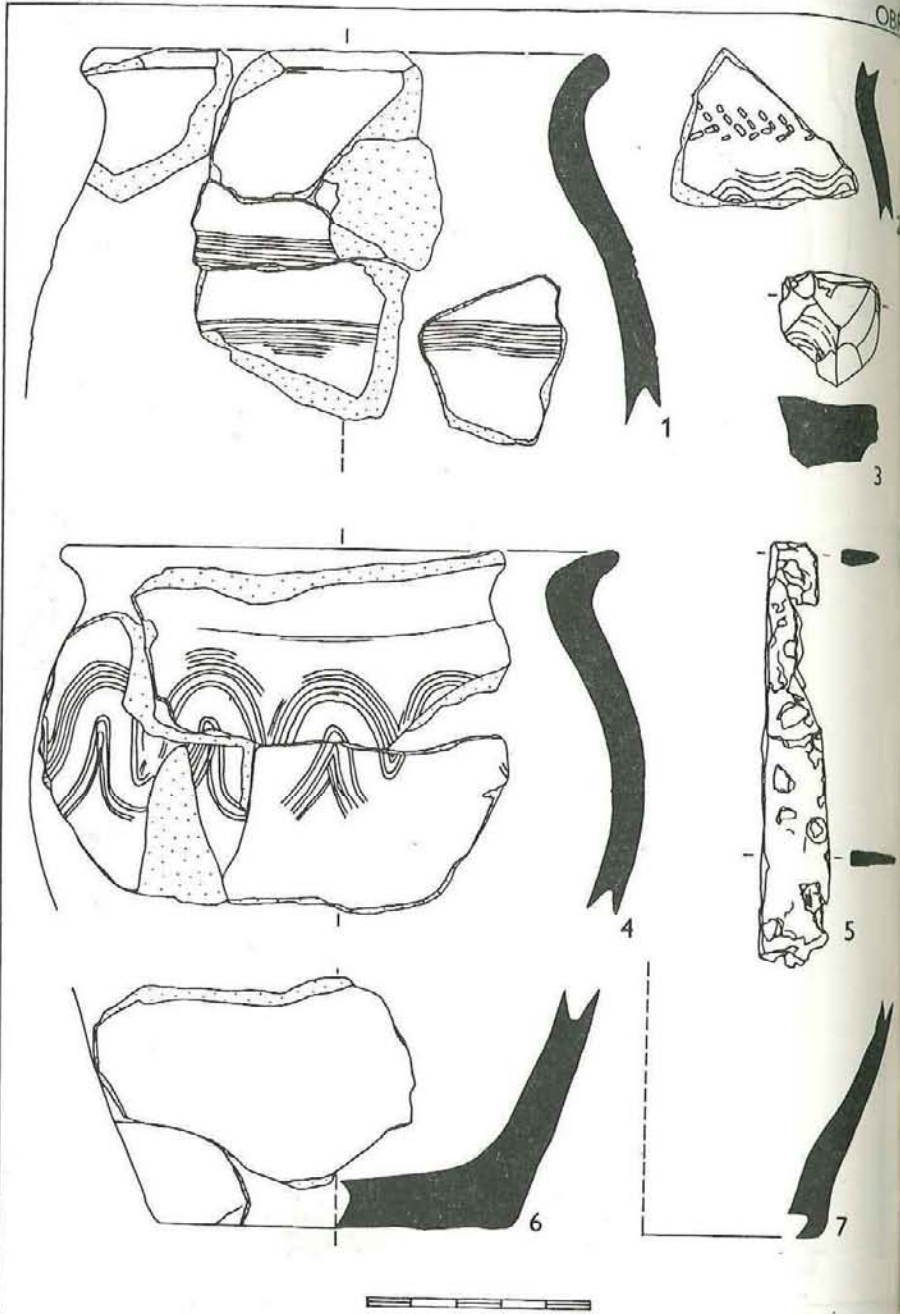


mohyla 9

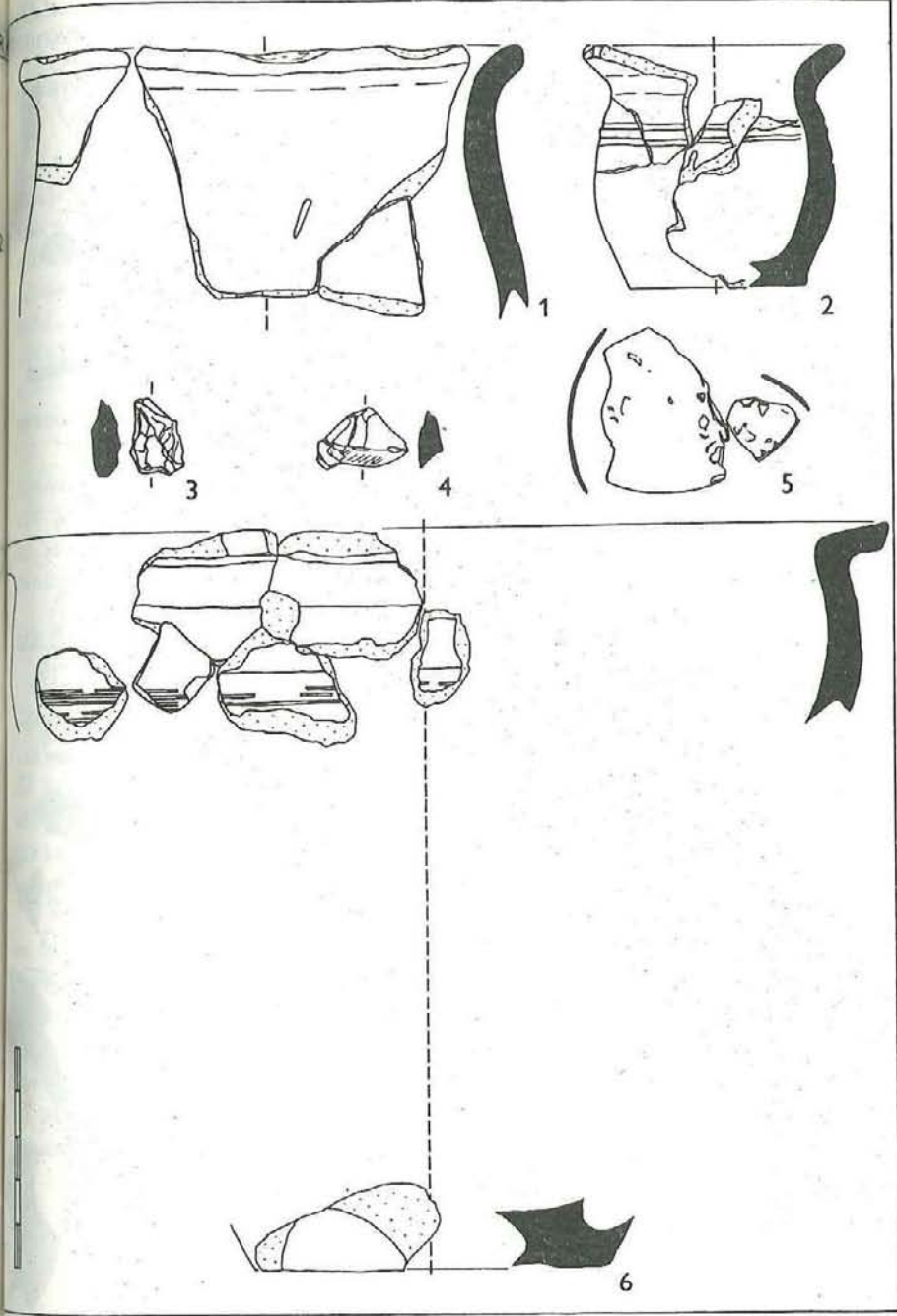
-  b
-  c
-  d
-  e
-  f
-  g



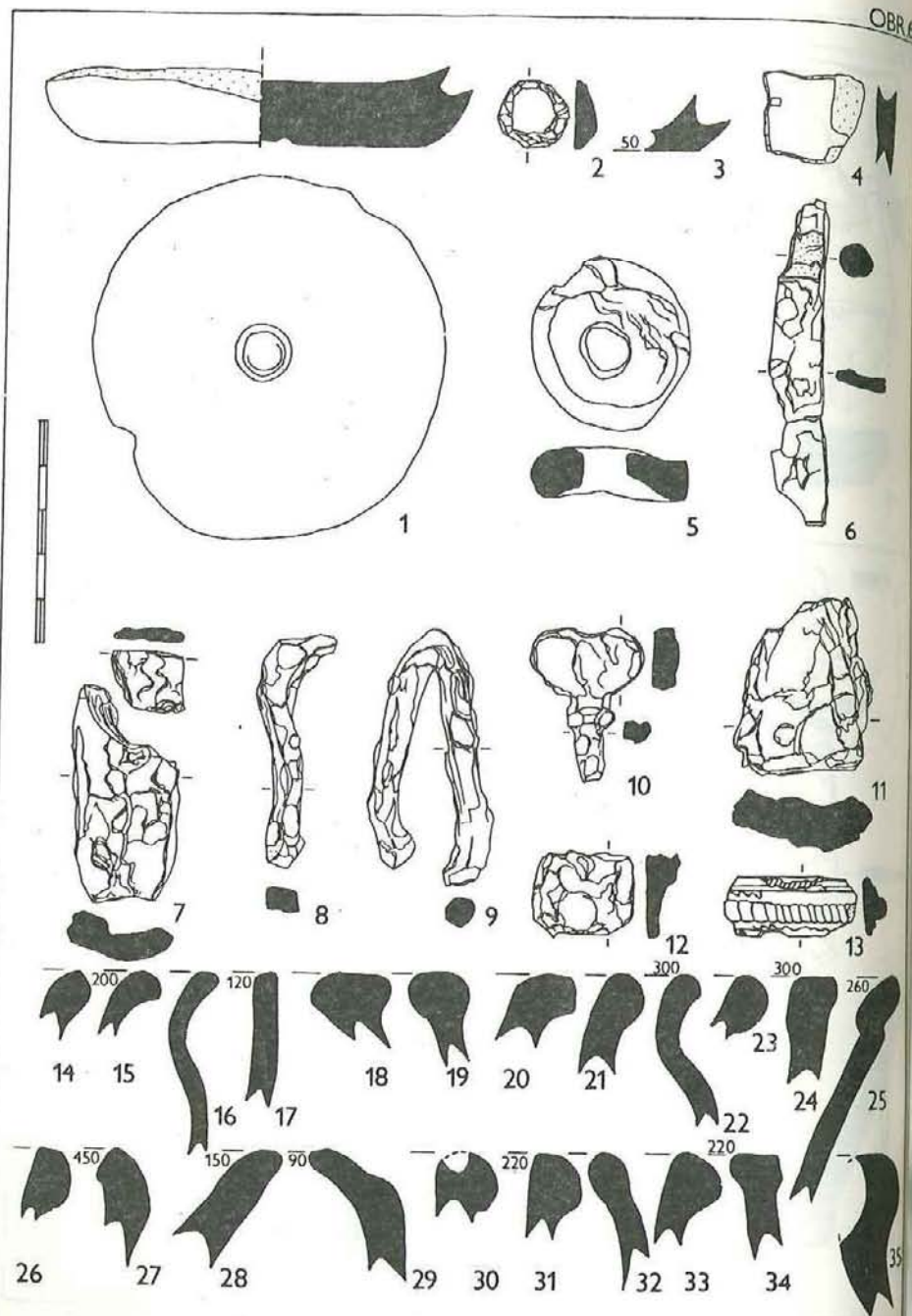
OBR.



OBR.5







OBR. 6

Miroslav Richter, Jiří Sigl

## Archeologický výzkum Starého Mýta v roce 1987

Systematický výzkum Archeologického ústavu ČSAV v Praze a Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové byl realizován v průběhu července a srpna 1987. Umístění zkoumané plochy sídliště vycházelo z vyhodnocení výsledků geofyzikálního měření doc. dr. J. Marka, CSc., ověřených vrty pedologickou vrtnou tyčí. Nově skrytá plocha (ary 68-73) o rozměrech 30 x 15 m byla situována severně od kostela. Těžiště výzkumu letos spočívalo v dokončení výzkumu kostela a v získání poznatků o vypořádacích možnostech hřbitova kolem něho.

Na výzkumu pracovaly dva turnusy akce SSM "Prázdniny s Bronzosaurem" (MěV SSM Brno a OV SSM Pardubice), skupina pionýrů (OV SSM Físek) v rámci letního tematického tábora a archeologický kroužek při ODPM v Rychnově nad Kněžnou spolu s několika studenty z Vysokého Mýta, Litomyšle, Trutnova a Rychnova nad Kn.

## Ary 68 - 73 (plocha sídliště)

V jarních měsících byla provedena skrývka ornice buldozemem. Již při provádění této skrývky se v podloží rýsovalo několik tmavých výplní sídlištních objektů, dobře rozlišitelných ve žluté spraši. Po zahájení vlastního výzkumu byla plocha nejprve začištěna. Jednotlivé objekty byly očíslovány tak, že čísla zjištěných objektů navazují na číselnou řadu z předchozích sezon.

Objekt 113 - byl situován na Z okraj zkoumané plochy. Zemnice obdélníkovitého půdorysu se vchodem umístěným u SV nároží, který směřoval S směrem. Dno objektu se nacházelo v hl. 140 cm, od úrovně podloží. Zhruba ve středu zemnice byly odkryty zbytky ohniště. Po obvodu dna byly zjištěny kulové jamky a v sousedství vchodu větší máma s kamenným závalem, zahloubená více než 30 cm pod úroveň podlahy. Při Z straně zemnice byla objevena prostora, jež byla cca o 20 cm výše než ostatní dno zemnice.

Při stěnách této vyvýšené prostory nebyly zjištěny žádné kúlové jamky. Zemnice byla ve směru S - J dlouhá 500 cm.

Objekt 114 - při S okraji zkoumané plochy. Menší objekt téměř kruhovitého půdorysu, který je ve směru S - J dlouhý 120 cm. Objekt je hluboký 28 cm.

Objekt 115 - na J okraji zkoumané plochy. Objekt má kruhovitý půdorys. V ose S - J dosahuje průměru 110 cm. Byl zahluoben pouze 12 cm. Výplň objektu byla červenavě vypálená mazanice, drobnivého charakteru s četnými uhlíky. Nejspíše se jednalo o relikt ohniště.

Objekt 116 - ve středu zkoumané plochy, a to v její východní části. Jednalo se o mělký objekt maximálně hluboký 30 cm, nepravidelného, podlouhlého půdorysu s delší osou (500 cm) orientovanou ve směru JV - SZ. Světlešedá výplň objektu byla v hlubší severní části značně kamenitá.

Objekt 117 - jižně od objektu 116. Jde o mělký objekt nepravidelného půdorysu, který je ve směru S - J dlouhý 290 cm. Objekt je zahluoben max. do hl. 30 cm.

Objekt 118 - SV roh zkoumané plochy. Zemnice obdélníkovitého půdorysu, se vchodem umístěným v JZ nároží, ve kterém byly dobře zachovány jednotlivé stupně schodiště. V sousedství vchodu, na Z straně zemnice, odkryt méně zahluobený výklenek, vykopaný mimo obvod jámy. Dno zemnice se nacházelo v hloubce 140 cm od úrovně podloží. Při stěnách zemnice odkryty kúlové jamky. Ve dně zemnice nezjištěny stopy po ohništi. Zemnice byla ve směru S - J dlouhá 500 cm. V její výplni bylo nalezeno větší množství keramiky, a to zejména střepů ze zásobnic.

Objekt 119 byl prozkoumán pouze částečně a je situován na východním okraji zkoumané plochy, jižně od zemnice (obj. 118). Jednalo se o mazanicovou kru, která byla pouze několik cm silná a ve které byly patrné otisky konstrukčních částí. V tomto objektu byly nalezeny i četné zlomky keramiky a drobných železných předmětů - hřebů. Jedná se pravděpodobně o zřícenou, požárem zaniklou konstrukci, která se nacházela v sousedství zemnice. Celkovou situaci stěžuje fakt, že objekt se nachází pouze částečně na prozkoumané ploše a pokračuje východním směrem mimo zkoumanou plochu.

Na zkoumané ploše byly dále zjištěny 4 kúlové jamky, které byly po ní nepravidelně rozptýleny. Kúlové jamky byly až na J 185 mělké a měly kruhovitý nebo téměř kruhovitý půdorys.

#### Ary 58 - 67 (kostel a hřbitov)

Plocha, na které byl v r. 1986 zachycen půdorys kostelní stavby, byla rozšířena o dva ary (66 a 67) k východu, aby mohl být sledován rozsah hřbitova tímto směrem. Po začištění silně zapleveleného povrchu úrovně, dosažené v předchozí sezóně, jsme přistoupili k hloubkovému odkryvu v celé ploše kostela.

Nejdříve byly vybírány výplně, vyznačující se na povrchu kamennými kumulacemi. Ve východní polovině lodi to byla rozsáhlá jáma při jižní zdi (negativní rýze po zdi) kostela, vyplněná převážně kameny různých velikostí, některé se stopami malty, místy maltovinou a světlehnědou hlínou. Ve výplni se rovněž vyskytovaly ojediněle lidské kosti. Ukázalo se, že již v r. 1986 částečně vybraná jáma přibližně uprostřed lodi nesouvisí s tímto pozdějším zásahem a bude i podle charakteru výplně (tmavě hnědá hlína) a podle nalezených četných keramických zlomků starší. Jiná, plošně ještě rozsáhlejší exploatační jáma byla u jižní stěny kostela, v jeho západní části. Také v tomto případě byla hlavní součástí výplně destrukce kamenů různých rozměrů, velmi často se zbytky malty a také maltovina byla hojněji zastoupena. Našlo se také poměrně velké množství lidských kostí, na bázi někdy jako by naskládaných. Při severním okraji zásahu bylo možno pozorovat, že se zahlubuje do výplně tmavě hnědé hlíny, tedy rovněž do již překopaného terénu, v němž se u kontrolního bloku podařilo ještě zachytit hrob (č. 49). Obě zmíněné kamenné destrukce byly vyhloubeny a zaplněny ještě před vybráním základové pódezdivky jižní stěny kostela. Ve výplni západní jámy s kameny byl nalezen větší počet zlomků polévané keramiky. Další jámy byly zjištěny u vnitřní líce západní zdi.

Při začištění povrchu podloží v lodi se začaly rýsovat výplně žlabů, zjištěných na dvou místech již v minulém roce zmíněnými zjišťovacími řezy. Nejvýrazněji se rýsovaly v prodloužení příčného žlabu v západní části (severně od kontrolního bloku) a v západní části východního prostoru lodě, oba v S - J směru.

Méně patrně se objevila výplň přibližně uprostřed východní poloviny lodi. Po vybrání hnědé výplně a preparaci postupně vystoupil celý půdorys, vymezený tímto žlabem (průměrná šířka 60 - 70 cm v úrovni podloží, hl. průměrně 30 - 40 cm). K lodi nepravidelně čtvercové (5,5 m x 5,5 m) se připojuje na východní straně rovněž přibližně čtvercový závěr (osa V - Z 370 cm, S - J 400 cm). Na JZ nároží byl žlab zničen již zmíněnými vko-  
py (i pro hroby) a zásahy s kamennou výplní. Poněkud užší byl úsek žlabu, spojující ústupky východního závěru. Na východní straně závěru bylo dno žlabu dvojestupňové, tzn. při vlastním obvodu stavby se ještě do dna zahluvoval užší žlábek. Na západním okraji tohoto užšího žlábků byla zjištěna kúlová jamka, vyložená kameny, další potom byla nalezena při rozebírání kontrolního bloku. Na jižní straně lodi se podařilo zachytit další stavební detail. Jižní polovina žlabu byla vyplněna nejen hlínou, ale i kameny. Zbytky tohoto kamenného utěsnění dřevěné konstrukce se našly u severní stěny závěru.

Severní stěna - obvodový žlab lodě podbíhal pod základovou podezdívku a proto bylo nutné pro zjištění nároží její úsek rozebrat. Při východním zachovaném okraji severního úseku podezdívky se našlo v části asi 2 m dlouhé vyložení povrchu výplně žlabu kameny, které leží níže než základová spára podezdívky.

Nepodařilo se objevit pokračování kamenných základů příčky mladší stavby, kterou v předešlé sezoně vyznačoval široký mělký žlab s drobnými kameny. Úsek podezdívky, vybíhající od jižní obvodové zdi kostela, končí při severním okraji výplně žlabu. Pod ní byla výplň jámy, snad hrobové nebo jiný vkop, vyplněný sypčím materiálem. Dále k severu se v lodi neobjevila předpokládaná základová rýha po podezdívce příčky a tak bylo ověřeno pozorování z podélné zjišťovací sondy z r. 1986. Mezi dnem žlabu a drobnými kameny a úrovní podloží byla 15 - 20 cm silná vrstva hnědavé hlíny. Základová spára náběhu příčky se nacházela níže než úroveň podloží. Zůstává tedy i po ukončení výzkumu nevyřešen problém vzhledu a konstrukce této příčky. Nelze vyloučit tyto varianty řešení: 1) základová spára podezdívky mohla být výše než jižní úsek, ležící na nepevném terénu; potom by ale byla podezdívka beze zbytku vybrána a ponechány jen vel-

mi drobné kameny, což nemá obdoby u jiných devastovaných úseků podezdívek. 2) pás drobných kamenů v mělkém žlabu, který byl širší než se podařilo vypreparovat v r. 1986, pevnější obrys zachycen na západě, jižní okraj nebyl již tak výrazně vyznačován kameny, v podstatě však šíře žlabu byla shodná se šířkou souvisle zachované podezdívky, by mohl být i poměrně širokým lůžkem pod dřevěnou stěnu. Výzkum také nepřinesl nové poznatky, které by dovolily uvažovat o dodatečném rozšíření mladšího kostela západním směrem, přičemž by se - v tomto pojetí - původní obvodová západní stěna stala příčkou v nové, výrazně protáhlé lodi, oddělující vlastní loď od jakéhosi nartexu s ohništěm.

Celková situace vede za současného stavu rozboru a posouzení nálezů k těmto závěrům: pod kostelní stavbou, zjištěnou v roce 1986, se podařilo odkrýt starší kostel. Zatím nelze změnit závěr, že i mladší stavba byla dřevěná s kamennou podezdívkou. Maltovina a kameny s maltou se vyskytovaly pouze ve zmíněných vkopech. Starší stavba měla stěny zapuštěné pod úroveň terénu ve žlabu a místy se použilo k vyplnění vykopané rýhy a ke zpevnění zásypu kamenů. Kúlové jamky u východní stěny měly patrně dále zvyšovat statiku nebo byly zapojeny do střešní konstrukce. Sloup přibližně na průsečíku úhlopříček lodě rovněž nejspíše podpíral střechu. Ve výplni žlabu bylo nalezeno několik střepů, současných s keramikou ze sídlištních objektů, tedy z doby kolem a po pol. 13. stol. Již během existence této starší stavby se v jejím okolí poměrně hustě pohřbívalo, nikoliv však v kostele. Hroby východně od závěru tvořily náznak řady, vyskytovaly se i pod základovou podezdívkou mladšího kostela, některé z nich byly zlikvidovány při hloubení rýhy pod podezdívkou. Přitom nalezené kosti byly patrně naskládány do jámy vně jihovýchodního ústupku presbytáře nového kostela. Je tedy zřejmé, že se hřbitov kolem staršího kostela rozšiřoval i za obvod půdorysu mladšího kostela. Tam, kde bylo pohřebiště zkoumáno v ploše, (viz dále) však nebylo možno případné hřbitovní horizonty rozlišit. Bude zapotřebí ještě analyzovat situaci v západní části lodi mladšího kostela, kde hroby respektují plochu staršího kostela, není však vyloučeno, že v některých případech může jít o dodatečně vložené hroby během existence mladšího kostela. Podezdívka v

těchto místech, zvláště v severozápadním nároží, leží na slabší kulturní vrstvě, která může pocházet i ze hřbitovní vrstvy. Rozestup hrobů západně od staršího kostela a v jeho prodloužené ose (uvnitř západní části mladšího kostela) naznačuje, že by tudy mohl vést vchod do starší stavby.

Protože se na skryté ploše hřbitova nerýsovaly hrobové jámy a nebylo možné vzhledem k finančním prostředkům a vymezené době sezóny skrývat prostor hřbitova v celé ploše, bylo nutné zvolit takový další postup, který by ověřil efektivnost výzkumu hřbitova. Bylo položeno 8 zjišťovacích, půl metru širokých sond S-J směru v arech 60, 61, 64 - 67, tedy v okolí závěru mladšího kostela. Později byly některé z těchto sond propojením rozšířeny ve tři plošné odkryvy severně, východně a jižně od závěru. Další dvě sondy téhož směru byly vytýčeny západně od kostela v arech 58 a 62. V zjišťovacích sondách se objevovaly obrysy a výplně hrobových jam jen někdy, vesměs potom byly špatně rozeznatelné. Proto byly postupně všechny sondy prohloubeny na úroveň několika zjištěných hrobů. Přesto je pravděpodobné, že mohly některé z hrobů uniknout naší pozornosti, protože v absolutní většině hrobů se zachovala jen značně neúplná torza koster, v části hrobů jen torza lebek. Ukázalo se tedy, že soustavný odkryv hřbitova, od něhož jsme si slibovali získání pramenů pro antropologické, demografické a chronologické otázky staromýtského sídliště, by byl neúnosně nákladný a pokud jde o výsledky i riskantní.

Hroby, související s mladším kostelem, nesahají východním směrem dále než 6 - 7 m od pravouhelného závěru. Dva z hrobů v těch místech sahají pod podezdívku kostela. Větší koncentrace hrobů, řadově uspořádaných, je jižně od závěru kostela poněkud menší severně od něj. Také v tomto úseku nesahá souvislejší hroby pokrytá plocha dále než 6 m. Řady hrobů nejsou souvislé, vyskytly se i mezery pro 2-3 hroby. Zvláštní skupinu 6-7 hrobů tvoří pohřby, většinou kryté kamenným závalem, zpravidla mělce uložené, vysunuté nejvýchodněji, za předpokládaný okraj hřbitova. K témuž horizontu pravděpodobně patřily ještě 2 - 3 další hroby, uložené v podorničí ještě východněji, které byly zničeny při skrývce buldozerem. Ve dvou případech jsou kostry spíše

pohozeny než rituálně uloženy. V jednom případě byl hrob pod kamenným příkrovem a s lebkou obloženou kameny, v dalším rovněž krytým kameny, jde o kostru s obrácenou orientací k západu, přičemž lebka byla oddělena a uložena na lokti pravé ruky. Vysvětlení těchto zvláštností bude úkolem dalšího studia, již dnes je však možné považovat uvedené hroby za mladší než vlastní hřbitov. Není přitom vyloučeno, že kostel v době jejich ukládání mohl ještě stát. K těmto hrobům časově patrně náleží i tři hroby vysunuté k jihu v zjišťovací sondě jižně od aru 64, svědčící již o velmi rozptýleném pohřbívání nebožtíků. Zvláště upravené hroby, také velmi často kryté kamennými příkrovy, se ovšem vyskytovaly i mezi hroby uloženými řadově, stejně jako hrob s obrácenou orientací a kostra ve skrčené poloze na levém boku. Vztah těchto hrobů k řadovému hřbitovu a případné superpoziční vztahy budou řešeny po měřičském zpracování. Není vyloučeno, že u některých hrobů bude možno předpokládat projevy vampyrismu. Zcela zvláštním případem potom byl dvojhrob (pod závalem kamenů) s lebkami v klíně koster.

Pro zjištění rozsahu hřbitova severním směrem byla vykopána sonda severně od aru 60, v níž se již od severního obvodu aru hroby neobjevily.

Jen orientačně jsme sledovali rozsah hřbitova západním směrem od mladšího kostela. Před západním průčelím, v jeho jižní části, byla příčnou zjišťovací sondou (V-Z) odhalena trojnásobná superpozice hrobů, jejichž poloha nebyla totožná. Také v dalších úsecích severo-j jižních zjišťovacích sond byly zjištěny výplně hrobových jam, tentokrát s určitou koncentrací severozápadně od kostela. Západním směrem tedy sahal hřbitov nejméně 10 m od kostelního průčelí.

Na závěr shrnujeme výsledky sezóny 1987:

1. Byly ověřeny s pozitivními výsledky další anomálie geofyzikálního měření na vybrané ploše.
2. Potvrdil se předpoklad o zástavbě na východním okraji nezastavěné ústřední plochy náměstí.

3. Výzkum přinesl další dvě stavební obměny zemnic.
4. Zjištění staršího kostela přispívá k představě o dynamismu nově lokovaného sídliště v jeho počátcích. Dosud ojedinělý typ (půdorysně i stavební technikou) dřevěného kostela bude zapotřebí konfrontovat s dosud známými evropskými dřevěnými kostelními stavbami, odkrytými při archeologických výzkumech nebo stojícími. V důsledcích potom objev obou kostelů nutně povede k revizi míry využitelnosti kostelů pro sídleně historické studium.

OBR.1



Jan Klápště

## Výzkum tzv. hradiště u Dolánek (okr. Semily) v roce 1987

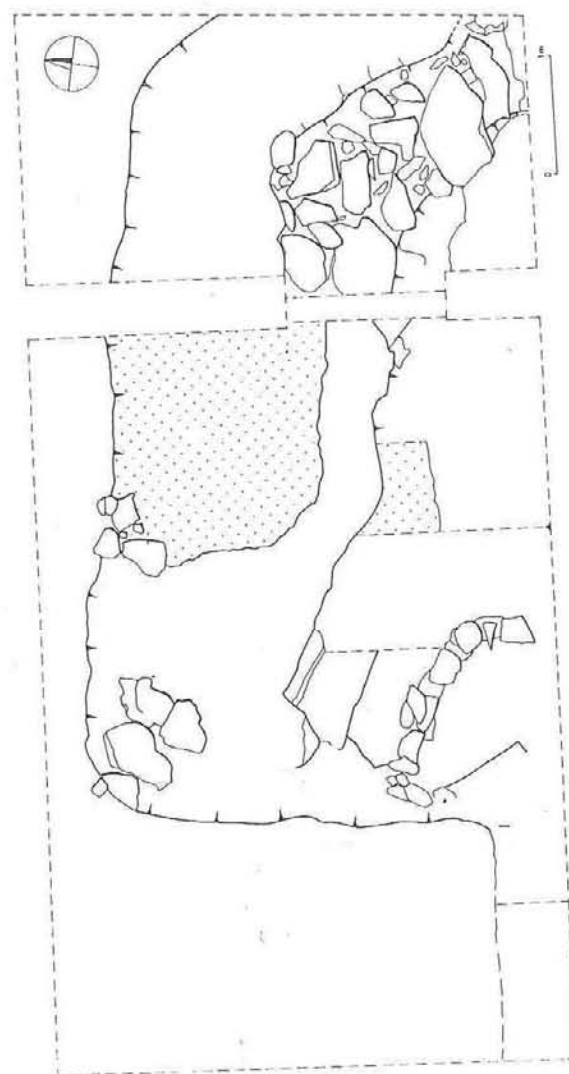
V květnu a červnu r. 1987 proběhla závěrečná etapa archeologického výzkumu vyvolané změnou využití pozemku na ostrožně ohraničené údolím Jizery a Vazoveckého potoka. Příkop, zjištěný až archeologickou prospekci v r. 1985, sledovala další sonda (6 x 2 m), která odkryla situaci při jeho vyústění na Ssvahu ostrožny. Řez tímž příkopem, provedený již v r. 1986 v ose ostrožny, byl prodloužen na celkovou délku 15 m. Prodloužený úsek ověřoval situaci za vnitřní hranou příkopu, kde vrty pedologickou tyčí nepřinesly dostatečně určité výsledky. Odkryv jednoznačně ukázal absenci archeologických situací. Hlavní část výzkumu v r. 1987 se však soustředila do V části lokality, do míst, kde dřívější zjištění ukazovala zahloubený objekt s výraznými požárovými vrstvami. Sonda o ploše 9 x 4,5 m zachytila část tohoto objektu, zahloubenou až 160 cm oproti povrchu okolního terénu. V interiéru byla zachycena část pece, ve výplni se unlatňovaly výrazné spáleništní vrstvy (keramika, železné předměty, přepálená mazanice, zuhelnatělé dřevo a obilí). Půdorys objektu mohl být odkryt jen částečně, na J ho porušila stavba silnice ve 30. letech.

Výzkum v r. 1987 potvrdil a významně doplnil předběžné závěry, vyslovené nad výsledky z r. 1986. Středověké osídlení na tzv. hradišti u Dolánek klademe do 2. poloviny 13. století. Lokalitu považujeme za feudální sídlo, které v regionálním vývoji řadíme mezi osídlení v poloze Turnov - Hruštice a hrad Hrubý Rohozec.

Literatura

Klápště, J. 1987: Výzkum tzv. hradiště u Dolánek (okr. Semily), Zpravodaj KMVČ v Hradci Králové XIV/1, 60-61.

OBR.1



Jiří Sigl

### Zjišťovací výzkum na hrádku v poloze „Hradiště“ u Horních Štěpanic

Na základě informací našeho spolupracovníka Z. Fišery, který při terénním průzkumu zjistil zbytky opevnění a našel nevelký soubor středověké keramiky, a na základě požadavku redakce časopisu Krkonoše provedlo archeologické oddělení KMVČ v Hradci Králové ve dnech 13. a 14. června 1987 zjišťovací výzkum. Redakce časopisu Krkonoše zajistila provedení archeologického výzkumu po technické a organizační stránce včetně zajištění brigádníků.

Lokalita se nachází na levém břehu Jizerky, na jižním okraji místní části Rychlov, cca 1,3 km SSZ od Horních Štěpanic ZM 03-41 (Semily, 292 mm od Z okraje mapy, 206 mm od J okraje mapy); leží v nadmořské výšce cca 580 m.

Hrádek je situován na podloží prvohorních dolomitů, které v tomto prostoru vytvářejí nevelkou čočku (okolo 0,5 km v Ø). Dolomity jsou tvrdší a odolnější vůči erozi a tak se významně podílely na vzniku terénního tvaru, který umožnil vznik fortifikace.

Ve 2. polovině třetihor v souvislosti s tektonickým zdvihem Krkonoš začala Jizerka prohlubovat své původní mělké údolí. Vzniklo hluboké erozní údolí se strmými svahy, v nichž vystupují četné skalní útvary. Skály vznikaly na tvrdších nebo slaběji drcených partiích fylitů a zejména na kompaktnějších dolomitech. Souvislost skalního defilé narušují skalní průrvy a zářezy spádnicového průběhu, přibližně kolmé na směr skalního defilé, které vytvářelo přirozený obranný prvek na Z straně polohy. Tyto průrvy a zářezy jsou predisponovány tektonicky a na jejich vzniku se podílela zvláště svahová eroze a mrazové zvětvování. Takto vzniklá průrva vytvářela přirozenou hranici na jižní a částečně i na východní straně (Pilous 1987).

Hrádek má zhruba kruhovitý půdorys s nepatrným pravidelným rozšířením na J straně. Povrch terénu v prostoru vlastního hrádku

se sklání směrem k Z. Sklon má v dolní části 21 stupňů v horní 29 stupňů. Údolní svah v těsném sousedství hrádku odlámán. Lom však lokalitu nepoškodil, těžba se zastavila těsně před areálem hrádku. Vlastní hrádek má ve směru S - J rozměr 28 m a ve směru V - Z asi 23 m. Na východní a na severní straně je vyhloubený příkop, který je na S straně široký asi 10 m, na V straně cca 12 m a jižněji přechází v přirozenou průrvu. Příkop je hluboký zhruba 2,5 m. Před ním je předsunutý val, jenž je vysoký asi 2 - 2,5 m. Na SV straně hrádku je val šíří 3 m přerušen a v této partii předpokládáme vstup do vlastního hrádku.

Zjišťovací výzkum, který se v první fázi soustředil na rekonstrukci terénu a popis lokality, se ve druhé fázi zaměřil na prozkoumání menší části areálu. Na plochu vlastního hrádku byly položeny 3 sondy.

Sonda I byla orientována ve směru SV - JZ a měla rozměry 1 x 12,2 m. Pod slabou vrstvou lesního humusu se nacházela světle hnědá písčité vrstva. Pouze na JZ konci sondy byla v délce 2 m zjištěna tmavě hnědá až černá výplň, ve které se více objevily zlomky keramiky. Sonda byla hluboká od 12 cm, nejčastěji 20 - 30 cm, až po maximální hloubku 43 cm, která byla dosažena ve vzdálenosti 2,1 m od SV okraje sondy. Ve spodní části sondy se nacházela kompaktní či zvětralá skála.

Sonda II byla orientována ve směru SSV - JJZ a měla rozměry 1 x 13 m. Pod vrstvou humusu, který byl silný 5 - 15 cm, se objevila černohnědá vrstva, která byla místy vystřídána světle hnědou případně hnědou vrstvou. Je velmi pravděpodobné, že zde byla zjištěna sídlištní vrstva, případně zahloubené sídlištní objekty či objekt. Zejména v úseku 5 - 6 m, měřeno od SSV konce sondy, byl získán rozsáhlý soubor keramiky. Hnědé vrstvy dosahovaly max. hloubky 55 cm, měřeno od povrchu, níže bylo zjištěno skalní podloží. Skalní podloží na některých místech vystupovalo přímo na povrch nebo bylo překryto pouze slabou vrstvou lesního humusu.

Sonda III byla orientována ve směru V - Z a její rozměry byly 1 x 3,4 m. Horní část sondy byla pokryta 10 - 30 cm silnou vrstvou lesního humusu. Na východním konci sondy se nacházela

vrstva žlutohnědě zbarvená, hlinitá a obsahující větší příměs kamenná. Na Z konci byla ve spodní části zjištěna tmavě žlutohnědá vrstva. V této sondě bylo nalezeno pouze několik zcela ojedinelých keramických zlomků.

Při zjišťovacím výzkumu bylo získáno 1356 keramických zlomků, dále kusy mazanice, uhlíky, zvířecí kosti a několik zlomků železných předmětů, z nichž za nejzajímavější považujeme přezku, zlomek podkovy a několik hřebů.

Z poměrně rozsáhlého souboru keramiky, který byl při zjišťovacím výzkumu získán, pochází 706 střepů ze stěn nádob, které nejsou na povrchu zdobeny, dále 54 zlomky z hrdel nádob, z nichž některé jsou na podhrdlí zdobeny vodorovnými rýhami. Podařilo se získat skupinu střepů obsahující 62 jedinců z den nádob. Na několika málo zlomcích těchto střepů jsou dochovány plastické hrnčířské značky a to většinou kolečka s loukotěmi. Na obvodu některých den byla zjištěna lišta. Celkem u 420 zlomků byla na povrchu zaregistrována rytá výzdoba. Z výzdoby zcela převažuje úzká či středně široká vodorovná rýha. Z ostatních druhů výzdob je nejvíce zastoupena jednoduchá vlnice, která byla zjištěna celkem na 14 střepích, a to v převážné míře v kombinaci s vodorovnými rýhami. Dále jsou mezi výzdobnými motivy v nepatrné míře zastoupeny mělké vodorovné žlábků. Za nejdůležitější považujeme získání souboru 114 střepů z okrajů nádob. Mezi okraji zcela převažují okraje široce rozevřené, na vnitřní straně prožlabené s nepatrným vytažením vzhůru. Dále jsou zde zastoupeny okraje jednoduché, které jsou oble ukončené či seříznuté. Ojedinelé byl pozorován i typ okraje kalichovitého. Většina okrajů má na vnitřní straně prožlabení nebo odsazení pro pokličku. Keramika je kvalitně vypálena. Povrch keramiky je zbarven odstíny šedé, šedohnědé a hnědavé barvy. V materiálu střepů je hrubší ostřivo, v menší skupině střepů byla zjištěna slída. Z tvarů nádob převládá v souboru hrnec a dále je zde zastoupena miska, případně poklička.

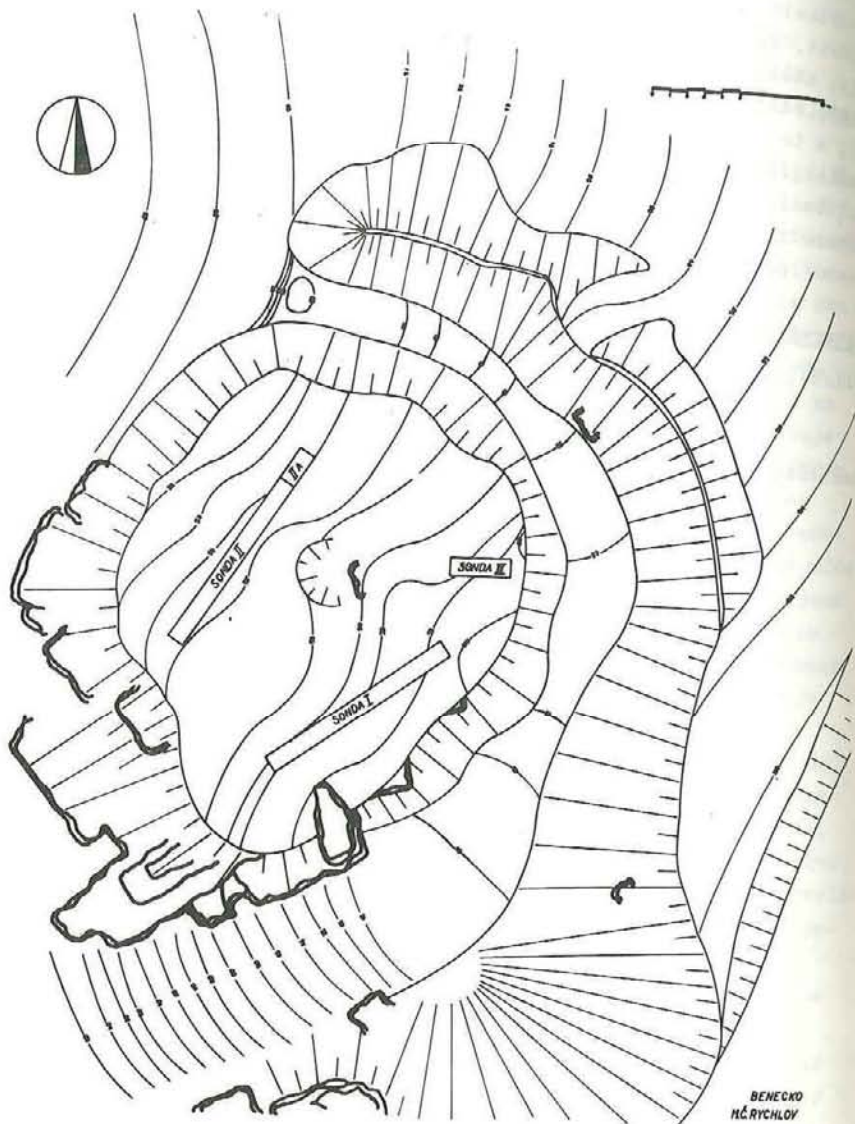
Středověký hrádek, který byl objektem našeho zjišťovacího výzkumu, vznikl na vysunutém místě. Musíme si položit otázku, čím bylo způsobeno toto umístění hrádku, o němž se nedochovaly žádné písemné prameny. Hrádek byl umístěn ve velmi strategicky

výhodné poloze, která kontrolovala údolí Jizerky a plnil svou funkci nejspíše na sklonku 13. století, jak nám naznačuje předložený rozbor keramického materiálu. Jeho existence zcela jistě souvisela s kolonizací této oblasti. Nemůžeme v této fázi prohlásit, že námi sledovaný hrádek byl předchůdcem hradu u Štěpanic, který je v písemných pramenech doložen k r. 1304 (Sedláček 1887, 240), a jenž vznikl někdy v průběhu 2. poloviny 13. století, a to spíše na jejím sklonku. Není rovněž vyloučeno, že hrádek zajišťoval hranice vznikajícího feudálního dominia a po konsolidaci poměrů ztratil svůj význam a byl opuštěn. Ke konečné odpovědi na tyto otázky by mohl přispět pouze systematicky koncipovaný průzkum regionu.

#### Literatura

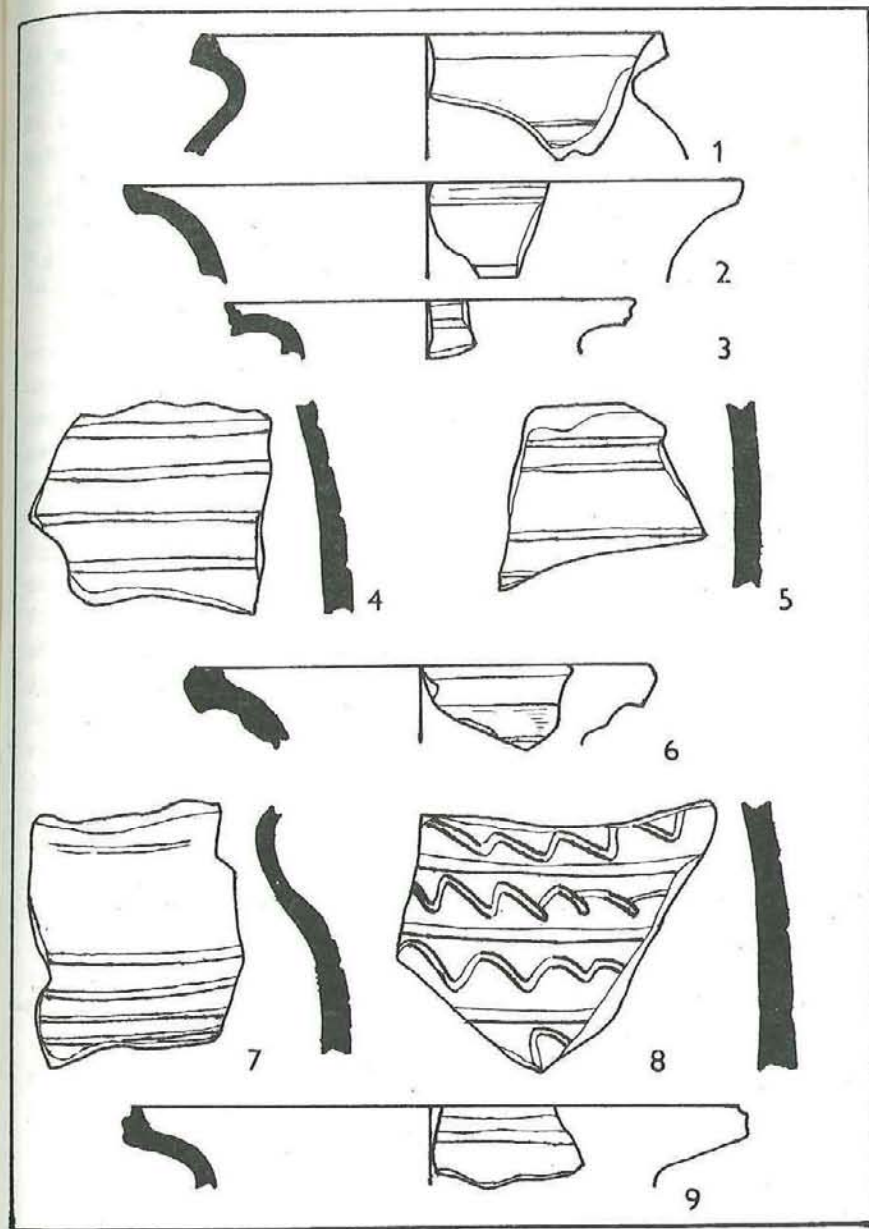
- Pilous, Vl. 1987: Zpráva o geologických poměrech na lokalitě "Hradiště" u Horních Štěpanic, strojopis uloženy v AO KMVČ v Hradci Králové
- Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze království Českého, díl V., Praha.





1:1000 1:1000 1:1000

BENECKO  
H. RYCHLOV  
LOK. HRADŠTĚ



Luděk Jirásek, Jiří Sigl, Vladimír Wolf

**Archeologický výzkum tvrze v Javorníku (okr. Trutnov) v roce 1987**

Asi uprostřed vzdálenosti z Hertvíkovic do Rudníku, cca 10 km severozápadně od Trutnova, leží obec Javorník, dnes m. č. obce Rudník.

Těsně vedle křižovatky státní silnice Trutnov - Vrchlabí a silnice do Javorníka stojí v louce po pravé straně, před dnešní místní restaurací, objekt středověké tvrze, prozrazující se kuželovitým pahorkem a širokým příkopem.

Protože před časem vzniklo nebezpečí zničení lokality, provedl kroužek Československé společnosti archeologické z Trutnova za odborného vedení PhDr. Jiřího Sigla z archeologického oddělení Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové malý zjišťovací výzkum.

Ve 14. a 15. století nedošlo v podhůří Krkonoš k vytvoření velkých feudálních panství. Vedle městských a královského majetku byla držba půdy v rukou menších feudálů - manů. Trutnovsko totiž bylo od r. 1277 do 30. let 16. století tzv. manským krajem, územím s určitou soudní autonomií. (Pelant 1960; AC XV, 344 - 346; Maršálková 1964). Manové, většinou drubní feudálové, sídlili převážně na tvrzích. Jedním z manských statků byl i Javorník.

Vznik tvrze můžeme nepochybně dávat do souvislosti se středověkým rýžováním zlata, jak to dokládají rozsáhlé sejpy (tedy haldy propraného materiálu z koryta potoka) v sousedství tvrze o ploše asi 2 hektarů. Nálezy zlata v okolí Javorníku byly doloženy geologickým průzkumem v r. 1982. Na rýžování zlata v 1. polovině 14. století navazuje později - v 16. století - hlubinná těžba kovů, jejíž výrazné pozůstatky nalézáme severovýchodně od Javorníka ve svahu Janovy hory. Konec konců na středověkou těžbu v obci upozorňuje i obecní znamení a pečeť s hornickými kladívky. (Jirásek-Pätzak 1915, 993; Hošek - Jirásek, 1984, 105-106).

Obec Javorník se poprvé připomíná v r. 1354, kdy se hovoří o zdejším filiálním kostele. (LC I, 22; Profous 1949, 110; Müller 1938, 39; Šimák 1932, 15; týž 1938, 883, 886). Zdá se, že samotný fakt jeho existence souvisí s hornickou kolonizací tohoto podhorského území a s jistou dočasností této aktivity.

Vlastnické poměry byly, jak bylo ostatně běžné, dosti komplikované. Tak držitelům javornické tvrze patřilo několik poddaných v blízké vsi Chotěvicích a zřejmě i větší část vsi, jak uvidíme dále, patřila v 16. století k Hostinnému.

Prvním známým držitelem javornické tvrze se připomíná v roce 1416 Přeč z Javorníka (DD III, 73), pak až v tzv. trutnovských deskách manských k r. 1477 Janek z Javorníka coby přísedící manského soudu (AČ XV, 350). Vladykové z Javorníka byli patrně příbuzní s rodem z Třemešné, který se také psal z Železna, erbu černého lva ve skoku na bílém štítě (Sedláček, 1925, 277). Koncem 15. a na počátku 16. století se připomínají mezi držiteli Javorníka po Janovi jeho synové Mikuláš, Jiřík (připomínaný r. 1496 jako Jiřík Přeč z Javorníka), Kryštof a Zikmund. Ti však mezi sebou vedli nejednu při a nežili svorně. V r. 1496 přešla tvrz Javorník do rukou jednoho z nich - Mikuláše, který jím za to daroval své poddané v Chotěvicích (AČ XV, 387-8, 390; Sedláček 1887, 222). Ale v r. 1500 je již Mikuláš mrtev a v r. 1506 drží Javorník bratr Zikmund po Jiříkovi z Javorníka a jeho strýci Václavovi. Jiří z Javorníka byl trutnovským hradním hejtmanem, a protože byl nepochybně dobře informován o falšování mince na trutnovském hradě, jež organizovali držitelé trutnovského panství Heřman a Karel Šumburkové, byl najatými vrahy za nočního času, když se vracel z krčmy do hradu, u lázně zákeřně zavražděn a na místě rozsekán tak, že kusy těla odnášeli v neckách. Tak o tom referuje trutnovský kronikář Simon Hüttel (Hüttel, 37-38; Veselý 1957, 8). Ale držitelé Javorníka byli vskutku neklidné krve a v květnu 1524, asi ve zlé předtuše, bezdětný Zikmund z Javorníka zapsal svůj statek rukojmím za věno své manželky Anny z Hustiřan. Brzy poté i on byl v Trutnově zabít (AČ XV, 499), Javorník pak patřil Václavovi z Javorníka, který v r. 1528 prodal tvrz a vše, co k ní příslušeno, Martinovi Radikovskému z Hrádku (AČ XV, 480). Ten v r. 1533 vše opět

prodal Adamovi Zilvárovi z Pilníkova za 315 kop gr. českých (AČ XV, 493). Pro nového držitele neměla již javornická tvrz význam a i když se připomíná v zilvárovském majetku i později, ztratila svůj význam feudálního sídla a přeměnila se ve dvůr. Konec tvrze lze tedy datovat do poloviny 16. století, což plně koresponduje i s archeologickými nálezy.

Zdá se, že horní část Javorníka (kde je i filiální kostel ke kostelu v Rudníku - dříve Heřmanových Sejfech) náležela v 15. a 16. století k Hostinnému. Při rozdělení hostinského panství na dvě části mezi Václava a Jana ze Šanova patřila k prvnímu dílu mj. polovice vajec platných v Javorníku, k druhému dílu Javorník s podacím. Král Ludvík v r. 1522 Zdeňkovi z Valdštejna propustil z manství mj. Javorník (Sedláček 1887, 213-214).

Těleso vlastní tvrze má v podstatě oválný půdorys; osa východ - západ měří včetně příkopu 69 metrů, osa severojižní cca 50 m. Příkop se dodnes dochoval v západním, severním a částečně východním sektoru a byl u dna cca 14 - 16 m široký. Plato tvrze se nad ním zvedalo do výše 2 m. Příkop byl nepochybně napájen z blízkého Javornického potoka, který protéká severozápadně od našeho objektu. Při hloubení obvodového příkopu bylo s největší pravděpodobností využito stružky na propírání rud při západním okraji lokality, jak to ostatně dokládá i částečně upravený sejp severozápadně od příkopu. Zbývající část obvodového příkopu byla dodatečně vyhloubena a stružka přehrazena. Tím dostala lokalita charakter vodní tvrze (podobným příkladem jsou Zátluky u Dvora Králové) (Wolf 1971; týž 1972).

Vlastní pahorek tvrze je dnes rozdělen na dvě části. Ve východní polovině převyšuje velký destrukční kužel kdysi patrně obytné věže ostatní terén o téměř tři metry. Uvnitř se dochovalo gotické sklepení o rozměrech cca 4 x 6 m, s okénkem k severu a vstupní chodbou s portálkem od jihu. Tato prostora se dochovala nepochybně proto, že sloužila dnes již zbouranému sousednímu hostinci (č. 20) jako sklep. Západní část pahorku tvrze je téměř plochá, sloužila jistě jako nádvoří. Byla tedy nejvhodnějším prostorem k položení malé zjišťovací sondy. V jihozápadním

sektoru objektu je hrázka, uzavírající prostor příkopu. Příkop tvrz chránil jistě i z jižní strany, ale terén zde byl vyrovnán stavbou dnes již zbořeného hostince.

Zjišťovací sondu jsme vedli ze středu západní poloviny pahorku k severu tak, aby prořála mělké valové těleso až do příkopu. Její délka byla 13,5 m, šířka 100 - 180 cm. Při vnitřní hraně pahorku byl zjištěn mělký val, široký asi 3 m, navršený z místního materiálu. Na jeho vnitřní straně jsme zjistili zahloubení blíže neurčeného objektu do hloubky asi 60 cm a v délce 3 m.

Především na vnější straně valu jsme v hloubce 20-60 cm našli značné množství keramiky, železných předmětů, kostí, skloviny, mazanice a uhlíků. U dna příkopu byla zachycena rozsáhlejší kamenná destrukce, patrně z valového tělesa či z nějaké stavby za ním.

Při archeologickém výzkumu v r. 1987 byl získán rozsáhlý náleзовý soubor 4 400 předmětů, z nichž 4 240 náleželo fragmentům keramiky. Zbývajících 160 předmětů tvořily např. kusy mazanice, "sklovina", jež je patrně vedlejší a zajímavým dokladem zpracování nerostných surovin v okolí Javorníka, železné předměty či jejich zlomky (hřebíky, nože), dále bronzový prstýnek apod.

Z hlediska významnosti získaného materiálu je nejvýznamnější keramika. Při jejím odborném zpracování je důležité sledovat její znaky, jako jsou např. typy okrajů, výzdobné motivy, technologie zpracování apod. Všechny tyto a další nejmenované znaky mohou přispět k přesnějšímu chronologickému zařazení keramiky a tím k určení stáří zkoumané tvrze.

Za nejdůležitější pozorování považujeme sledování četnosti různých typů okrajů nádob v souboru. Podíváme-li se na zastoupení jednotlivých typů okrajů v souboru 291 okrajových střepů, je patrné, že značná část z nich náleží vytaženému okraji s vnitřním prožlabením, a to k jeho různým podvariantám. Některé mají vytažení pouze naznačeno, další podvarianty mají však vytažení výrazné. Tento typ se v souboru vyskytuje u 29 % okrajových fragmentů. Nejčetnějším typem je okraj ovalený, který má 44,5 % okrajových střepů. Okraje s jednoduchým ukončením, z nichž některé

mají na vnější straně nepatrné zesílení, se vyskytují u 10 % okrajů. Rovněž další typ okraje - přehnutý - je zastoupen 10 % a okraje typu zavlnutého pouze 2,5 %. Zbývající okraje nemohou být vzhledem k jejich poškození bezpečně přisouzeny určitému typu. Jedná se cca o 4 % souboru.

Výzdoba byla zjištěna na 559 zlomcích keramiky. Nejčastějším výzdobným motivem jsou vodorovné rýhy, většinou jednoduché, případně dvojitě, zřídka uspořádané do svazků. Tento výzdobný motiv se vyskytl na 324 střepech, tedy téměř na 58 % z počtu zdobených střepech. Druhým nejrozšířenějším motivem jsou vodorovné žlábků, které jsou také převážně jednoduché. Žlábkování bylo zjištěno na 209 střepech, což představuje 37,4 % souboru. Na zbývajících střepech (4,6 % zdobených střepech) jsou další výzdobné motivy, z nichž nejčastější je červené malování (17 střepech) a zcela ojediněle provedená výzdoba radélkem, která bývá občas kombinována s dalším ojedinělým výzdobným motivem - jednoduchou vlnicí.

V celém keramickém souboru nalézáme 72 celých nebo částečně zachovaných uch, která jsou téměř ve všech případech pásková, jednou či dvojnásobně prožlabená. Ucha pocházejí z velké části ze džbánů nebo hrncovitých nádob, ojediněle z mís, na jejichž vnitřní straně se dochovala hnědavá poleva. Zcela ojediněle jsou ucha plasticky zdobená.

Soubor obsahoval 328 fragmentů dna, která byla převážně rovná nebo dovnitř mírně prohnutá. Výrazněji prohnutá dna byla zjištěna v 15 případech. U několika střepech bylo pozorováno vyhrnutí keramické hmoty v místě dotyku dna a stěny. Pouze u malého počtu dna máme naznačeno odsazení a u ještě menší části je zjištěno odsazení nožkovité. Na dnech se nacházejí stopy po odříznutí nádoby od hrnčířského kruhu. Toto bylo zjištěno na poměrně malé skupině střepech. Na vnitřní straně stěn jsou patrné doklady po formování a lepení spodních částí nádob. Podobně jako u ostatních částí keramického souboru se u malé části - na 11 střepech - objevily stopy polevy, hnědé či zelenavě zbarvené.

Nejpočetnější skupinou javornického souboru je keramika, jejíž povrch nezdobí žádná výzdoba. Do této skupiny patří 2 412 střepech. Povrch těchto keramických fragmentů je zbarvený světle

hnědě až žlutavě a je kvalitně oxidačně vypálen. Materiál střepech obsahuje jemné ostřivo. Menší část střepech je zbarvena šedě či červenavě. Rovněž na těchto zlomcích jsou dobře patrné technologické stopy.

Poleva byla ve všech skupinách keramického souboru zastoupena poměrně ojediněle. Jednalo se převážně o polevu žlutou nebo hnědou, méně často zelenou. Byla registrována na 126 střepech, tzn. na cca 3 % keramického souboru. Zcela ojediněle byla zjištěna vícebarevná poleva. Poleva se většinou vyskytovala na pánvích se třemi nožkami a na mísách.

Popisované keramické zlomky pocházejí převážně z hrnců či hrncovitých nádob. Podstatně méně jsou zastoupeny další tvary nádob. Druhým nejpočetnějším je džbán. Následuje mísa, poklička a pánev na třech nožkách. Je zajímavé, že zcela scházejí zlomky keramiky ze zásobnicovitých nádob.

Významnou skupinu tvoří keramické zlomky z kachlů. Při výzkumu bylo získáno celkem 457 střepech této skupiny. Menší část tohoto souboru pochází z kachlů nádobkovitých, které vzhledem k jejich fragmentárnosti nemůžeme blíže charakterizovat. Jedná se asi o 144 keramické zlomky. Zbývajících 313 střepech přiřazujeme ke komorovým kachlům. Z tohoto počtu pochází z přední vyhřívací stěny 96 zlomků a na 41 z nich byla zjištěna plastická výzdoba. Pokud se týká jejich ikonografie: 12 zlomků nese architektonický motiv, na dalších 4 je sv. Jiří bojující s drakem, na 5 kusech motiv Meluzíny, na 7 zlomcích pozorovány rostlinné motivy a na zbývajících 13 heraldické motivy, blíže neurčená figurální výzdoba, atd. Zlomek kachlu s motivem jelínka ve skoku, se zelenou retolestí ve svíráku a minuskulními písmeny D S byl ve stejném provedení a ze stejného materiálu nalezen při výzkumu hrádku na Bradle v letech 1966-68, jiný je uložen ve sbírkách Městského muzea v Novém Bydžově (Hejna 1974, 391-393). Jednalo se především o kachle, které měly přední vyhřívací stěnu orámovanou jednoduchou lištou. Podstatně větší část střepech z komorových kachlů náleží k jejich technologickým částem. Jde zejména o okraje kruhovitých vyhřívacích otvorů, dále stěny pláště komor, někde se zachovanými otvory sloužícími k přichycení k sousedním kachlům. Část kachlů je evidentně vyrobena z permské spraše v blízkém okolí.

Totéž lze říci i o části keramického souboru.

Chceme-li charakterizovat keramický soubor získaný zjišťovacími výzkumem na javornické tvrzi, můžeme konstatovat, že se jedná o poměrně rozsáhlý soubor keramiky, jakých je na Trutnovsku poměrně málo. Většina rozsáhlých souborů pochází z hradních lokalit (např. z Bradla, Vízburku), případně městského prostředí (Trutnov). Každopádně je javornický soubor nejrozsáhlejším keramickým souborem získaným z prostředí tvrze na Trutnovsku. Jeho nevýhodou je skutečnost, že pochází z lokality, která plnila svou funkci delší dobu. Na základě našich současných znalostí regionu a provedeného předběžného rozboru keramického materiálu můžeme její počátek datovat do 1. poloviny 14. století. Za nejstarší výzdobný motiv považujeme radélko v kombinaci s vlnicí a vytažené okraje s prožlabením na vnitřní straně, a to jeho podvariantu s nízkým vytažením. K tomuto nejstaršímu horizontu existence tvrze dále náleží některé jednoduše ukončené okraje s nepatrným rozšířením na vnější straně. Největší část souboru však náleží až 2. polovině 14. a zejména 15. a 16. století. V tomto období pravděpodobně bylo těžiště funkce tvrze. Na základě archeologických nálezů, pokud naše závěry nejsou zkresleny tím, že nálezy byly získány z jednoho místa tvrze, můžeme vyslovit názor, že v průběhu 16. století ztrácí tvrz význam a aktivita v jejím areálu postupně zaniká.

Proveden byl i rozbor nalezených dřevěných uhlíků (RNDr. Zdeněk Dohnal). Bylo zjištěno, že se zde vyskytoval javor, vrba, jilm, jedle a smrk, užity byly jako stavební dřevo, ale snad i jinak, jak o tom svědčí v nedávné minulosti v nedalekých Hertvíkovicích nalezený jedlový plavicí žlab, užívaný při třídění rud v 16. století. Sklovitá struska je snad dokladem rafinace ušlechtilých kovů.

Javornickou tvrz si tedy na základě dosavadních poznatků můžeme představit jako nepřítli silně opevněnou, avšak chráněnou mohutným vodním příkopem a valem s kamennou zídou. Základním obranným i obytným prvkem byla patrně obytná věž v prostoru dnešního kuželovitého pahorku se sklepem.

Tvrz v Javorníku je jednou z mála vcelku dobře dochovaných středověkých lokalit tohoto typu v trutnovském okrese (z dalších jmenujme alespoň Zátluky u Dvora Králové, Velké Svatoňovice, Hajnice-Kyje), dokládajících funkci malého feudálního sídla ve 14. - 16. století. Bylo by proto nanejvýš vhodné, aby lokalita nebyla poškozována a aby ani příkop kolem ní nebyl zasypáván a používán jako smetiště, jak tomu bylo v nedávné minulosti. Lokality rovněž škodí i svedení odpadních vod ze sousedního hostince do příkopu.

Při této příležitosti je třeba rovněž připomenout, že objekt javornické tvrze je zapsán ve státním seznamu nemovitých památek pod č. 4942, jde tedy o objekt státem chráněný.

Rozhodně by bylo vítané, aby tvrziště bylo vhodně upraveno, zamezeno vstupu do gotického sklepa a opatřeno informační tabulí. Nepochybně by bylo žádoucí ve výzkumu pokračovat, především v prostoru věžovitého stavení.

#### Literatura

- AČ XV :Archiv český, díl XV, ed. J. Kalousek, V. J. Nováček, Trutnovské desky manské z let 1455-1539. Praha 1896
- DD III :Desky dvorské království českého, III, Druhá kniha provolací z let 1411-1448, vyd. G. Friedrich, Praha 1941
- Hejna, A. 1974 :Bradlo u Hostinného nad Labem. Příspěvek k výzkumu opevněných sídel v severovýchodních Čechách. Památky archeologické, LXV, Praha.
- Hošek, M. - Jirásek, L. 1984: Problematika výskytů a těžby zlata v jihovýchodní části Krkonoš, XXIII. sympozium Hornická Příbram ve vědě a technice, sborník sekce G, Příbram.
- Hüttel, S :Chronik der Stadt Trautenu, ed. L. Schlesinger, Praha 1881.
- Jirasek, F. J. - Patzak, J. 1915: Volks und Heimatkunde des politischen Bezirkes Hohenelbe, III, Vrchlaví
- LC :Libri conformationum, I, Praha 1867 ed. F. A. Tingl.

- Maršálková, M. 1964: Rozsah trutnovského manství, Krkonoše-Podkrkonoší 1963, 69-70, Havlíčkův Brod.
- Müller, E. 1938 : Die Ortsnamen des Bezirkes Hohenelbe, Sudetendeutsches Ortsnamen-Buch, Heft 5, Liberec.
- Pelant, J. 1960 : Příspěvek k dějinám lenního zřízení na Trutnovsku v 15. a 16. století (Trutnovské desky manské 1455-1539), Trutnovsko č. 9, Trutnov
- Profous, A. 1949 : Místní jména v Čechách., II, Praha
- Sedláček, A. 1887 : Hradý, zámky a tvrze., V., Praha.
- 1925 : Českomoravská heraldika, II, Praha
- Šimák, J. V. 1932 : Historický vývoj Čech severovýchodních. Zvl. otisk z časopisu Od kladského pomezí, Česká Skalice.
- 1938 : České dějiny I/5, Praha.
- Veselý, J. 1957 : Falešné mincování ve sklepích trutnovského hradu, Zprávy OVM a vlast. kroužku DO v Trutnově, č. 2, Trutnov.
- Wolf, Vl. 1971 : Zaniklá ves a tvrz Zátlučky na Královédvorské lokalizována. ZMK ČSAV, XII, č. 1-2. 148-151. Praha.
- 1972 : Lokalizace zaniklé vsi a tvrze Zátlučky na Královédvorské, AR XXIV, č. 4, 439-440, Praha.

Při výzkumu tvrze v Javorníku v r. 1987 byly nalezeny uhlíky těchto dřevin:

Acer sp. - javor	1 ks
Salix sp. - vrba	3 ks
Ulmus sp. - jilm	2 ks
Abies alba - jedle	5 ks
Picea excelsa - smrk	2 ks

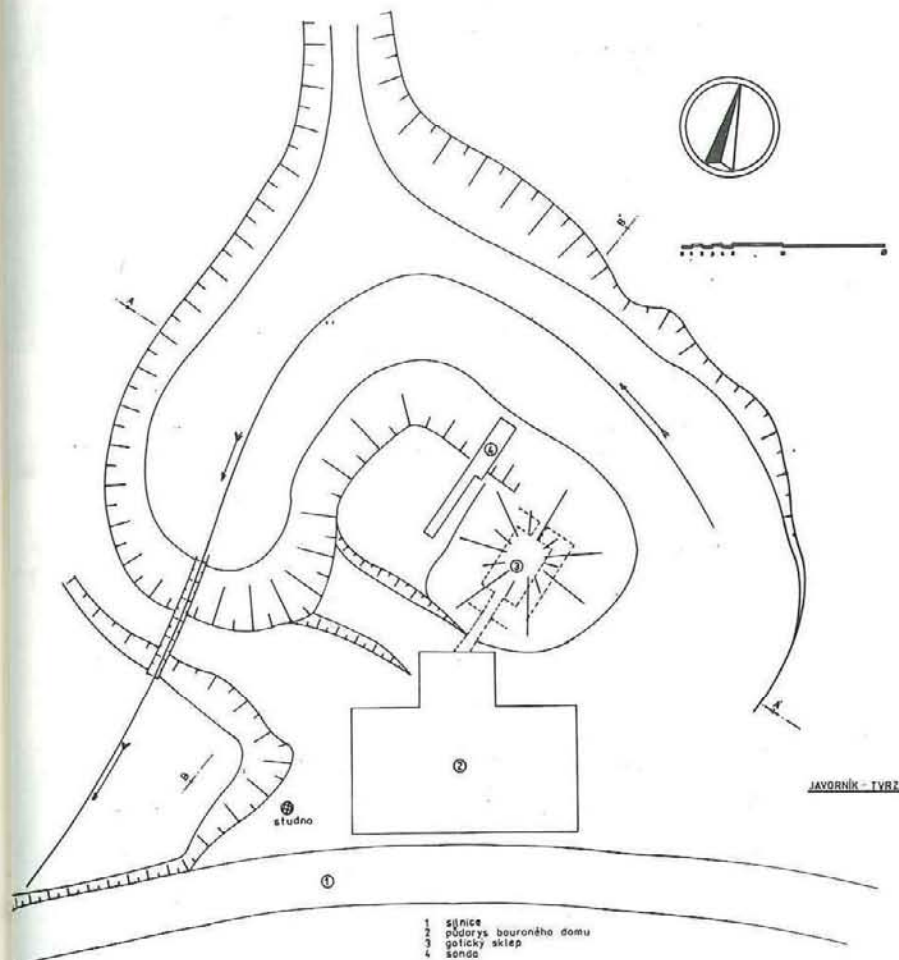
Listnaté druhy pocházejí z údolního porostu neďalekého Lučního potoka. Druhové určení uhlíků není možné, ale podle recentních porostů jde o jilm drsný (*Ulmus scabra* Mill.) a javor klen (*Acer pseudoplatanus* L.), které jsou v této oblasti i dnes příslušníky údolních společenstev, stejně jako vrba, u níž je druhové zařazení obtížné, protože v těchto podmínkách přichází v úvahu asi 6 druhů, které zde rostou (vrba bílá - *Salix alba* L., v. popelavá - *S. cinerea* L., v. jíva - *S. caprea* L., v. ušatá - *S. aurita* L., v. košíkářská - *S. viminalis* L. a v. červenice - *S. purpurea* L.).

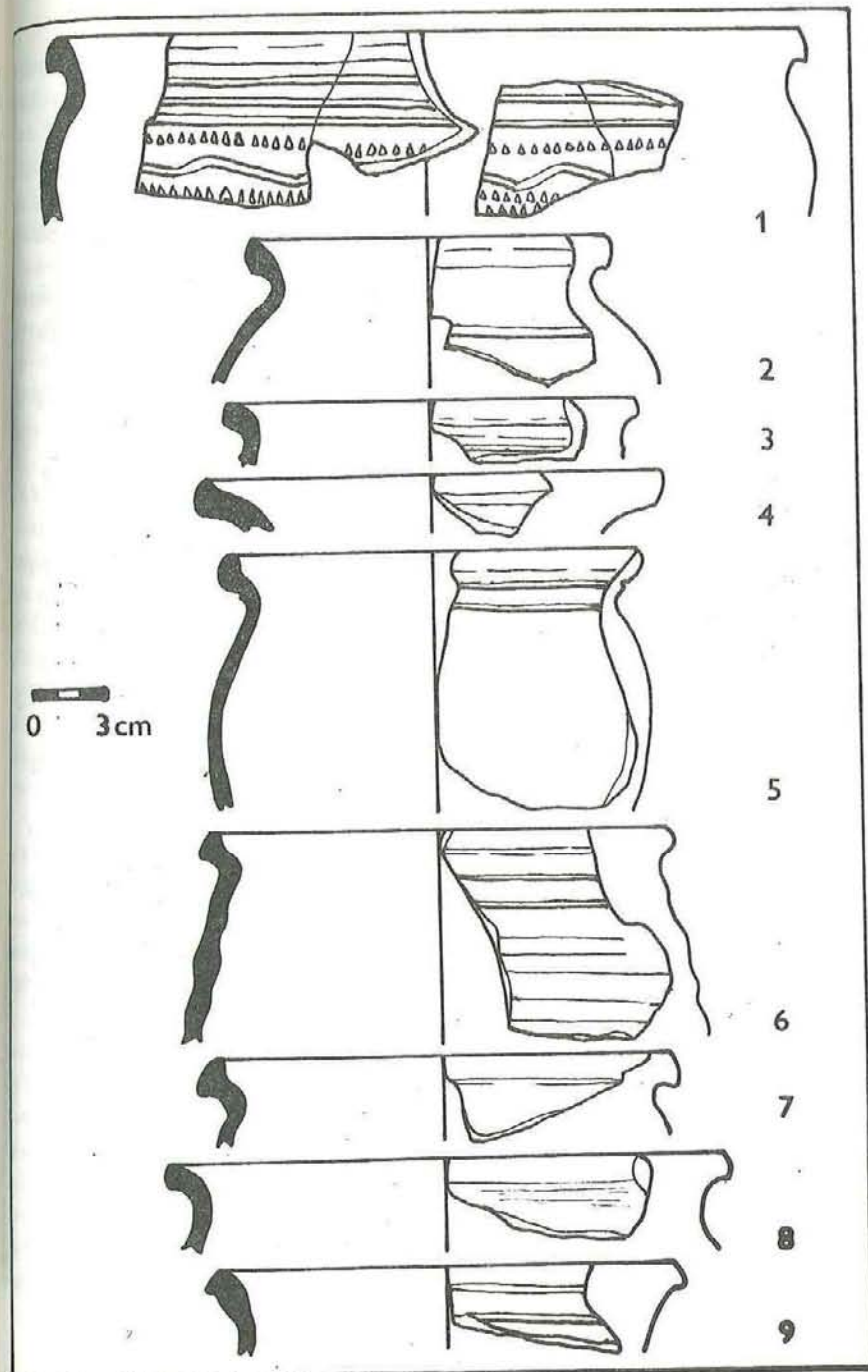
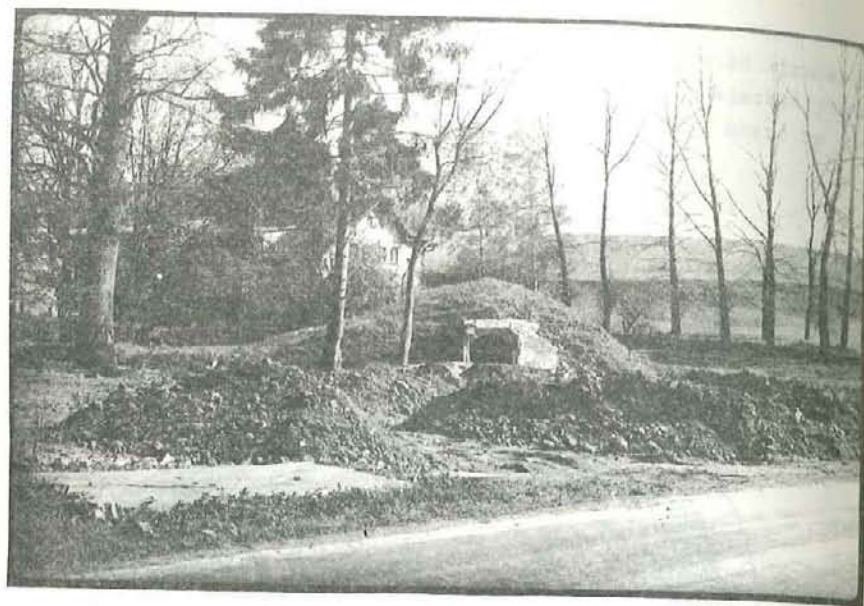
Smrk (*Picea excelsa* Link.) jako příslušník horských a podhorských lesů, stejně jako jedle (*Abies alba* Mill.) zde mají své přirozené stanoviště. U smrku je dnes jeho původní rozšíření setřeno zavedením monokultur v minulém století. Jedle zase naopak doznala v posledních desetiletích značný ústup vlivem zhoršení ovzduší. Přesto zde je dodnes relativně dosti zastoupena a místy i semení a dochází k nepatrnému spontánnímu zmlazování.

Pokud jde o použití ve středověku, lze mít za to, že nalezené pozůstatky dřevin sloužily především jako stavební dřevo, i když bylo možné (kromě paliva) i jiné využití. Tak zde byl v k. ú. Hertvíkovice v r. 1985 nalezen jedlový plavící žlab, po-

užívaný při třídění rudy v 16. století.

V této souvislosti lze také spatřovat nález sklovité strusky na javornické tvrzi, které se používala při rafinaci ušlechtilých kovů - zlata, stříbra a mědi (viz Agricola Liber VII), které se v minulosti v této oblasti dobývaly a hutnily.







Zdeněk Fišera

### Povrchový průzkum hradu Brady

Pouhé 4 km SZ od středu Jičína dominuje lesnatému hřebenu výrazný kupovitý vrchol Brady. Od poloviny 13. století zde stával jeden z nejstarších hradů tohoto kraje. Lokalita je v terénu patrná jen ve skromných pozůstatcích. Povrchový průzkum, který byl proveden v roce 1987 a některá pozorování o tomto sídle považujeme za důležité zveřejnit.

Hrad se poprvé připomíná v roce 1258 jako sídlo Načerata, který byl synem Pakoslava Velikého. Načerata (1241 - 1263) se v pozdějších letech jako první po hradu psal. Byl členem rodu erbu černého lva. Tomuto rodu původně náleželo rozsáhlé území táhnoucí se k východu až za Novou Paku a členové rodu založili v tomto kraji několik významných opevněných sídel, jako byl např. Levín, Kumburk, Žďárský hrádek. Prvotní podobu Brady neznáme a na tuto otázku by mohl odpovědět pouze archeologický výzkum.

Osudy Brady pro zbytek 13. století nejsou známy. Začátkem 14. století se hrad dostává do královských rukou. K nejvýznamnějším majitelům 14. a 1. pol. 15. století patřil rod Vartemberků. Na sklonku 15. století kupuje Bradu Mikuláš Trčka z Lípy, tehdy se však již mluví o Bradě jako o pustém hradu. Bradské zboží splynulo trvale s velišským panstvím. Brada sloužila jistě jako levný zdroj stavebního materiálu. Existence hradu a jeho jméno natolik upadlo v zapomenutí, že znalec českých památek Bohuslav Balbín (1621 - 1688), který je znám svými pobyty v Jičíně a na Veliši a musel vyvýšeninu nejménou vidět, uvádí krátkou zprávu: "Brada je dnes neznámá, není-li to Bradlec". Na hrad výrazněji upozornil ve svém díle až A. Sedláček.

Skutečnou podobu hradu, případně jeho jednotlivé stavební etapy vývoje, se dnes již nepodaří zjistit. Hradní vrch utrpěl těžbou kamene natolik, že s ním zmizela podstatná část lokality. O někdejší podobě celého hradu nám nejlépe podává svědectví dvojí vyobrazení Brady od Karla Liebschera v 5. dílu Sedláčko-

ých hradů. Vrchol nebyl ještě zničen těžbou kamene a nikde nedáme ani dnešní pískovcové útvary (1) na svazích kopce. Vyobrazení budou proto vycházet ze starší předlohy a jsou proto mnohem starší než Sedláčkův text, který připomíná do současnosti dochovalou hlubokou rozsedlinu (2). Rozsedlina vznikla podobně jako další viditelné lomy lámáním kamene (3).

Hrad i přes silné narušení dosahuje svou rozlohou 7 000 m<sup>2</sup>. Pozůstatky se rozkládají v délce 110 m a v šíři 60 m. Plocha hradu byla patrně ještě větší, situace na severní straně (VI) je nyní nejasná. Zbytky lomového zdiva jsou patrné jen v nejvyšších částech (I, II) opevněného areálu. I přes tyto nejasnosti můžeme Bradu zařadit mezi nejrozsáhlejší panská sídla.

Rozlohu lokality určují zejména viditelné pozůstatky fortifikace, částečně též výsledky povrchového sběru keramiky. Na severním úpatí vrchu je patrný skalnatý násep (4), považovaný za val. Jeho pokračováním by mohl být val, který se zachoval až na jihovýchodě (5), kde posud tvoří venkovní stranu nevýrazného příkopu (V). Orientace tohoto vnějšího opevnění naznačuje vstup do hradu od východní strany. Dnešní osada je patrně původní podhradí. Využití této polohy na pokračujícím hřebeni k východu dokazuje existence raně gotického kostela sv. Bartoloměje. Jednoduchá stavba vznikla před rokem 1371 a od hradu ji dělilo přibližně 40 m.

Těžba kamene na severní a západní straně kopce zanechala stupňovitý lom (3), kde zůstal zachován neveliký útes původní výšiny (III). Tento jihozápadní hřebínek poskytl na svém temenu nález několika střepů středověké keramiky. Tato výšková úroveň předpokládá zjištění části hradu, snad parkánu či menšího předhradí.

Jihovýchodní část hradu jako jediná nebyla těžbou kamene poškozena. Podélný, vzhůru se zvedající parkán (IV) mohl od jihovýchodu na jih a jihozápad představovat přístupovou komunikaci do horních částí hradu. Vnitřní od severu a západu poškozená část hradu se skládá z dvojité plošiny. Nižší, severovýchodní (II) a horní, jihozápadní (I) části tvořily horní hrad. Jádro hradu (I) plně navazuje na střední část hradu (II). Nižší poloha, s pozůstatky zdiva a náznaky podélné obvodové budovy (6) tvoří obvodovou zástavbu v návaznosti na zbytek zdiva

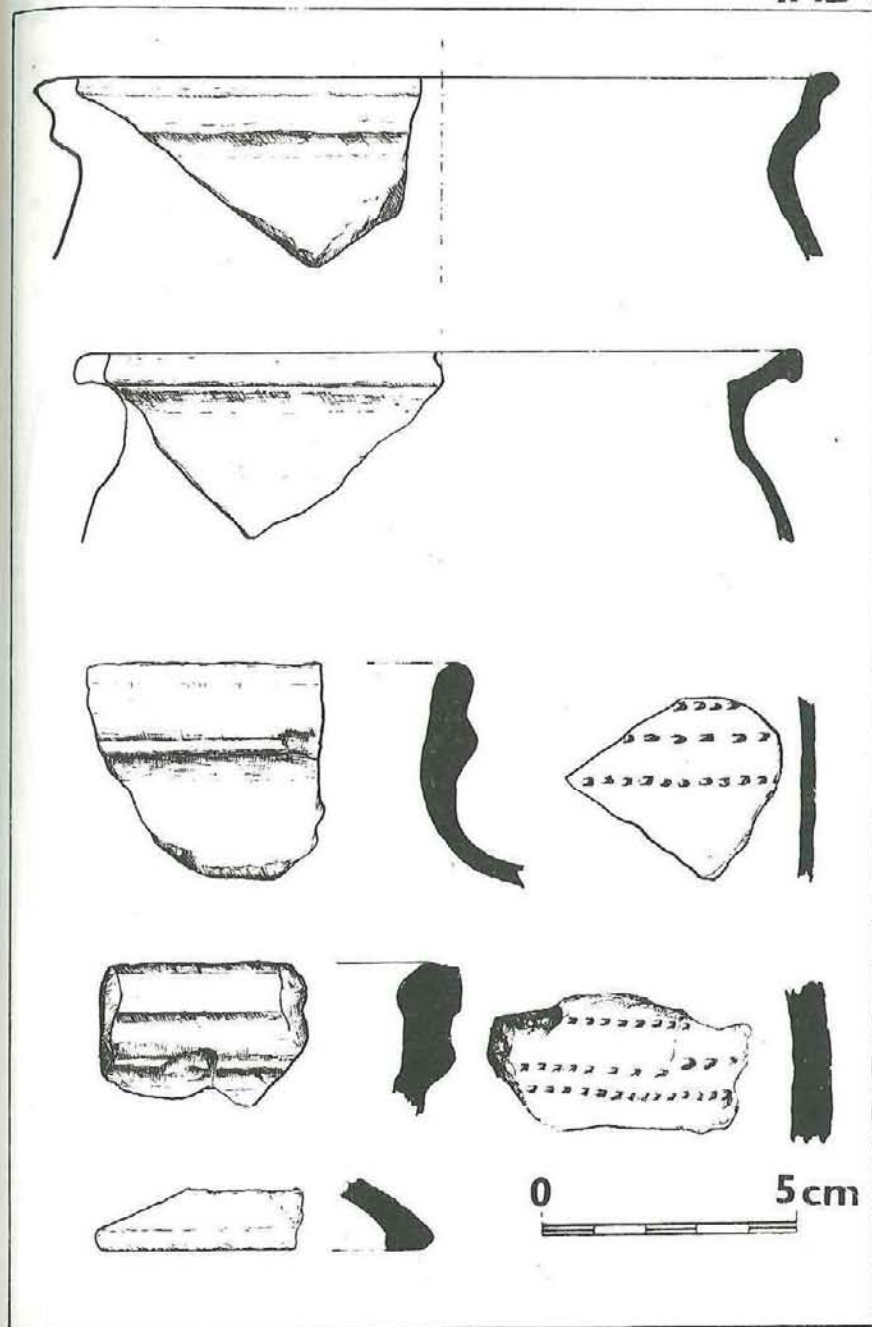
na jihovýchodním temenu jádra hradu. Tato destrukce je zakončena polygonálním výběžkem do svahu (7). Nejvyšší část hradu s křížem a novodobým sousoším (8) stojícím na zděném podkladě, pro jehož úpravu nelze určit rozsah staršího zdiva. Toto je patrné pouze zbytkem nároží na jižním konci. (9)

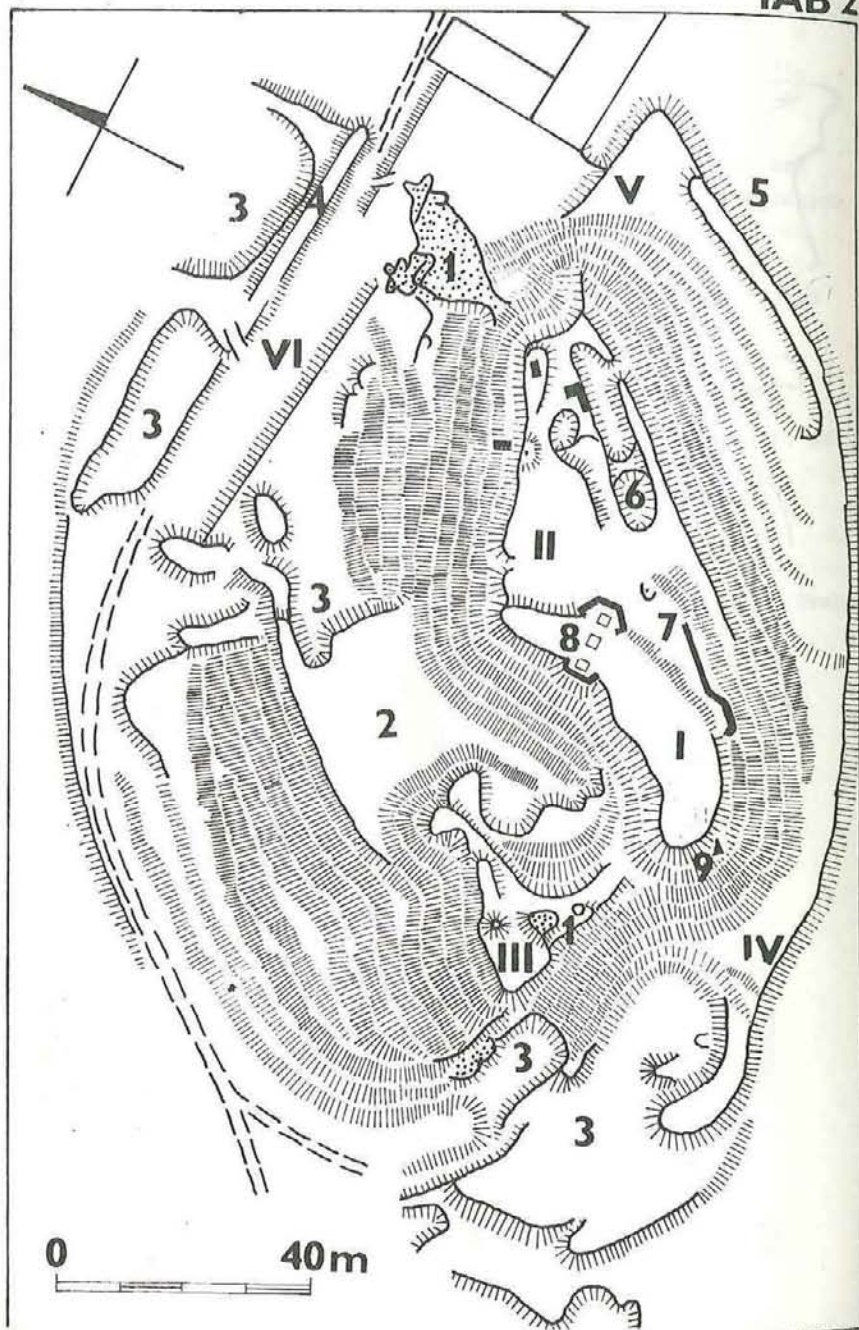
Jihovýchodní svah a pozůstatek jižního poskytl poměrně rozsáhlý scubor středověké keramiky. Devět desetin z nalezených 140 střepů pochází z tohoto svahu. Keramika svým charakterem odpovídá době existence hradu, tedy od poloviny 13. až do přelomu 15. a 16. století. Převážná část keramiky však náleží až mladšímu období.

#### Literatura

- Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze Království českého, díl V., Podkrkonoší, 265-266, Praha.  
 Menclová, D. 1949: Hrady Kumburk a Bradlec, 6 - 7, Praha  
 Durdík, T. 1980 : BZO 1980-1981, 291  
 1982 : BZO 1982-1983, 329  
 Balbín, B. 1986 : Krásy a bohatství České země, 255, 281, Praha

TAB 1





Jan Kosina

### Zpráva o archeologických akcích okresního muzea v Turnově za rok 1987

V uplynulém roce provedlo archeologické pracoviště Okresního muzea Českého ráje v Turnově níže uvedené prospekční akce a záchranné výzkumy:

- 1. ROTŠTEJN, o. Klokočí, okr. Semily**  
 KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Rotštejna - záp. podhradí. OKOL.: Povrchový průzkum v jarních až podzimních měsících roku 1986 a 1987.  
 NÁLEZ: Zlomky z různých nádob a zlomek okraje komory od komorového kachle, dále zlomky mazanice, dle všeho s otisky stébel, případně obilí. Keramiku je možno datovat do první poloviny 15. století. ULOŽ: Okresní muzeum ČR v Turnově.
- 2. VRANOV, o. Malá Skála, okr. Jablonec nad Nisou**  
 KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Vranova. OKOL.: Povrchový průzkum v dubnu 1986. NÁLEZ: Viz tab. č. I, obr. č. 1. Okraj nádoby šikmo vytažený, prožlabený, šikmo podříznutý, vrchol okraje zaoblený, v podhrdlí vodorovná rýha. Obr. č. 2. Zlomek prožlabeného okraje nádoby. Oba zlomky okrajů náležejí druhé polovině 15. století. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR v Turnově.
- 3. PRACHOV, okr. Jičín**  
 KULT.: Raný středověk. LOK.: Starý hrádek - U kostelíka. OKOL.: Na základě upozornění OM v Jičíně a dobrovolných strážců přírody v Jičíně, že došlo k narušení uvedené lokality, což se zakládalo na pravdě, a to v rozsahu cca 620 x 540 cm. NÁLEZ: Zlomky okrajů a těl různých hrncovitých nádob z 10. - 11. století, některé zdobené několikanásobnou vlnicí a vodorovnými rýhami, viz tab. č. I, obr. č. 3 - 11. Dále zlomek z těla pravěké nádoby ode dna. Na povrchu těla patrný zbytky výzdoby tvořené svislými mělkými rýhami. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR v Turnově. KOMENTÁŘ: Místo nálezu

bylo geodeticky zaměřeno spolu s ing. Brunclíkem a ing. Mlejnkem, byla provedena fotodokumentace.

4. HRUŠTICE, k. ú. Turnov, okr. Semily

KULT.: Středověk, novověk. LOK.: poz. parc. č. 1203/3. OKOL.: Povrchový sběr na podzim 1987. NÁLEZ: Zlomky okrajů různých nádob z konce 15. a 16. stol. až počátku století 17. KOMENTÁŘ: Není vyloučeno přemístění do tohoto prostoru při hnojení pole.

5. KUMBURK, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Kumburka. OKOL.: Povrchový průzkum spolu s Janem Drahozalem z Nového Města p. Smrkem v jarních měsících r. 1987. NÁLEZ: Četné zlomky režných hrncovitých nádob, některé červeně malované, dále zlomky nádobkovitých kachlů a komorových reliéfních kachlů z druhé poloviny 15. století. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR Turnov.

6. Trasa PELEŠANY - VALDŠTEJN, k. ú. Turnov, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: poz. parc. č. 1251. OKOL.: Sběr při kabelizaci v r. 1986/87. NÁLEZ: Z velkého množství keramiky byl učiněn výběr. Viz situační pláněk.

Stanoviště 1

Tab. č. IV obr. č. 25 - hrncovitá nádoba z přelomu 13./14. stol.

Tab. č. V obr. č. 26 - mísa zdobená na okraji radýlkem

obr. č. 27 - ucho

obr. č. 28 - úchytka pokličky

obr. č. 29 - zlomek okraje džbánku - keramika 15. stol.

obr. č. 30 - zlomek okraje hrncovité nádoby - keramika 1. pol. 14. stol.

Jinak v těchto místech byla nalezena keramika 14. až 16. stol. a to zlomky okrajů pokliček a hrncovitých a mísovitých nádob.

Stanoviště 2

Tab. č. II obr. č. 12 - okraj téměř kolmo vytažený, prožlabený, šikmo podříznutý, horní část oblá - datováno do druhé pol. 14. století

obr. č. 13 - ovalený okraj zdobený červenou linkou v podhrdlí, na výduti těla patrná část vývalku - počátek 16. století

Z tohoto stanoviště byla nalezena též mazanice, zlomky z dna, těl a okrajů nádob, dále zlomek z těla hrncovité nádoby zdobené červeným malováním, cca 15. stol.

Stanoviště 3 - tzv. Lázeň

Zlomky mazanice, zlomky z dna, těla a okraje nádob, dále zlomky se špatně znatelnou výzdobou radýlkem, vesměs z druhé poloviny 15. století. Dále zlomky hrncovitých nádob z poloviny 14. stol. a zlomek červeně malované keramiky ze století 15. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR v Turnově. KOMENTÁŘ: Povrchový průzkum byl prováděn za pomoci s. Kouckého, kastelána hradu, a geodetické zaměření spolu s ing. Brunclíkem. Vzhledem k opakovaným nálezům keramiky z přelomu 13./14. století až století 16. (Kosina 1987, 107) mne vede k domněnce výskytu ZSO a jako jedna z možných variant se nabízí ZSO Kokoška (o) (Šimák 1909, 53; Roubík 1959, 91-98, mapa č. 6), která je uváděna jako "ves pod hradem Valdštejnem k r. 1413 (první písemná zmínka), v století 16. jako ves pustá.

7. VALDŠTEJN, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Valdštejna. OKOL.: Povrchový průzkum - sběr pod třetí skálou hradu, a to na straně jižní - okruh I a na straně severní - okruh IX. Viz situační pláněk.

Jižní okruh I - tab. č. III

obr. č. 14 - zlomek okraje mísy s náběhem na výlevku - počátek 15. stol.

obr. č. 15 - zlomek z těla hrncovité nádoby na přechodu z podhrdlí na tělo s výzdobou radýlkem

obr. č. 16 - 17 - zlomky hrncovitých nádob s vodorovně vytaženým okrajem a zdobené radýlkem

obr. č. 18 - zlomek okraje hrncovité nádoby zdobené červeným malováním - druhá pol. 15. století.

bylo geodeticky zaměřeno spolu s ing. Brunclíkem a ing. Mlejnkem, byla provedena fotodokumentace.

4. HRUŠTICE, k. ú. Turnov, okr. Semily

KULT.: Středověk, novověk. LOK.: poz. parc. č. 1203/3. OKOL.: Povrchový sběr na podzim 1987. NÁLEZ: Zlomky okrajů různých nádob z konce 15. a 16. stol. až počátku století 17. KOMENTÁŘ: Není vyloučeno přemístění do tohoto prostoru při hnojení pole.

5. KUMBURK, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Kumburka. OKOL.: Povrchový průzkum spolu s Janem Drahozalem z Nového Města p. Smrkem v jarních měsících r. 1987. NÁLEZ: Četné zlomky režných hrncovitých nádob, některé červeně malované, dále zlomky nádobkovitých kachlů a komorových reliéfních kachlů z druhé poloviny 15. století. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR Turnov.

6. Trasa PELEŠANY - VALDŠTEJN, k. ú. Turnov, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: poz. parc. č. 1251. OKOL.: Sběr při kábelizaci v r. 1986/87. NÁLEZ: Z velkého množství keramiky byl učiněn výběr. Viz situační pláněk.

Stanoviště 1

Tab. č. IV obr. č. 25 - hrncovitá nádoba z přelomu 13./14. stol.

Tab. č. V obr. č. 26 - mísa zdobená na okraji radýlkem

obr. č. 27 - ucho

obr. č. 28 - úchytka pokličky

obr. č. 29 - zlomek okraje džbánku - keramika 15. stol.

obr. č. 30 - zlomek okraje hrncovité nádoby - keramika 1. pol. 14. stol.

Jinak v těchto místech byla nalezena keramika 14. až 16. stol. a to zlomky okrajů pokliček a hrncovitých a mísovitých nádob.

Stanoviště 2

Tab. č. II obr. č. 12 - okraj téměř kolmo vytažený, prožlabený, šikmo podříznutý, horní část oblá - datováno do druhé pol. 14. století

obr. č. 13 - ovalený okraj zdobený červenou linkou v podhrdlí, na výduti těla patrná část vývalku - počátek 16. století

Z tohoto stanoviště byla nalezena též mazanice, zlomky z dna, těl a okrajů nádob, dále zlomek z těla hrncovité nádoby zdobené červeným malováním, cca 15. stol.

Stanoviště 3 - tzv. Lázeň

Zlomky mazanice, zlomky z dna, těla a okraje nádob, dále zlomky se špatně znatelnou výzdobou radýlkem, vesměs z druhé poloviny 15. století. Dále zlomky hrncovitých nádob z poloviny 14. stol. a zlomek červeně malované keramiky ze století 15. ULOŽ.: Okresní muzeum ČR v Turnově. KOMENTÁŘ: Povrchový průzkum byl prováděn za pomoci s. Kouckého, kastelána hradu, a geodetické zaměření spolu s ing. Brunclíkem. Vzhledem k opakovaným nálezům keramiky z přelomu 13./14. století až století 16. (Kosina 1987, 107) mne vede k domněnce výskytu ZSO a jako jedna z možných variant se nabízí ZSO Kokoška (o) (Šimák 1909, 53; Roubík 1959, 91-98, mapa č. 6), která je uváděna jako "ves pod hradem Valdštejnem k r. 1413 (první písemná zmínka), v století 16. jako ves pustá.

7. VALDŠTEJN, okr. Semily

KULT.: Středověk. LOK.: Zříceniny hradu Valdštejna. OKOL.: Povrchový průzkum - sběr pod třetí skálou hradu, a to na straně jižní - okruh I a na straně severní - okruh IX. Viz situační pláněk.

Jižní okruh I - tab. č. III

obr. č. 14 - zlomek okraje mísy s náběhem na výlevku - počátek 15. stol.

obr. č. 15 - zlomek z těla hrncovité nádoby na přechodu z podhrdlí na tělo s výzdobou radýlkem

obr. č. 16 - 17 - zlomky hrncovitých nádob s vodorovně vytaženým okrajem a zdobené radýlkem

obr. č. 18 - zlomek okraje hrncovité nádoby zdobené červeným malováním - druhá pol. 15. století.

## Severní okruh IX

## Tabulka č. III

obr. č. 19 - zlomek z těla hrncovité nádoby - konec 14. století

## Tabulka č. IV

obr. č. 20 - okraj mísy se zduřelým okrajem - konec 14. až počátek 15. století

obr. č. 21 - zlomek z podhrdlí hrncovité nádoby zdobený radýlkem - 15. století

obr. č. 22 - zlomek okraje hrncovité nádoby - 15. století

obr. č. 23 - zlomek okraje hrncovité nádoby - 15. století

obr. č. 24 - zlomek okraje mísy s vodorovně vytaženým okrajem - 15. století

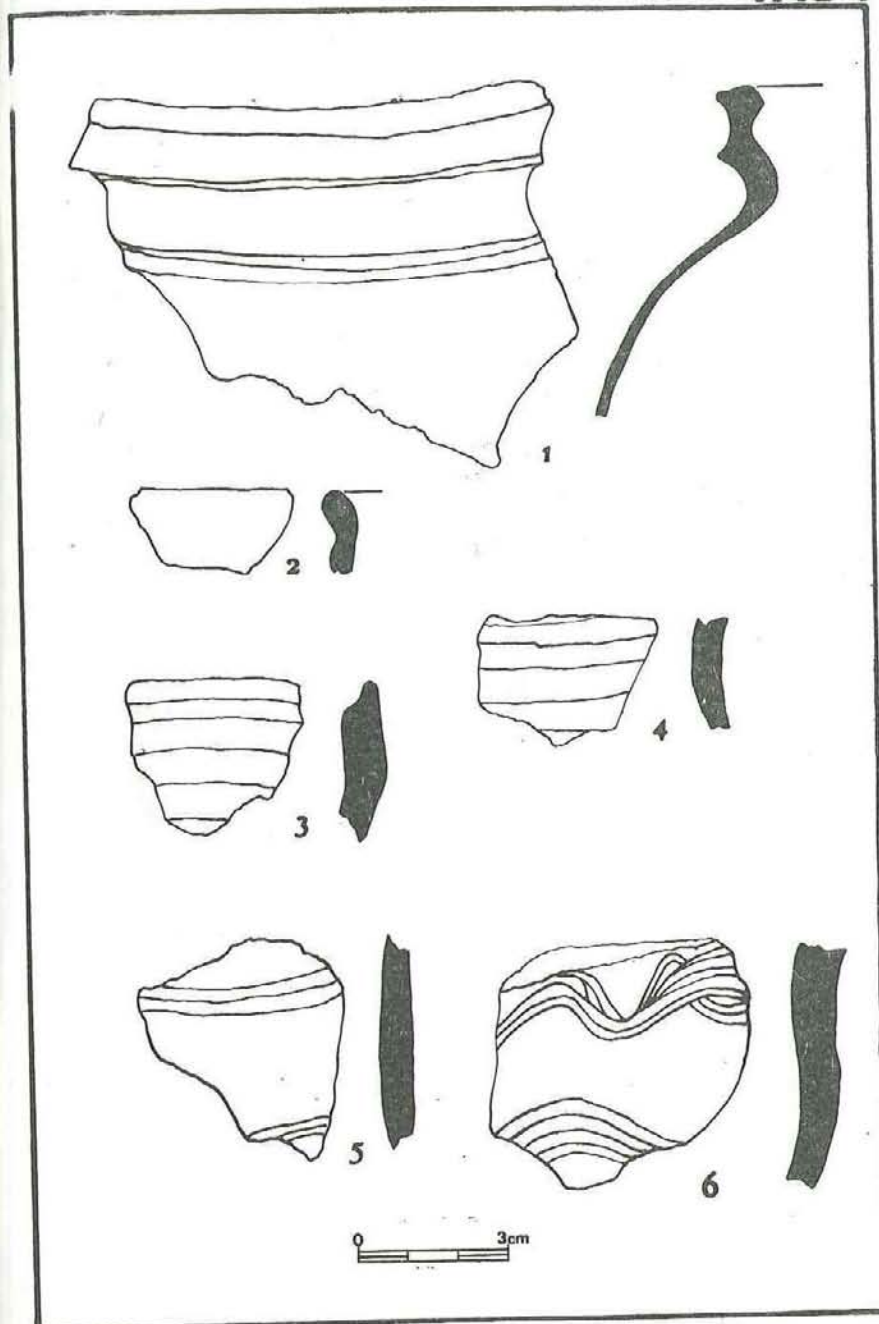
Literatura

Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha

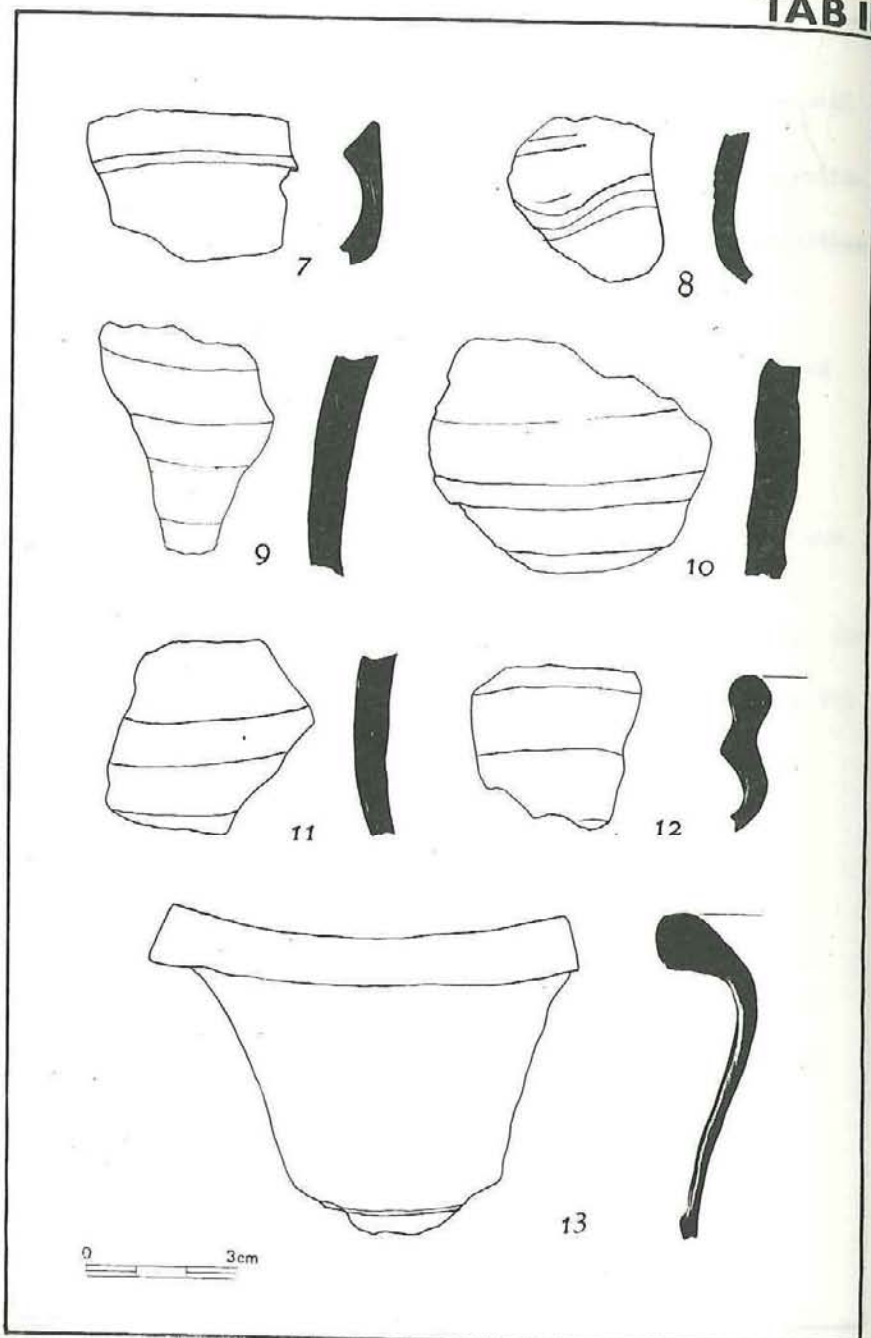
Šimák, J. V. 1909: Soupis památek historických a uměleckých, Turnovsko. Praha

Kosina, J. 1987: Zpráva o arch. akcích muzea v Turnově za r. 1986, Zpravodaj KMVČ, Hradec Králové

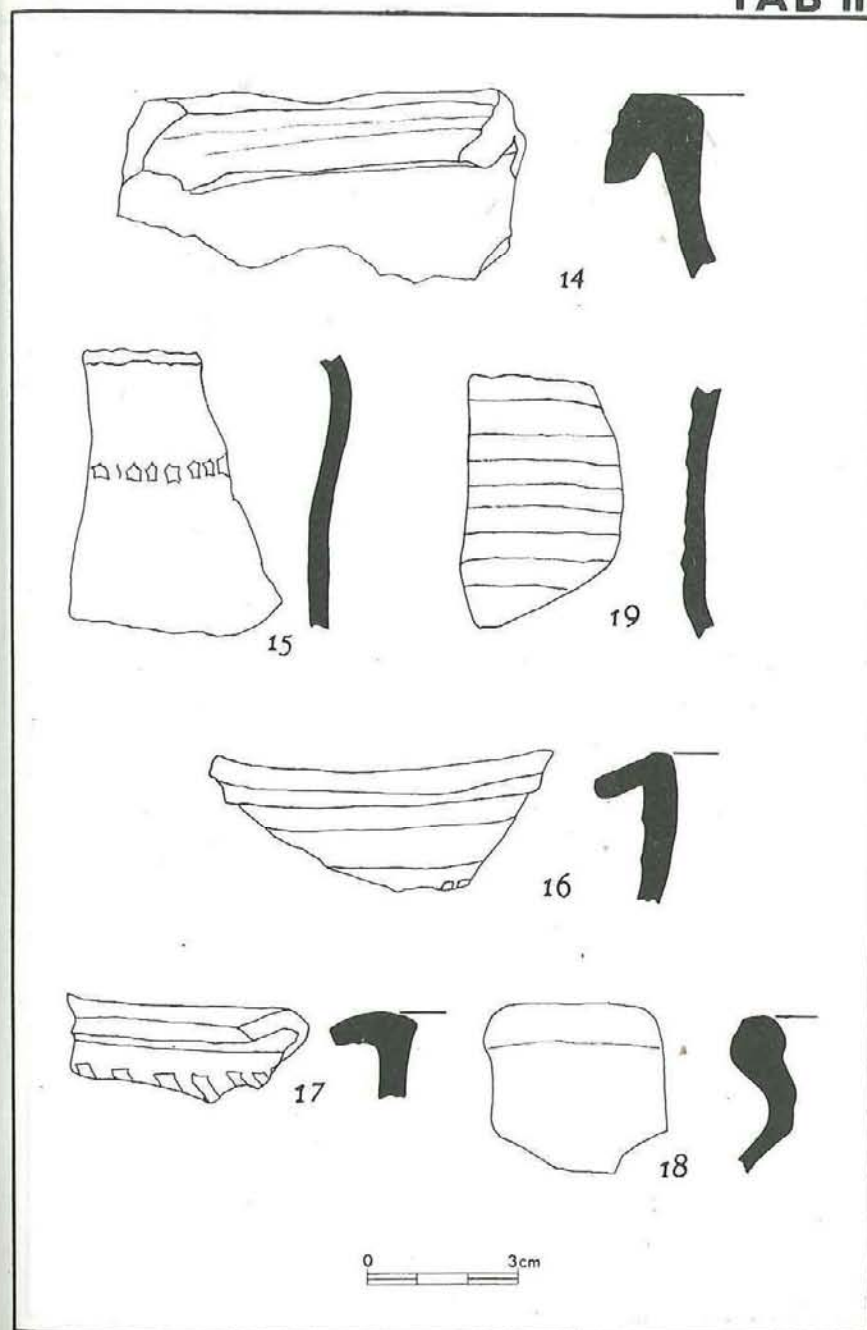
Nekuda, V. - Reichrtová, K. 1968: Středověká keramika v Čechách a na Moravě. Brno.



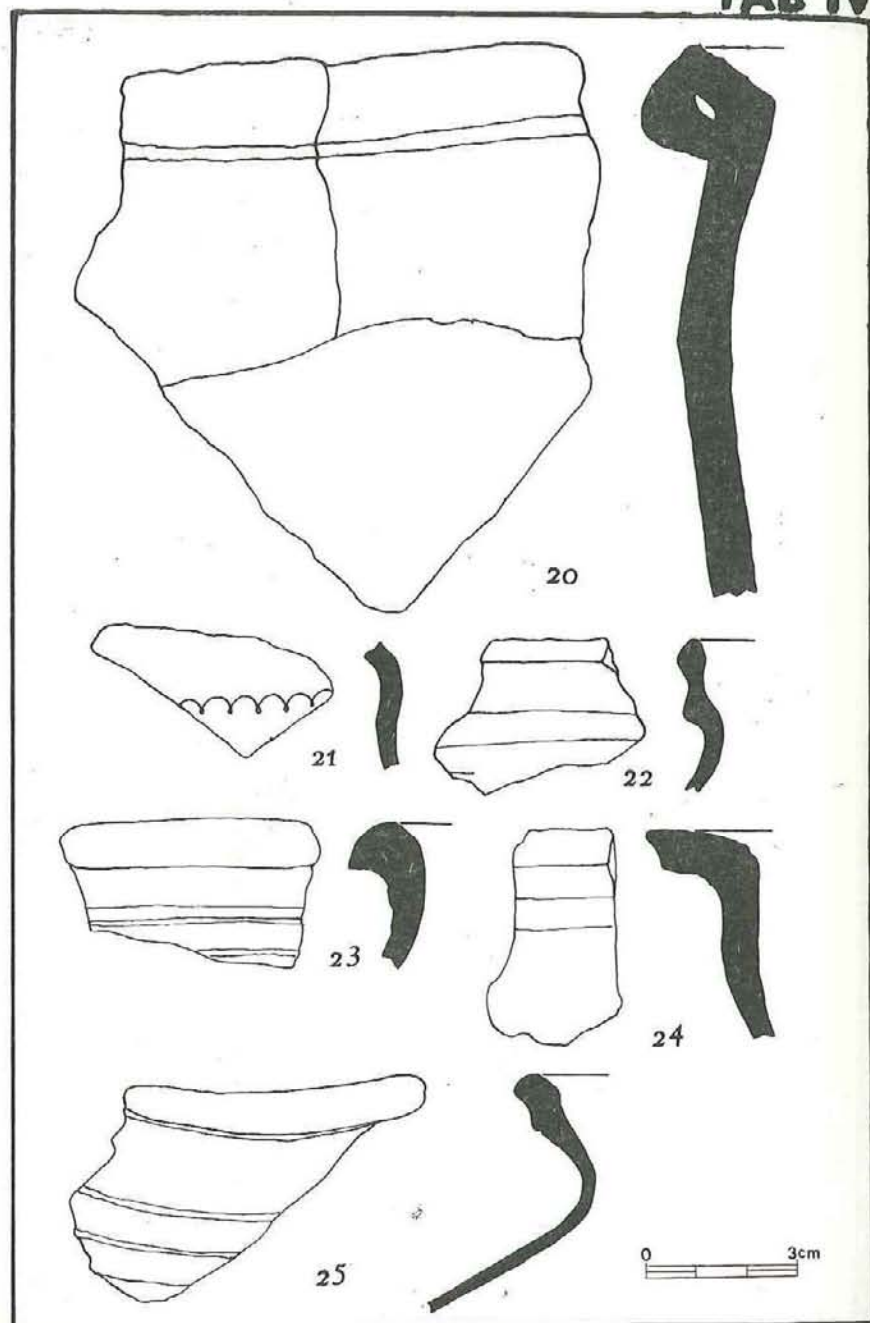
TAB II



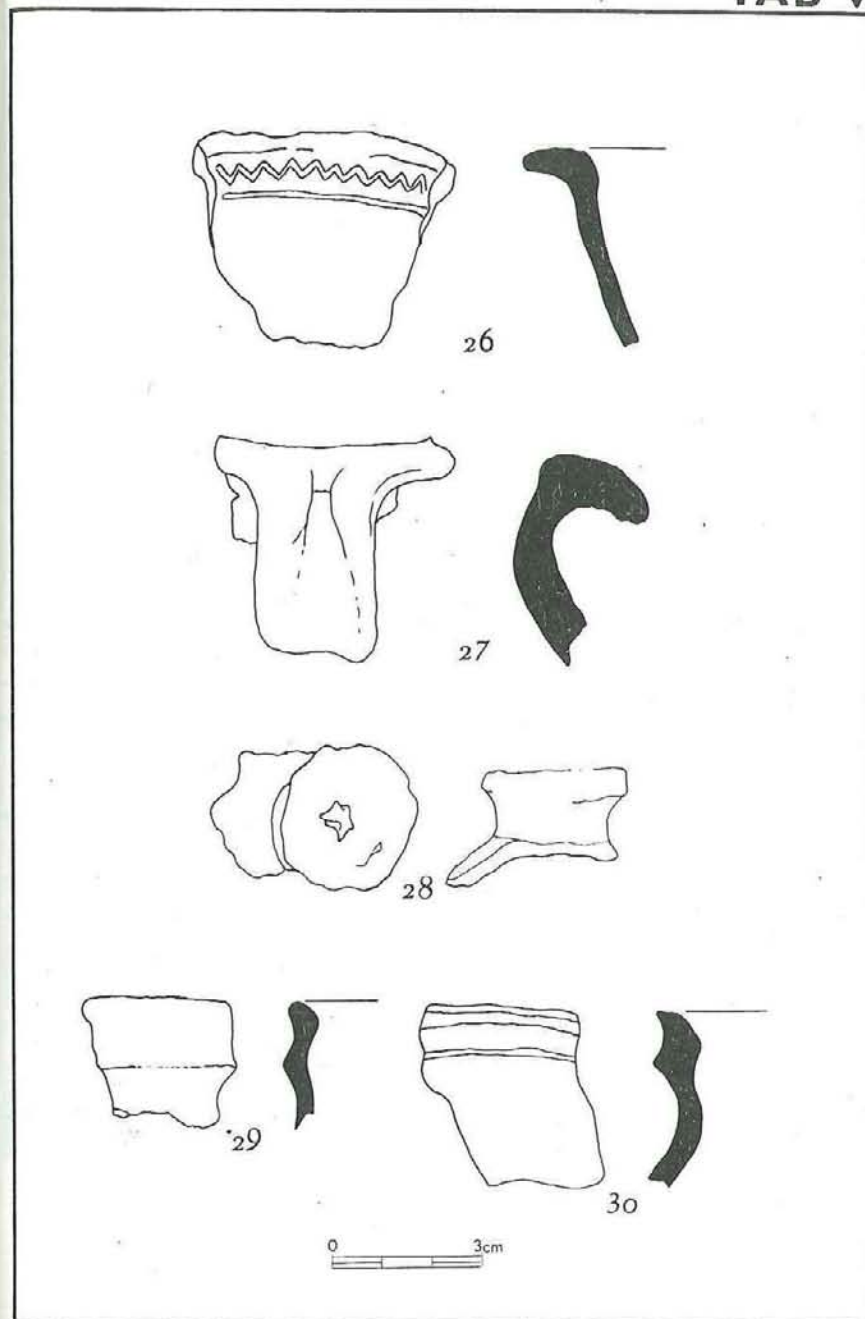
TAB III



## TAB IV



## TAB V





Tomáš Čurda

### Výstava „Pardubicko v 12.—6. století př. n. l.“

V září r. 1987 otevřelo KMVČ, pracoviště Pardubice, archeologickou výstavu "Pardubicko v 12. až 6. století př. n. l.". Výstavu připravil dr. V. Vokolek za spolupráce výtvarníka J. Vašici a pracovníků pardubického muzea. Výstava, instalovaná v sále v Pernštýnské ulici, byla zpřístupněna do 8. 11. 1987.

V čelní poloze proti vchodu do výstavy stál panel s přehlednou mapou jednotlivých lokalit lužické kultury. Úvodní text seznámil návštěvníka se stručnou charakteristikou a rozdělením kultur lidu popelnicových polí. Lužickou kulturu zastupoval v blocích vitrin keramický materiál, chronologicky rozdělený do jednotlivých fází. Vedle převahy pohřební keramiky, doplněné fotografiemi z výzkumů a stručnými vysvětlujícími texty, stála keramika sídlištní s plánem sídliště v Opatovicích nad Labem a s kresbou rekonstrukce srubové chaty. Jako solitéry vévodily místnosti velké lužické zásobnice a drtidlo na obilí. Úroveň bronzových šperků, především jehlic, náramků a spon, shlédli návštěvníci ve vitrinách umístěných v chodbě do druhého sálu. Techniku odlévání znázorňovala kresba. Nadstavbovou složku života pravěkých obyvatel dokumentovaly picí nádoby znázorňující býka, hliněná chřestítka a kolečka s loukotěmi.

Hlavní text v druhé místnosti stručně charakterizoval slezskoplatěnickou kulturu, její pohřební zvyky, keramiku i sídliště. Upozornil na postupné pronikání nového kovu - železa, podle kterého je celé období nazýváno. Vývoj slezskoplatěnické kultury se všemi změnami, zvláště v sociální struktuře, končící zánikem lidu popelnicových polí příchodem Keltů, to vyjádřil text další. Přehled o rozmístění lokalit slezskoplatěnické kultury na Pardubicku poskytovala mapa umístěná mezi vitrinami. Pro větší názornost zde byly zrekonstruovány dva hroby in situ. Jako doplňku nezastavěných ploch mezi vitrinami bylo použito půdních profilů, nasypaných mezi dvěma skly, s barevným znázorněním kúlové jamky,

polozemnice a zásobní jámy. Bronzové předměty zastoupené náramky, sekerkami, jehlicemi i náhrdelníkem ze skleněných perel stály ve vitrinách v chodbě, naproti bronzům lužickým. Kultovní keramika celek ukončovala.

Po uzavření a likvidaci archeologické expozice v pardubickém muzeu (z důvodu opravy zámeckých prostor) se stala výstava "Pardubicko v 12. až 6. století př. n. l." hodnotnou prezentací archeologické sbírky široké veřejnosti. Problematiku doby popelnicových polí přiblížil přítomným dr. V. Vokolek na vernisáži, dotazy zodpověděl u jednotlivých vitrin. Bezprostředně na zahájení výstavy navazoval v rámci muzejních čtvrtků cyklus tří přednášek, zabývajících se dobou bronzovou a halštatskou.



Jan Frolík, Jiří Sigl

### Dvě nové archeologické výstavy v roce 1987

Výstava "Archeologické nálezy na Hořicku", otevřená v Městském muzeu v Hořicích od 18. května 1987 do konce roku, byla výsledkem práce dr. J. Kalfersta a výtvarného řešení s. Bukače.

Výstava seznámila veřejnost s archeologickými nálezy z Hořicka od nejstarších dob až po středověk. Nejstarší nálezy z této oblasti jsou doloženy z doby cca 26 tis. př. n. l. V regionu byla poprvé rozpoznána ostroměřská skupina, která je datována do období 9 tis. př. n. l., tedy na samý sklonek paleolitu. Z vlastního mezolitu jsou nálezy velmi vzácné. Na výstavě položili autoři důraz na neolitické osídlení, které tvořilo prvou dominantu osídlení. Z tohoto období byly ukázány nálezy broušených kamenných nástrojů, ale i polotovary, suroviny a odpadu, dále keramiky, zrnitěrek apod. Druhou dominantu tvořily nálezy z období kultury lužické a slezskoplatnické, kde byly vystavovány předměty z Jeřic, Dobré Vody, Holovous, Ostroměře, Mlázovic, Chloumků atd. Následující úseky výstavy byly věnovány laténskému období s ukázkami nálezů z Dobré Vody a době římské, ilustrované předměty ze Sobčic. Slovanské období bylo prezentováno exponáty zejména z hradišť u Holovous, Ostroměře a Kalu, dále několika sídlišť. Vyvrcholením výstavy bylo středověké období, kde byl ukázán široký nálezový inventář od keramiky přes nástroje k militáriím. Závěrečná část výstavy se zabývala souborem získaným při archeologickém výzkumu tvrze v Třeboveticích. Ten obsahuje nádoby, kachle, železné předměty, ale i předměty z organických hmot, jmenovitě kůže a sklo.

Kladně můžeme hodnotit uvážlivý výběr materiálu, postižení proporcí vývoje regionu se zřejmými dominantami. Tyto dominanty vidí autor scénáře v neolitickém osídlení, v době kultury lidu popelnicových polí a v době hradištní a středověku. Při tvorbě výstavy prokázal velmi dobrou znalost regionu. Výstava částečně

utrpěla tím, že byla instalována do stálého mobiliáře, ve kterém nebylo možno využít specifiky archeologického materiálu. Předměty byly vystaveny většinou pouze ve spodních částech vitrin a nebylo využito jejich vyšších částí. Texty byly co do informativní stránky vyčerpávající. Jejich nedostatkem byl značný rozsah a v některých textech drobné nepřesnosti, které vznikly při přepisování. Mapy měly spíše pouze ilustrující charakter, který ukazoval počet známých nalezišť z jednotlivých kultur. Na mapách scházely popisky k jednotlivým lokalitám, případně čísla s příslušnými seznamy nalezišť.

Můžeme si přát, aby obdobné výstavy, shrnující naše znalosti o menších uzavřených oblastech, jakou je např. Hořicko, byly v muzeích prezentovány častěji než doposud. Seznámení laické i odborné veřejnosti s výsledky archeologického výzkumu a stavem současného poznání by se mohla v budoucnosti pozitivně odrazit v ochraně památek a jejich intenzivnější záchraně. Doufáme, že tato výstava byla využívána ze strany škol, neboť byla vhodným doplňkem výuky dějepisu.

Ve dnech 3. února až 26. dubna uspořádalo Krajské muzeum východních Čech výstavu "Kámen a člověk". Jejím záměrem bylo ukázat na význam kamene pro člověka. V úvodní části byl návštěvník seznámen s hlavními typy hornin a na přehledné geologické mapě s pestrými geologickými podmínkami východních Čech a tedy potencionálně rozmanitou surovinovou základnou pro potřeby člověka. Pro archeologa byla stěžejní druhá část, seznamující s využitím kamene pravěkým a středověkým člověkem. Vystaveny byly rozsáhlé a instruktivní kolekce paleolitické industrie, neolitických a eneolitických broušených i štípaných nástrojů. Nálezově byly dokumentovány i některé pracovní postupy při výrobě kamenných nástrojů či kámen jako surovina využívaná pro další účely (kadluby, žernovy apod.). Pro období slovanské a vrcholné středověké bylo výběrem obrazové dokumentace a souborem architektonických článků zdůrazněno užití kamene jako stavebního materiálu. Ocenit je třeba i vystavení některých méně běžných typů nástrojů s vysvětlením jejich funkce (např. výstružník). Třetí část se pak zabývala současnými tradicemi zpracování kamene (SPŠ v Hořicích a SOU v Lipnici nad Sázavou) či ve šperkařství (SPŠ Turnov). Autory scénáře

ře této zdařilé výstavy byli RNDr. S. Štamberg, CSc. (geologie), PhDr. J. Kalferst (archeologie) a J. Jakl (historie a současnost). Autorem vynikajících fotografií byl J. Lebeda, výtvarně výstavu provedl J. Bláha.

#### Do tohoto čísla přispěli:

Jan Boček, Náchod  
Tomáš Čurda, KMVČ Pardubice  
Zdeněk Fišera, Jilemnice  
PhDr. Jan Frolík, CSc., ARÚ ČSAV Praha  
Luděk Jirásek, Trutnov  
PhDr. Jiří Kalferst, KMVČ Hradec Králové  
PhDr. Jan Klápště, ARÚ ČSAV Praha  
Jan Kosiňá, OM Turnov  
JUDr. Milan Princ, ARÚ ČSAV Praha  
Doc. PhDr. Miroslav Richter, DrSc., ARÚ ČSAV Praha  
PhDr. Jiří Sigl, KMVČ Hradec Králové  
PhDr. Jiří Waldhauser, CSc., NTM Praha  
PhDr. Vladimír Wolf, podnikový archiv n. p. Texlen, Trutnov

## POPISKY:

Jan Boček

### Záchranný výzkum v Holohlavech

#### Tabulka 1

Výřez mapy s umístěním plochy výzkumů a dosud známými nálezy v zobrazené části:

1. Plocha výzkumu na stavbě kotelny VČLK (viz Tab. 2)
2. Plocha výzkumu na stavbě domu služeb
3. Tzv. úřednické vily — slezskoplatěnické Zárové pohřebiště
4. Staveniště pro rodinné domky v Čáslavkách
5. Kulturní dům
6. Prodejna potravin
7. Vodovodní rýha v ul. „Na Štěpníku“ (1987)
8. Zaniklé pískovny v poloze „U Nové“
9. Výkop topného kanálu u žel. zastávky v Černožicích (1987)
10. Kanalizační rýha v Nádražní ulici před domy čp. 44 a 171
11. Kanalizační rýha v Hradecké ulici před domem čp. 102
12. Staveniště kotelny VČLK — zničená část nal. 5

#### Tabulka 2

Plocha výzkumu na severní straně staveniště s objekty 1–119 (na jižní straně mimo plán objekty 120–131, A, B — plochy se zničenými, nezaměřenými objekty)

#### Tabulka 3

Nálezy z obj. 1 (str. 28)

#### Tabulka 4

A. Nálezy z obj. 1; B. Nálezy z obj. 1 A; C. Nálezy z obj. 3 b; D. Nálezy z obj. 3 a.

#### Tabulka 5

Nálezy z obj. 4 a  
(str. 30)

#### Tabulka 6

Nálezy z obj. 4 b: A. Začistění; B. 1. vrstva; C. 2. vrstva; D. 3. vrstva.  
(str. 31)

#### Tabulka 7

Neolitické nálezy ze zničené části nal. 5 — Holohlavy.  
(str. 32)

#### Tabulka 8

Nálezy k. laténské, římské a časné středověké ze zničené části nal. 5 — Holohlavy.  
(str. 33)

Jan Boček

### Záchranný výzkum v Černožicích

#### Tabulka 1

Výřez z katastrálního plánu s vyznačením parcel s nálezy.  
(str. 39)

#### Tabulka 2

Plocha výzkumu s rozmístěním sond a objektů.  
(str. 40)

#### Tabulka 3

Výběr nálezů z plochy výzkumu.  
(str. 41)

Jiří Waldhauser

### Keltská pohřebiště na Jičínsku

Keltská pohřebiště na území okresu Jičín (mapovány rovněž sídliště, ojedinelé nálezy například mincí aj.). Čísla se shodují s katalogem v textu. Značky: A hrob, pohřebiště, nálezy funerálního charakteru, B laténské sídliště (LT·A — D1), C nálezy keltské mince nebo depotu, D laténské čtyřúhelníkové valy (Viereckschanze), Markvartice), E ojedinelý nálezy, F přibližné vymezení sídlištních útvarů (srv. text).  
(str. 70)

Keltská pohřebiště na Jičínsku. Sobčice. Hrob se zbraněmi. Podle Píče 1893–95.  
(str. 72)

Keltská pohřebiště na Jičínsku. 1 Jičín (podle Pravěku 1978), 2–4 Pševy, 5 Údrnická Lhota.  
(str. 73)

Keltská pohřebiště na Jičínsku. Bystřice (podle Spurného 1968).  
(str. 74)

Keltská pohřebiště na Jičínsku. 1–2 Slavhostice, 3–7, 9 Vitiněves, 8 Bartoušov (podle skici v inventární knize). Č. 9 bez měřítka.  
(str. 74)

Keltská pohřebiště na Jičínsku. 1–2 Libáň (podle Píče 1902), 3–6, 15 Budčevy, 7 Lháň, 8 Hřmenín, 9–11 Vysoké Veselí (podle Beneše 1966), 12–14 Osenice, 15 Jičínsko. Č 15 bez měřítka.  
(str. 74)

Jan Frolík

**Archeologický materiál ze slovanských mohyl u Dvakačovic (okr. Chrudim)**

Obrázek 1

*Dvakačovice — I. skupina mohyl. Srafovaně plocha výzkumu z let 1943—4. (str. 89)*

Obrázek 2

*Dvakačovice, mohyly 6 a 9. Plnou čarou vyznačen původní rozsah mohylového náspu, čárkovaně obvod mohyly před výzkumem. a — recentní zásahy, b — kůlové jamky, c — zkoumaný rozsah obvodového žlabu kolem mohyly 9, d — koncentrace úlomků kostí pohřbu, e — zlomky keramiky, f — pazourek, g — železo. (str. 90)*

Obrázek 3

*Dvakačovice. 1 — hohyla 1, 2 — mohyla 9. (str. 91)*

Obrázek 4

*Dvakačovice, mohyla 9. (str. 92)*

Obrázek 5

*Dvakačovice, 1 — mohyla 9, 2—6 — mohyla 6. (str. 93)*

Obrázek 6

*Dvakačovice, 1—3, 7, 8, 14—20 — mohyla 3; 4—6, 9, 10, 26, 27 — mohyla 4; 11—13, 21—25, 30—35 — mohyla 6; 28—29 — mohyla 1. Malá čísla u okrajů znamenají průměr hrdla či dna, pokud ho bylo možno stanovit. (str. 94)*

Miroslav Richter, Jiří Sigl

**Archeologický výzkum Starého Mýta v roce 1987**

*Pohled na zkoumanou plochu se sídlištními objekty od Z. Foto Richter. Pohled na výzkum kostela sv. Mikuláše od Z. Foto Richter. (str. 102)*

Jan Klápště

**Výzkum tzv. hradiště u Dolánek (okr. Semily) v roce 1987**

*Daliměřice, o. Semily — tzv. hradiště u Dolánek. Půdorys objektu odkrytého ve V části lokality. (str. 105)*

Jiří Sigl

**Zjišťovací výzkum na hrádku v poloze „Hradiště“ u Horních Štěpanic**

Tabulka 1

*Plán hrádku v poloze Hradiště, k. ú. Štěpanice (okr. Semily). Zaměřil a vyhotovil L. Jirásek.*

(str. 110)

Tabulka 2

*Ukázka keramiky z hrádku. Kresba autor.*

(str. 111)

Luděk Jirásek, Jiří Sigl, Vladimír Wolf

**Archeologický výzkum tvrze v Javorníku (okr. Trutnov) v roce 1987**

*Polohopisný plán lokality (kresbil L. Jirásek, reprofoto B. Tošovský). (str. 123)*

*Reprodukce obecní pečeti (reprofoto B. Tošovský).*

(str. 122)

*Ukázky nalezené keramiky (kresbil J. Sigl).*

(str. 125)

*Věžovitý pahorek s přístupovou chodbou, pohled od J (foto L. Jirásek, B. Tošovský).*

(str. 124 nahoře)

*Turz Javorník — celkový pohled od SV (foto L. Jirásek, B. Tošovský).*

(str. 124 dole)

Zdeněk Fišera

**Povrchový průzkum hradu Brady**

Tabulka 2

(str. 128)

BRADA, plán hradu

*I jádro hradu, II střední hrad, III zbytek předhradí nebo parkánu, IV parkán, V příkop, VI předpokládaná část hradu, 1 pískovcové skalní útvary, 2 hluboká vnitřní rozsedlina lomu, 3 lomy, 4 severní násep, 5 jihovýchodní val, 6 pozůstatky podélné budovy, 7 destrukce zdi s polygonálním výběžkem, 8 kříž a sousoší na zděném podkladě, 9 zbytek zděného nároží.*

## OBSAH

Jiří Kalferst <b>Třetí sezóna výzkumu na stavbě k. p. Benzina v Cerekvici nad Bystřicí</b> . . . . .	3
Jan Boček <b>Záchranný výzkum v Holohlavech</b> . . . . .	19
Jan Boček <b>Záchranný výzkum v Černožicích</b> . . . . .	34
Tomáš Čurda <b>Pokračování záchranného výzkumu v Blatě</b> . . . . .	42
Tomáš Čurda <b>Chrudim — záchranná archeologická akce v Topolské ulici.</b> . . . . .	51
Jiří Waldhauser <b>Keltská pohřebiště na Jičínsku</b> . . . . .	56
Milan Princ <b>Archeologický výzkum keltského oppidia v Hradišti u Č. Lhotic (okr. Chrudim) v roce 1987</b> . . . . .	77
Jan Frolík <b>Archeologický materiál ze slovanských mohyl u Dvakačovic (okr. Chrudim)</b> . . . . .	80
Miroslav Richter, Jiří Sigl <b>Archeologický výzkum Starého Mýta v roce 1987</b> . . . . .	95
Jan Klápště <b>Výzkum tzv. hradiště u Dolánek (okr. Semily) v roce 1987</b>	104
Jiří Sigl <b>Zjišťovací výzkum na hrádku v poloze „Hradiště“ u Horních Štěpanic</b> . . . . .	106
Luděk Jirásek, Jiří Sigl, Vladimír Wolf <b>Archeologický výzkum tvrze v Javorníku (okr. Trutnov) v roce 1987</b> . . . . .	112
Zdeněk Fišera <b>Povrchový průzkum hradu Brady</b> . . . . .	126
Jan Kosina <b>Zpráva o archeologických akcích okresního muzea v Turnově za rok 1987</b> . . . . .	131
Tomáš Čurda <b>Výstava „Pardubicko v 12.—6. století př. n. l.“</b> . . . . .	140
Jan Frolík, Jiří Sigl <b>Dvě nové archeologické výstavy v roce 1987</b> . . . . .	142

ZPRAVODAJ KMVČ:

Vydává Krajské muzeum východních Čech  
se sídlem v Hradci Králové

Číslo 1, XV. roč. (1988)

Připravil: PhDr. Jiří Šigl

Grafická úprava: Zdeněk Bláha

Náklad 400 výtisků — pouze pro interní  
potřebu muzeí

Povoleno OK VĚKNV čj. 1514/kult.

Hradec Králové 1988

Vytiskly VČT, provoz 26 Trutnov